

RİŞALE OKUMALARI

Gölgeler ve Işıklar

METİN KARABAŞOĞLU

 NESİL
karakalem

BEDİÜZZAMAN'IN 50. VEFAT
YILDÖNÜMÜNE ARMAĞAN

Risale Okumaları

Gölgeler ve Işıklar

Metin Karabaşoğlu

Jenerik

Yayın Yönetmeni: Ali Erdoğan
Yayın Danışmanı: Metin Karabaşoğlu
Editör: Metin Karabaşoğlu
İç Tasarım: Ahmet Ay
Kapak Tasarımı: Gökhan Koç
ISBN: 978-975-269-789-8

Sanayi Cad., Bilge Sk., No: 2 Yenibosna
34196 Bahçelievler / İstanbul
Tel: (0212) 551 32 25
Faks: (0212) 551 26 59
www.nesilyayinlari.com
nesil@nesilyayinlari.com

© Fikir ve Sanat Eserleri Yasası gereğince bu eserin yayın hakkı anlaşmalı olarak **Nesil Basım Yayın Gıda Tic. ve San. A.Ş.**'ye aittir. İzinsiz, kısmen ya da tamamen çoğaltılıp yayımlanamaz.

Dijital Edisyon Editörü: Uğur Turan
Dijital Yayın Tarihi: Mart 2012
Bu eserin e-kitap çevrimi **Nesil Digital** tarafından yapılmıştır.
www.nesildigital.com

Metin Karabaşoğlu

www.karakalem.net - e-posta: editor@karakalem.net - metinkarabasoglu@yahoo.com

1964 yılında İzmir'in Tire ilçesinde doğdu. İlk ve orta öğrenimini bu ilçede tamamladı. 1985 yılında İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi'ni bitirdi. Okul yıllarından itibaren yazmaya başladığı Köprü dergisinin 1986-89 yıllarında editörlüğünü yürüttü. 1990'lardan bugüne, yazı, kitap ve çeviri çalışmalarının yanısıra, İz Yayıncılık, İnsan Yayınları ve Zafer dergisi ile Karakalem Yayınları'nda editör olarak görev yaptı. 1994-2001 yılları arasında Yeni Asya gazetesinde köşe yazarlığında bulundu. 2001-02'de 'misafir ilim adamı' olarak bir yıl Amerika'da bulundu. Halen, Nesil Yayın Grubu genel yayın danışmanlığının yanısıra, Karakalem dergisinin editörlüğünü de yürüten yazar, evli ve Abdurrahim, Sehle ve Enise'nin babasıdır.

YAYINLANMIŞ ESERLERİ

- Kur'ân Okumaları (4 kitap)
- Hadis Okumaları
- Risale Okumaları (5 kitap)
- Sizin Yıldızınız Kim?
- O'na Doğru: Esmâ-i Hüsnâ Yazıları
- Gece Yürüyüşü
- Medeniyetin Arka Sokakları
- Küçük Şeyler
- Kertenkele Çukuru
- Tehlikeli Denemeler
- Said'leri Ararken
- Düşünceler
- Bilimin Öteki Yüzü (Y. Mermer ve S. Demirci ile birlikte)
- Ruh Bakımı
- Melekleri Ürkütmeden
- Peygamberin Kardeşleri
- Peygamberin Bir Günü

“Ben yol sormuyorum; arkadaş arıyorum”

Önsöz

HAZIRLANIŞ AÇISINDAN bakılırsa, iki tür kitap vardır. İlki, daha en başta ana fikri, başlıkları, hatta alt-başlıkları tasarlanan; bu çerçevede adım adım yazılan kitaplardır. İkinci türü ise, önceden belli bir kitabın alt başlıkları olarak tasarlanmayan müstakil yazıların sonradan belli bir çerçeve dahilinde ‘derlendiği’ kitaplar teşkil eder.

Bu kitap, dürüstçe söylemek gerekirse, ikinci tür içinde yer alıyor.

Bu kitapta yer alan yazılar, esasen, bir kitabın alt başlıkları olarak düşünülmedi. Hemen hepsi, başlangıçta müstakil birer dergi veya gazete yazısı olarak yazıldı. Ama, zaman içinde, hem belli yazıların kimi ‘ortak’ noktalara temas ediyor olduğunu görmemiz; hem de ‘müstakil’ de kalsa bu yazıların ‘sürelî’ yayınların satırları arasında kaybolup gitmesine razı olamayışımız, bizi onları belli bir bütün dahilinde derlemeye sevketti. Herşeye rağmen, bu kitabın sözünü ettiğimiz ilk türde görülen biçimde bir bütünlüğe sahip olmadığının farkındayız. Yine de, bu kitabın, kimilerinin gölgeler, kimilerinin ise ışığın peşinde gittiği şu dünyada nelerin gölgeli, nelerin nuranî olduğunu anlama noktasında küçük bir katkıda bulunacağı ümidini taşıyoruz.

Kitaplar, birçok kişi tarafından yaşanır, ama bir kişi tarafından yazılır. Bu kitap da, bu açıdan—halen hayatta olan yahut başka bir hayat mertebesinde bulunan—bir dizi insanın akıl ve kalb mesaisinin izlerini taşıyor. Ya eserleri yahut hayatları ile bu kitapta yer alan yazıların vücut bulmasına vesile olan herkese teşekkür ediyorum. Teşekkürün en büyüğünün ise, elbette şu dünya gurbetinde Rabbimizi tanımanın yolunu bize gösteren Resul-i Ekrem’e (a.s.m.) ait olduğunu belirtmek istiyorum.

Bizi böyle bir nebînin ve ondan ders alan sayısız nuranî simanın yaşamış olduğu güzel bir âlemde yaratan; ışıkla gölgeyi, karanlıkla aydınlığı tanımamız için de akıl ve kalblerimizi vahiy nuruyla aydınlatan Rabbimize sonsuz hamd ve şükür ile...

METİN KARABAŞOĞLU

İstanbul, 1998

Sunuş Yerine

ELİ KALEM TUTAN İNSANLARI bekleyen bir tehlike vardır: dünyasının yazdıklarıyla birebir örtüşüyor gibi görülmesi. Oysa, insan çoğunlukla dünyasına gelen güzellikleri yazar. Yine dünyasına gelen kötü haller ise, gizli kalır; öyle kalması da gerekir.

Bu kez, insanın iç dünyasını, yazmaya devam etmesine mani olan bir halet-i ruhiye kuşatır. *Olduğu* hal ile yazılarında *göründüğü* hal arasındaki çelişkiler, insana, buna rağmen yazmaya devam etmekle bir ‘ikiyüzlülük’ mü sergilediğini düşündürür. Ehl-i hak içinde, belki de sırf bu sebeple yazmayı bırakan birçok insan olduğunu sanıyorum.

Zira, hayatının yarıdan fazlasında yazmakla hemhal olmuş biri olarak, bu düşünce benim de yakamı bırakmıyor. Gerçi, yazdıklarım da bir hakikat görmüş ise bunu benim yanımda ifade edenlere yazmak ile yaşamının ayrı şeyler olduğunu elimden geldiğince belirtmeye; insanın dünyasına gelen güzellikleri yazdığını, oysa iç dünyasının onlardan ibaret olmadığını ifade etmeye; hem o güzelliğin de insanın kendi malı değil, ilâhî bir ilhamın ve ikramın eseri olduğunu hatırlatmaya çalışıyorum. Ama yine de, bu düşünce, beni yazmaktan alıkoyamasa bile, bir köşede durmayı sürdürüyor.

Kendim dahil, eli kalem tutan insanları yazdıkları ile bir tutmama; güzel bir hakikatın ‘ayna’sı olan bir insanın kusurlarının da olduğunu bilerek kişileri olduğundan fazla görmeme uyarısını bir kez daha yaparken, beni de meşgul eden ve birçok kişiyi yazmaktan alıkoyan bu düşünceye karşı kendi dünyamda bulduğum cevabı paylaşmak isterim.

Şahsen, yazmanın bir ‘söz verme’ eylemi olduğuna inanıyorum. Dilimize yerleşen hakikatlı bir ifadenin çok güzel özetlediği gibi, söz uçar, yazı kalır. İnsanın, verdiği sözü kağıda aktarmamışsa, “Hâfıza-i beşer nisyan ile mâluldür” sırrından medet umması pekâlâ mümkün oluyor. İnsan, gündelik hayatta sıklıkla rastladığımız üzere, “Galiba yanlış hatırlıyorsun,” “Öyle söylememiş olmam lâzım,” “Herhalde yanlış anlaşıldı. Ben onu kasdetmemiştim” gibi gerekçelerle, pekâlâ ağızdan çıkmış sözü elinin tersiyle silebiliyor. Ama, aynı söz yazılmış, hele hele matbaa lisanıyla ilan edilmiş ise, böyle bir kayma yaşamak o kadar kolay olmuyor.

Rabbimizin Kur’ân-ı Hakîm’de “Kaleme andolsun” demesindeki sırlardan biri, belki de bu. Ki, Kur’ân’ın en uzun âyetini, Bakara sûresindeki, sözleşmelerin yazıyla tesbit edilmesine ilişkin 282. âyet oluşturuyor. İnsanı yaratan Fâtır-ı Hakîm, elbette hâfıza-i beşerin nisyan ile mâlul olduğunu, hele nefsin bir sözü rahatlıkla var veya yok sayabildiğini; işine geldiği şekilde oraya buraya çekebildiğini biliyor ki, bize ‘yazı’yı emrediyor: Borçlandığımızda, yazın. Borç verdiğinizde, yazın. Şahitler de tutun. Bir işle ilgili bir sözleşmeniz olduğunda, gene yazın.

Yazının insanı bağlayan, belirsizliği ortadan kaldıran bir boyutu var çünkü. Asıl söz verme, yazıyla gerçekleşiyor.

İşte bu sırdan, insanın en başta *kendisi için*, yazması gerekiyor. Geldiği yeri ve durduğu yeri tesbit etmesi; dünyasına gelen hakikatleri ne denli hayatına taşıdığını belirleyebilmesi; verdiği sözün daha ciddi biçimde farkında olup ona göre yaşayabilmesi için, yazması gerekiyor.

Bilesiniz ki, ben çoğunlukla yaşadığım hakikatleri değil; yaşamak istediğim hakikatleri yazıyorum. Ve ister bir gazete sütununda, ister bir dergi sayfasında, ister kitap suretinde, ister kendi özel günlüğü içinde olsun; insanın dünyasına gelen hakikatleri yazmasının onlara yaşama noktasında bir dua ve bağlayıcı bir söz olduğuna inanıyorum.

Rabbimizin bizi yazdığını yaşayanlardan kılması duasıyla...

BİRİNCİ BÖLÜM

Meleğin Gör Deddiği

“Bazıları O’nu kaybetmekten korkar, başka bazıları O’nu bulmaktan.”

Yönelişin Adresi

BİR HADİS-İ KUDSÎDE, RESUL-İ Ekrem'e hitaben, "Habibim! Ben bu âlemleri senin için yarattım" buyrulur. 'Her cemal ve kemal sahibinin kendi cemal ve kemalini görmek ve *göstermek* istemesi' hakikati temelinde izahı gereken, manidar bir kudsî hadistir bu. Gelin görün ki, ne burada hususan bu konuyu ele almayı düşünüyoruz; ne de bu konuya hakkını verecek bir kalbî ve fikrî olgunluğun sahibiyiz.

Hadis-i kudsî ile bize haber verilen bu ilâhî hitaba karşı Resul-i Ekrem'in (a.s.m.) verdiği cevap da manidardır. "Bu âlemleri senin için yarattım" diyen Zât-ı Zülcelâl'e Resul-i Ekrem'in (a.s.m.) cevabı, "Ben de bu âlemleri Senin için terkettim" olmuştur. Gerçekten, billur gibi şeffaf ve parlak hayatının belgelediği üzere, o, bu dünyadan O'na giden ve O'nu tanıtan herşeyi almış; ama bu dünyanın posasına asla yatırım yapmamıştır.

Onun ne şöhret olma derdi vardır, ne zengin olma sevdası, ne de iktidar hastalığı. Mekke müşrikleri kendisine "Ne istersen verelim; malsa mal, kadınsa kadın. İstedğin oysa, seni başımıza kral yapalım" teklifiyle geldiklerinde, o, "Ben de şu âlemleri Senin için terkettim" sözünü yüreğinin ta derinliklerinden kopup gelerek söyleyen biri olarak cevap vermiştir: "Bir elime güneşi, öbür elime ayı verseniz yine vazgeçmem."

O Zât-ı Zülcelâl'in mutlak rububiyetine karşı küllî bir ubudiyet çizgisinde, değil küçük kazançlar uğruna küçük tavizler vermek; 'iktidar' gibi zahiren en büyük bir kazanç önüne sunulduğu halde zerre miskal taviz vermemiştir o. Rabbinin rızasına aykırı en küçük bir hareketin karşılığı ay ve güneşin sahibi olmak olsa dahi, yolundan zerre miskal şaşmayacağını bildirmiştir. Ama, o eşyanın posasını, dünyanın maddî yüzünü mülk ve melekûtun Mâlik-i Hakikîsi adına öylesine net bir biçimde terkettiği içindir ki, güneş de ona musahhar kılınmıştır, ay da. Ümmî nebî hayatında bir kez 'elif' yazmış; o tek elif hatırına koskoca ay iki parçaya ayrılmıştır!

Mekke müşriklerine "Bir elime güneşi, bir elime ayı verseniz bile vazgeçmem" diyen insanın eline, ay da, güneş de verilmiştir—ama, onları vermeye gerçekten kâdir olan Zât-ı Zülcelâl tarafından.

"Şu âlemleri Senin için terkettim" diyen insana, mazhar olduğu mucizelerin belgelediği üzere, tüm âlemler musahhar kılınmıştır.

İktidara beş para değer vermeyen; "Melik nebi değil, kul nebi olmak isterim" diyen zâtın dâvâsına az zamanda Mekke'nin kapıları da açılmıştır; Mısır'ın, Bizans'ın ve İran'ın kapıları da.

Şu dünyada yamalı hırkayla yaşamaktan yüksünmeyen zâtın yamalı bir hırkası dahi, tarih boyu, en büyük padişahın en ziyade mücevher işlemeli kaftanından daha fazla değer taşımış; kuşaktan kuşağa altın mahfazalar içinde aktarılmıştır.

En büyük bir zengininin dünyanın en pahalı modaevinden alınmış elbisesi dahi o kişi öldüğünde atılacak çöplük ararken, zira 'ölü elbisesi' olarak kimse onu giymeye yanaşmazken; onun değil hırkası ya da şalı, mübarek sakalının her bir teli dahi eşsiz bir hazine olarak saklanmaktadır.

Dünya, dünyayı isteyene değil, dünyayı Rabbi adına terkedene musahhar kılınmıştır.

Elbise meraklılarının en pahalı elbiseleri beş para etmez, bedava bile rağbet görmez hale gelirken, onun en sade kumaştan en gösterişsiz elbisesi, halen dahi yeryüzünün en pahalı, daha doğrusu 'paha biçilmez' elbisesi hükmündedir.

O Mekke'de hakarete, Taif'te taşlanmaya, Medine'de nifak ve ihanete şahsı adına üzülmeyip, şahsına gelen her kötülüğe Rabbinin dini adına tahammül ettiği; bir gün dahi 'şöhretime halel gelecek türünden düşüncelere kapılıp gitmediği için de, bindörtüüz yıldır en ziyade bilinen, en ziyade anılan, en ziyade tanınan insan odur. Her gün yüz milyonlarca ehl-i salât mü'minin ettiği salât ve selâmlar, bu

bilinme ve anılmanın ibretli ve hikmetli bir delilidir.

Bu vâkıa karşısında, bizim alacağımız bir ders yok mudur?

Hadisenin kendisi, hiçbir yoruma ihtiyaç bırakmaksızın, neyin ne olduğunu ve bizim de nerede durmamız gerektiğini apaçık gösteriyor.

Ayrıca, insan yine ondan rivayet olunup ayrı hadis külliyatlarında farklı versiyonlar ile zikredilen şu mealdeki hadis-i şerife kalbini açınca, olduğumuz yerin hakiki vaziyeti ile olmamız gereken yerin adresi, berrak bir şekilde beliriyor:

“Kimin hicreti Allah’a ve Resulüne ise, onun her işine Allah ve Resulü yeter. Ve kimin hicreti bir dünyalığa veya bir kadına ise, yeryüzünün neresine giderse gitsin, helâk olmaktan kurtulamayacaktır.”

Büyük Taşlar, Küçük Taşlar

ZAMANIN VERİMLİ KULLANIMI hakkında düzenlenen kurslardan birinde, öğretmen, her biri birer meslek erbabı olan öğrencilerine pratik bir ders vermeyi düşünür ve masanın üzerine kocaman bir kavanoz koyar. Sonra, bir torbadan irice kaya parçaları çıkarır, dikkatlice üst üste koyarak kavanozun içine yerleştirir. Kavanozda taş parçaları için yer kalmayınca, sınıfa sorar: “Kavanoz doldu mu?”

Sınıftaki herkes, “Evet, doldu” cevabını verir.

“Demek doldu” der öğretmen. Hemen eğilip bir kova küçük çakıl taşı çıkarıp kavanozun tepesine boşaltır. Sonra kavanozu eline alıp sallar. Böylece, küçük parçalar büyük taşların sağına soluna yerleşirler...

Öğretmen, yeniden sorar: “Kavanoz doldu mu?”

İşin sanıldığı kadar basit olmadığını sezmiş olan öğrenciler, bu kez, “Hayır” cevabını verirler. “Hayır, tam da dolmuş sayılmaz.”

Zamanı verimli kullanma dersi veren öğretmen, “Doğru” diye tasdik eder onları. Sonra da, masanın altından bir kova dolusu kum çıkarır. Kum, kaya parçaları ve küçük taşların arasındaki bölgeler tümüyle doluncaya kadar döker. Ve yeniden sınıfa yönelir: “Kavanoz doldu mu?”

Yine, “Hayır, dolmadı” cevabını alır.

Tekrar, “Doğru” diyerek onları tasdik eder ve bir sürahi su çıkarıp kavanozun içine dökmeye başlar.

Kavanoz artık dolmuş ve iş ‘kıssadan hisse’ye kalmıştır. Öğretmenin “Bu gördüklerinizden nasıl bir ders çıkardınız?” sorusuna, atılgan bir öğrenci, hemencecik şu karşılığı verir: “Şu dersi çıkardık: Günlük iş programınız ne kadar dolu olursa olsun, her zaman yeni işler için zaman bulabilirsiniz.”

Bu, yabana atılır bir ders değildir. Ama öğretmenin vermek istediği ‘asıl ders’ bu değildir. Öğrenciye “Hayır” dedikten sonra, şunu söyler: “Çıkarılması gereken asıl ders şudur: *Eğer büyük taş parçalarını baştan kavanoza koymazsanız, daha sonra asla koyamazsınız.*”

Bu muazzam hayat dersinden sonra da, öğrencilerinden bir sorgulama talep eder: “Hayatınızdaki büyük taş parçaları hangileri? Onları ilk iş olarak kavanoza koyuyor musunuz? Yoksa kavanozu kumlarla ve suyla doldurup büyük parçaları dışarıda mı bırakıyorsunuz?”

Bir vesileyle haberdar olduğum bu tecrübenin, gönlü her daim iman ve ubudiyetten ve de iman hizmetinden yana olan, fakat buna yeterli bir zaman ayıramayan, hatta hiç zaman bulamayan şu zamanın çok insanı için de, içine düştükleri şeytan düğümünü çözer bir mahiyet arzettiğini düşündüm.

Öyle görünüyor ki, biz hayatımızı iman ve ubudiyet yolunda yaşamaya ve de iman hizmetinde bulunmaya karar verince, her hayırlı işin engeli olan mel’un şeytan ‘vazifedarlık’ desisesini kullanarak karşımıza çıkıyor. Zaman kavanozumuzu, büyük taşlar hükmündeki imanî vazifelere bedel, küçük taşlar, kumlar, hatta su mesabesindeki daha küçük meseleler ile dolduruyor. Baştan zaman kavanozumuzda büyük taşları koyamadığımız için de, kalben ne kadar istersek isteyelim, fiiliyatta küçük taşlar ve kumlarla meşguliyetten büyük taşlar için zaman harcamaya vakit bulamıyoruz.

Bu bakımdan, gerçekten iman hizmetinin hadimlerinden olmak, hakikaten ümmet-i Muhammed’i sahil-i selamete çıkararak bir gemide çalışan hademeler olarak bulunmak istiyor isek, işe baştan başlayalım: Zaman kavanozumuzu elden geçirelim ve ilk iş olarak, büyük taşları yerli yerine koyalım ve asla onları kavanozun dışında bırakmayalım.

“Ya küçük taşlar, kumlar ve sular ne olacak?” dersiniz, tecrübenin anlattığı üzere, böylesi iş-güç için zaman ve zemin zaten kalıyor!

Şişeyi Taşa Çalmak

YERYÜZÜNDE, TIRNAĞI KESİLİRKEN acılara garkolan tek bir insanın dahi yaşadığını sanmıyorum. Ama, maazallah tırnağı sökülecek olsa, acıdan müstağni kalabilecek bir insan kalacağına da inanmıyorum.

Bu ‘tırnak’ meseli, hayat-memat, dünya-âhiret meselesini ele alırken bilhassa dikkatimi celbeder. Tırnağa nasıl muhatap olunduğu, birbirinden son derece farklı iki durumla yüzyüze bırakır bizi. Bir tarafta acısız bir arınma sözkonusudur; öte yanda can çekişmeye denk bir acı...

Tırnakla et arasındaki bu ilişki, sanırım, ruhla beden, âhiret ile dünya, ölüm ile hayat arasında da sözkonusudur. Dünyasını âhiretin tarlası ve fidanlığı kılanlar, bu dünyayla ‘tırnak kesme’ mesabesinde ilgili olur; ve asla tırnak sökülmesi acısını yaşamazlar. Kendinde görünen özellikleri Mâlik-i Hakikîsine teslim edenler, ölüm anında ‘benim’ dediklerinin elinden sökülüp gidişinin acısına garkolmazlar. Bedenini ruhunun emrine verenler, Ruhü'l-Kudüs'ün (a.s.) elçiliğiyle Resul-i Ekrem'e vahyolan ilâhî şeriatın çizgisinde, emniyet ve sükûn üzere şu dünyada yaşarlar.

Bunlardan birinin, Şems-i Tebrizî'nin Azrail'e dair şu hitabı, bu bakımdan müthiş derecede manidardır. Şems, “Ey Azrail,” der “bana geldiğinde, üç-beş okka kemik ile deriden başka bende bilmem ne bulacaksın? Sen emaneti almaya geliyorsun; lâkin ben onları Rabbime çoktan gönderdim bile.”

Böyle bir insan, şu dünyada onun bunun ne dediğinin baskısıyla yaşamış; ölümlerinde de müthiş bir yitip gitme acısı çekmiş olabilir mi dersiniz?

Böyle biri için, dünya malı bir makas darbesiyle kopup giden bir tırnak ucu gibidir. Dünyanın kendisi de, dünya hayatı da öyledir. O yüzden, ne dünya yükü onu Rabbinin yolundan alıkoyar, ne de ölüm ona korku veren bir azap gibi gözükür. Ölmeden önce ölenler, ölümü gülerek karşılarlar. Âhiret hakikatını bu dünyaya taşıyanlar, kabrin ötesine, nuranî bir buluşma yeri olarak adım atarlar.

Böyle olanlardan bir diğeri, aynı ruh halini şişe ve taş temsiliyle izah eder. Beka mülkünden geldiğinin şuurunda olarak “Fani cihanı neylerim” diyebilen Yunus, “Ben şişeyi çaldım taşa” teşbihiyle anlatır ruh halini. Şişeyi taşa çaldığı için de, âyetin tarifıyla ‘hiçbir kınayıcının kınamasından korkmayan’ mü'minlerden olmuştur Yunus. “Namusu, arı neylerim” sözü, fani insanların rıza-yı ilâhîye uymayan kurallarını, itiyadlarını, toplum ve çağ baskısını Rabbinin rızasının önüne koymadığının ifadesidir. Dünyanın fani yüzüyle göbek ve gönül bağını kestiği için de, Yunus “Yunus” olmuştur.

Bu çizginin bu çağdaki en manidar isimlerinden biri ise, bu satırları okuyan çok insanın bîhaber olmadığı biridir. Onun hayat çizgisi, dünyayla ancak tırnak ucu mesabesinde bir bağı olduğunun, yoksa ona ‘tırnak kadar’ dahi değer vermediğinin ifadesi olduğu gibi; ‘şişeyi taşa çaldığının’ da habercisidir. “Sizin dünyanıza karışmıyorum, siz de benim ahiretime karışmayın” sözü, şu çağın en büyük müstekbirlerini çaresiz bırakan müthiş bir hayat çizgisini işaretlemektedir. Sözümona din adına dünyaya karışanlar adım adım ‘dindar ehl-i dünya’ya dönüşürken, dünyaya asla karışmayan bir insanın eseri ‘ehl-i dünya’yı dahi ‘ehl-i iman ve ehl-i ahiret’e dönüştürecek bir istidat taşımaktadır.

Velhasıl, bu sonuç bilfiil görülmeyecek olsa dahi durum değişmeyecektir.

Zira, şişeyi taşa çalanlardan biri olarak Âmir bir Fuheyre'nin (r.a.) son sözleri, bunun manidar bir örneğidir. Kavminin ve kabilesinin o kadar hile, fitne, desise, söylenti, tuzak, kandırma ve tezgâhına rağmen iman-ı billah ve âhireti asıl edinen bir hayat çizgisinden vazgeçmeyen bu insan, Resul-i Ekrem'in (a.s.m.) bir kabileye Kur'ânî hakikatı talim etmek üzere vazifeli kıldığı kırk sahabiden ve de sahabinin kavrayışı en derin olanlarından biridir. Ne var ki, henüz sözkonusu kabileye ulaşmadan

yollarında tuzak kuran birileri vardır; ve onlardan birinin saptığı mızrak Âmir'in (a.s.) göğsünden girip sırtından çıkacaktır. Ömrünün bu son dakikasında bu güzide sahabinin söylediği söz, "Aah! Of!" değildir. "Mahvoldum" da dememiştir. Söylediği söz, aynen şudur: "Vallahi zafere eriştim." Ki bu söz, 'zafere erişen'in kendisi olduğunu düşünen kâtilini bu kesin ve emin ifadenin sırrını çözmeye sevketmiş; sonuç, Âmir'in kendisini öldürenin dahi imana erişmesine vesile olması şeklinde tecelli etmiştir.

Açıkçası, şişeyi taşa çalanlar, kaybettiklerinin düşünüldüğü anlarda bile kazanmışlardır.

Şişeyi taşa çalmayanlar ise, kazandıklarını zannededursunlar, toslayacakları bir duvar muhakkak vardır. Hayat yolunun hangi kilometresinde karşıya çıkacağı önceden kestirilemeyen bu duvarın ötesinde ise, şişeyi taşa çalmayanlar için, dipsiz bir kuyu, ebedî bir helâket, sonsuz bir hasaret vardır.

Şişeyi taşa çalanlar zahiren kaybetmiş görünseler bile, kazanan onlardır; zira, asıl olan ahiret yurdu ve kazanan, yatırımını ahirete yapandır.

Şişeyi taşa çalmayanlar, zahiren kazanmış görünseler bile, kaybeden onlardır; zira, dünya hayatı bir oyun ve oyalanmadan ibarettir.

Hâlâ düşünmeyecek miyiz?

Nurşin'deki Melekler, Paris'in Akrepleri

ŞU ÇAĞDA VE ŞU ORTAMDA doğup büyüyen insanlar olarak, hepimiz belirgin bir çelişkiyle yüzyüzeyiz. Bir yandan, belki de en ayırıcı özelliği 'imaj' olan bir medeniyetin içinde yaşıyoruz. Öte yandan, imanımız 'imaj'cılığa izin vermiyor. İmanımız ne bizde olmayı varmış gibi gösterme suretindeki yalancı bir 'imaj'ı onaylıyor; ne gerçekten mevcut olan birşeyi başkalarını küçümseme, ezme, imrendirme veya kışkırtma sebebi kılan mağrur ve müstekbir bir 'imaj'ı.

Bu çelişki, ta küçük yaştan itibaren birçok kritik hale sevk ediyor bizi. Bir yanda, en küçük şeyi bile abartıp herkesi kendine hayran bırakmaya çalışan 'medenî' kişileri görüyoruz; öte yanda, Rabbinin ona ihsan ettiği en büyük nimetin bile satıcısı veya reklamcısı olmayan, 'derya içinde olup derya bilmeyen' örnek mü'minleri. Nefsimiz çağdaş medeniyetin aldatici imajlarına kapılıyor. Olmayı var imiş gibi göstermeyi de, olanı Mün'im'den değil kendimizden bilmeyi de imanına sığdıramayan kalbimiz, işte bu yolda dizgininden boşanan nefsimizi gemlemekte zorlanıyor.

Sonuçta, deyim yerindeyse, 'şizofrenik' bir hal geliyor iç dünyalarda. 'Bölünmüş kişilikler'e ayrışıyor; yalnızca biri olmayı ise başaramıyoruz.

Başkaları gibi, herşeyimizle şu mimsiz medeniyete râm olamıyoruz meselâ. Çünkü, birbirinin altını oyan siyasîlerin bir araya geldiklerinde verdikleri o zoraki pozlar ve iğreti tebessümler de; TV'deki bir sohbette ömrünü eften-püften işlerle harcayan insanların birbiri için "Sen bana, ben sana" formülüyle döktürdüğü riya yüklü iltifatlar da bize kerih geliyor. Aynı şeyi kendi çıkarına ise iyi, kendi aleyhine ise kötü diye tanımlamakta beis görmeyen medenîlerin çifte standardı da; *kendisi* olarak takdir görmek yerine elbisesi, saati veya araba markası ile iltifat görmeyi marifet bilen çağdaş imajperestlik de bize çirkin gözüküyor. O yüzden, nefsimiz istediği kadar dizgininden boşansın, şu küfranî medeniyete kalben ve ruhen razı olamıyoruz. Tam bir mimsiz medeniyet adamı olmaya gönlümüz elvermiyor.

Gönlümüz sahte 'imaj'ların değil, imanî ölçülerin takipçisi olmaya elveriyor esasında. Ne çare ki, buna da nefis elvermiyor.

Zahire aldanan nefis, hiçbir şeyin ve hiç kimsenin iç yüzüne bakmadan, dış yüzüne bakarak veriyor kararını.

Nâmahrem kadınların çıplak bacağından başka güzellik tanımayan suretperest medenîler, ehl-i imanın imanı gereği bu halden uzak duruşuna karşı, "Onlar güzellikten anlamaz" diye saldırıyor. Onların haline imrenen nefis zaman zaman bize dayanılmaz acılar yaşatırken, şunu bile görmeye mecal bırakmıyor: Güzellikten anlamayan kim? Keyfe kâfi olan helâl dairede yaşayan; ve bu arada bir çiçeğin açışından bir martının uçuşuna, bir bebeğin tebessümünden Ay'ın göğün kandilli yüzünde gülüşüne kadar sayısız güzelliği Rabbi adına görerek mest olan mü'minler mi? Yoksa, gözünü hayvanî bir iştihayla çıplak bacaklara kilitleyenler mi?

Suretperest medenîler, tuvalet masası karşısında her gün saatler harcayıp binbir türlü şey sürünüp takındıktan sonra çıktıkları sokaklarda, gördüğü ehl-i imanı küçümseyen bakışlarla süzüyor. Kimileri, ehl-i imana, sırf kendisi gibi kıyafet ve süs düşkünü değil diye, kaba, köylü ve zevksiz yakıştırması yapıyor. Maalesef bu ithamlara uğramayalım diye mağazalara koşup ayna karşısında nice zamanını heder edenlerimizin sayısı, "O fani bedeninizi süslemek için harcadığınız zamanı, kalb ve ruhunuzun tezyini için harcayabilseniz" diyen ve gerçekten hayatını ve dünyasını imanın güzelliği ve ubudiyetin cemali ile güzelleştirmeye çalışanlarımızı kat kat geçiyor.

İşin kötüsü, pahalı arabalardan beş yıldızlı otellerde yapılan toplantılara, lüks evlerden gösterişli kıyafetlere, boş ve süslü lâflardan israfı giren bir dizi tezyinata kadar.. bilmem ne kadar noktada

‘imaj’ medeniyetinin ölçülerine râm olup kendimizi medenîlere beğendirmeye çalışırken, iki şeyi birden kaçırıyoruz.

İlki, bu zahiren süslü içi pis, zahiri parlayan içi yakan, sureti hoş sireti uğursuz medeniyetin müntesiplerinin gerçek yüzü...

Diğeri, zahiren gösterişsiz iç dünyası zengin, zahiren sessiz iç dünyası cıvıl cıvıl hakiki iman ehlinin uhuvveti...

Hemen her tarafta, imanın güzelliğini yaşayan ve yine imanı gereği gösterişten de, imajperestlikten de, kendini satmaktan da uzak olan mü’minlerin pek kaale alınmadığını; maalesef ehl-i dinin kendi arasında dahi durumun çoğu kez böyle olduğunu görmek yüreğimi incitiyor.

Ve tam da bu noktada, hayalen Seyda’nın Nurşin’deki meclisine gitme daveti alıyorum. “Bak: Orada fakara kıyafetinde melikler, padişahlar ve insan elbisesinde melâikeleri kudsî bir sohbette göreceksin. Sonra Paris’e git ve en büyük localarına gir, göreceksin ki, akrepler insan libası giymişler ve ifritler adam suretini almışlar.”

Ama Nurşin’deki o melekleri ve fakir suretindeki gönül zengini sultanları çoktan unuttuk galiba. Onlar, Paris’in insan libası giymiş akreplerine kilitlenmiş nazarlarımızın uzağında, bir köşede, kendi hallerinde yaşayıp gidiyorlar.

Paris’in peşlerine takıldığımız akrepleri ise, tüm o medenî imajlarının ardında, zehir yüklü bir kuyruk taşıyorlar.

Yakın Zamanların En Büyük Soygunu

YAKIN TARİH, BELKİ DÜNYANIN her yerinde ilgi çeken bir konudur. Ama herhalde onun şu ülkedeki kadar tartışma konusu olduğu çok az ülke vardır. Bunun anlaşılır sebepleri mevcuttur. Şu ülkede, belli bir kadro tüm topluma kökten bir değişimi dayatmış; bu ise, kalblerde, vicdanlarda ve zihinlerde ciddi bir gerilime yol açmıştır. Bilhassa bu ‘kökten değişim’in dine karşı ‘kökten muhalefet’ şeklinde anlaşılıp uygulandığı da dikkate alınır, sözkonusu gerilimin kaynağı rahatlıkla anlaşılabilir.

Velhasıl, şu ülkede, ‘yakın tarihten beri’ yakın tarih tartışılır durur. Kimileri yakın tarihte yaşanan köklü değişimin özünü sorgular; kimi konuya yalnızca belli isimler ekseninde bakar, kimileri de bazı hususî olayları gündeme getirir.

İşte, tartışmanın hususî olaylar kısmında, ‘örtülü soygun’ iddiaları da yer alır. Yavuz-Havuz olayı, bunun bir örneğidir. Hind Müslümanlarının cihad için gönderdiği paraların İş Bankasının kuruluş sermayesi yapıldığına dair iddialar da bunun örneğidir. Yine bu noktada, ayrıcalıklı ihaleler yoluyla devlet tarafından zengin edilen ‘devrim muhafızı’ ailelerin sözü edilir. Maaşından başka geliri olmayan kimi insanların az zamanda büyük paralar edinmesi, diğer bir merak ve soru konusudur. Dahası, bu yöndeki tartışmalar yakın tarihle sınırlı da kalmaz; gele gele, bugünlere gelip dayanır.

Kısacası, bu ülkede yetmiş küsur yıldır ‘yolsuzluk,’ ‘soygun,’ ‘hırsızlık’ tartışmaları yapılmaktadır. Hadiselerin tümü gerçek olsun olmasın, insanlar, yolsuzluk kokusu taşıyan birşeyler olup bittiği hissini taşımaktadır.

Bunun da anlaşılır sebepleri vardır. Zira, hırsızlık hoş bir şey değildir. Soygun ve yolsuzluk da. Tüm bu fiiller, ‘haksız iktisap’lar hanesinde yer alır. Hepsi de, fitraten sevemediğimiz; açıkçası, bize sevdirmeyen fiillerdir. Her biri, ayrı bir haksız kazanç türüdür. Meselâ hırsızlık, bir insanın, bir başka insanın kazancına haksız ve emeksiz bir biçimde el koymasıştır. İnsana fitraten sevdirmeyen bu fiil fitratın sahibi olan Fâtır-ı Zülcelâl tarafından yasaklandığı gibi, hırsızlık, soygun veya yolsuzluğu serbest bırakan bir beşerî kanun da yoktur.

Hele hele bu fiiller, umuma ait olan kamu malları üzerinden yapılıyorsa, yapanlar, kalblerde ve zihinlerde iki kere mahkum edilirler. Çünkü, meselâ sıradan bir hırsızlıkta, bir kişi bir başka kişinin parasını veya malını çalmaktadır. Oysa, devlet malı sözkonusu olduğunda, malından çalınan kişi sayısı binlere, hatta milyonlara ulaşır. Zira, devlet, belli bir kara parçasında yaşayan insanların oluşturduğu tüzel bir kişiliktir. En birinci gelir kaynağı ise, onu oluşturan insanların ödediği vergilerdir. İkinci büyük gelir kaynağı da, ürettiği mallardan edindiği gelirdir. Bu bakımdan, devlet kesesinden (ç)alınan her bir kuruşta, ekmeği ve unu için dahi vergi veren yetimlerin ve fakirlerin payı vardır. Ayrıca, devletin parası bu haksız yollarla azaltılınca, zorunlu harcamaları karşılamak için halktan daha fazla para toplanması icap edecektir. Bu ne demektir? Meselâ, ekmekten dahi alınan vergilerin daha da arttırılması demektir. Meselâ, devletin, ürettiği malın fiyatını daha da yükseltmesi demektir. Bu ise, yetimin ve yoksulun hakkının bir kez daha çiğnenmesi anlamına gelmektedir.

Hırsızlık, soygun ve yolsuzluk zaten kötüdür. Ama işte bu açılardan, ‘devlet malı’ hırsızlığı bin kat daha kötüdür. Dolayısıyla, herhangi bir siyasî çekişme ve çatışma ortamında, bir tarafın diğer tarafı soygun, hırsızlık ve vurgunla suçlaması, son derece anlaşılır bir nitelik taşımaktadır.

Nitekim, dün de, bugün de, siyasîler birbirlerini ‘yolsuzluk’la suçluyor. Yakın tarihe ilişkin tartışmalarda da ‘hırsızlık’ iddiaları önemli bir yer tutuyor. Bir kesim padişahları hırsızlıkla suçluyor; bir diğer kesim ise padişahlardan sonra başa geçen kadroda yer alan bazı insanları.

Ve bu çift yönlü suçlama, yetmiş küsur yıldır durmaksızın sürüyor.

Çünkü, insanlar kazandıkları paranın bir kısmını muhtaç birine vermeye belki dünden razı. Ama hiç kimse, bu paranın haksız yere elinden alınmasını istemiyor. Kendi hakkı olan bir paranın haksız yere başka ellere geçmesine razı olamıyor. Hırsızlığı, soygunu ve yolsuzluğu fitraten sevemiyor. Öyle ki, kendisi yolsuzluk yapan insanlar dahi, bu ‘yolsuzluk’ parası da yolsuzluğa kurban gitmesin diye, seksen türlü önlem alıyor.

Gelin görün ki, ‘para’ ve ‘mal’ cinsinden gerçekleşen hırsızlık ve yolsuzluklar üzerinde bu kadar hassasiyetle durulurken, en büyük hırsızlığın farkına dahi varılmıyor. Ne kendi bedenini, ne kendi çocuğunu sahiplenmesi aklen mümkün olan; elinin altındaki servetin tek bir atomunu dahi var etmeye gücü yetmeyen insanoğlu, nedense Mâlikü’l-Mülk’ü, mülkün asıl Sahibini unutuyor. Hatırlatılsa bile, tekrar unutuyor. O ‘unutkanlık’ içinde, her bir insan, Mâlikü’l-Mülk’ün emaneti olan nice şeyi kendine, ona buna mal ediyor. Meselâ, ihtiyarladığında geri getirmeyi asla başaramadığı, demek ki kesinlikle kendisinin olmayan güzelliği, kas gücünü yahut hafızayı hırsızlıyor. Hepsi birer ilâhî emanet olduğu halde, “Benim” diyor. “Ben çok güzelim.” “Benim hafızam çok kuvvetlidir.” “Ben güçlüyüm.” “Ben bilirim.” Bu hırsızlığın kaçınılmaz uzantıları olarak, başka hırsızlamalar da yapılıyor. Nefsin elinin ulaşabildiği herşey kendimize mal ediliyor. Ulaşamadıkları ise, sebeplere, tabiata, şansa, tesadüfe peşkeş çekiliyor.

Bu açıdan bakıldığında, Mahşer Günü ‘yazıcı melekler’in ortaya döküleceği ‘hırsızlık’ dosyalarının, siyasîlerin veya yakın tarih uzmanlarının elindeki dosyalardan sonsuz derecede fazla olacağını anlamak zor gözüküyor. Ne var ki, devlet malından çalma konusunda doğru-yanlış bu kadar söz dolaştıran insanlar, Malikü’l-Mülk’ün malından çalma konusunda bunun binde biri kadar dahi hassasiyet sergilemiyor.

Gözden kaçırılan bir diğer husus ise, yakın tarihte devlet imkânlarıyla işlenen en büyük hırsızlık. Hayır, ne Yavuz-Havuz olayı, ne de son dönemin hayalî ihracatlarıdır kastedtiğimiz. Üstelik, bu en büyük hırsızlık esnasında belki tek kuruş dahi çalınmamıştır. Ama, akıllar çalınmış, kalbler çalınmış, duygular çalınmış; velhasıl, nice hayatlar, en acısı nice ebedî hayatlar çalınmıştır. Yakın tarihlerin en büyük soygunu, kalbler, akıllar ve duygular üzerinden yapılmaktadır.

Her bir kalb, birer ilâhî emanettir. Her bir kalb, ancak Allah’ı tanımak ve O’nu sevmekle huzur bulan; ve zaten bu amaçla var edilen birer pırlantadır.

Peki, şu kadar yıldır, devlet imkânlarını kullanarak, meselâ millî eğitim yoluyla muhabbetullah yolundan (ç)alınıp dünyevî sevgiler çarşısında işportaya çıkartılan kalb sayısı acaba kaç yüz milyona ulaşmıştır?

Akıl da bir ilâhî emanettir. Her bir akıl, ancak Allah’ı şu dünyada görünen fiilleri ile tanımak üzere yapılmış değerli bir âlettir. Peki, şu kadar yıldır, kaç milyon akıl Rabbini tanıma yolundan (ç)alınıp, küfür tohumları ekiminde yahut bomboş espriler üretiminde veyahut dünyanın fena ve fani yüzünde kalan işlerde çar-çur edilmektedir?

Peki ya, sevgi gibi, saygı gibi, şefkat gibi, takdir etme ve hayran olma gibi duygular? Ya bütünüyle bir ömür? Yahut her bir ömrün her bir dakikası?

Velhasıl, esasen O’na ait olan; O’nun verdiği, ve verilmiş amacı ile kullanım biçimini de bildirdiği kaç akıl emaneti, kaç kalb emaneti, kaç hayat emaneti O’nun mülkünden çalınıyor kimbilir? Yakın tarih boyunca, zorunlu sözde-eğitim, kitle iletişim araçları, para, makam, mevki, can korkusu, şöhret gibi değişik araçlarla asıl yolundan alınan; açıkçası çalınan; işi bittikten sonra da hiçlik derelerine atılan ömür sermayelerinin sayısını, galiba bir Allah, bir de yazıcı melekleri bilir.

Bizler üç günlük dünyanın üç kuruşluk soygunlarıyla meşgul olurken asıl öyle soygun ve hırsızlıklar olmuş ve oluyor ki...

Keşke farkına varabilsek!

Düğümleri Atan Kim?

İSTANBUL'UN ANADOLU yakasında, vaktiyle sakinlerinin önemli kısmının Hıristiyan ve Yahudi olduğu bir semtte, muhtemelen ilk sakinleri Hıristiyanlar olan asırlık bir binada oturuyorum. Evimizin tam karşısında, yine ömrü bir asra yaklaşan büyük bir bina mevcut. 1938 yılından beri lise olarak kullanılan ve o yıl ölen bir insanın ismini taşıyan bu lisenin sahile daha yakın kısmındaki, halen silinmemiş 'Eclise du Rosaire' yazısı ise, bu binanın esasen bir kilise olarak yapıldığını belgeliyor. Semtin çok yaşlılarının rivayetine göre de, binanın bir tarafı rahibe okulu, bir tarafı ise kilise olarak tasarlanmış ve bir müddet o şekilde işgörmüş. Sonra rahibe okulu kapandı mı, kapatıldı mı, bilmiyorum. Bildiğim, binanın sözü edilen yıldan beri lise olarak işgördüğü.

Çalışma odamın penceresinden ona hemen her bakışında, yahut önünden hemen her geçişimde, bu bina hakkında zihnime misafir olan bir düşünce vardır. Bilhassa binanın giriş kapısının açık olduğu zamanlarda karşı duvarın arzettiği manzara ile yüzyüze geldiğimde, bu düşünce daha çarpıcı bir biçimde zihin gündemime yerleşir. Kapının tam karşısında el'an bir büst bulunmaktadır ve duvarın biçimi, bir zamanlar aynı yerde İsa ve Meryem figürleri barındıran büyük bir tablonun mevcut olduğunu ihsas etmektedir.

Öyle ya da böyle, bu bina, benim iç dünyamda, şu toplumun kolektif ruh halinin sınıandığı bir mekân konumundadır.

Zira, düşünürüm: Bugün lâdinî bir eğitimin verildiği; zihinlere tabiatçı-milliyetçi-devletçi seküler bir zihniyetin aşılandığı bu okulda, yine bugün Hıristiyanlara Hıristiyanlık öğretiliyor olsa idi, acaba semt halkının ve genel olarak Türk halkının tepkisi ne olurdu?

Düşünürüm: Bugün belli bir olaylar dizisinin bir kişinin kendi bakış açısıyla aktarıldığı *Nutuk*'un en azından belli kısımlarının ezberletildiği bu okulda, yine bugün İncil'den bazı âyetler, meselâ "Övünen, Rab ile övünsün" gibi, "Salih olan, yine salih amel işlesin" gibi âyetler ezberleniyor olsaydı, acaba semt halkının ve genel olarak Türk halkının tepkisi ne olurdu?

Düşünürüm: Daha iki gün önce duyduğum gibi, "Türk olmayı en büyük şeref ve şan sayarız" marşının pencereleri aşarak kulaklarıma kadar gelmesi yerine, "Rabbim, beni Sana lâyük kıl" gibi cümleler yüklü Hıristiyan ilahileri okunuyor olsaydı, semt halkının ve genel olarak Türk halkının tepkisi ne olurdu?

Bu sorular, benim açımdan, deyim yerindeyse şu toplumun 'tarihsel yanığı'sının hangi noktada düğümlendiğini ele verir. İslâmî akide açısından 'muharref' sayılan, yani taşıdığı saf vahiy hakikatine zaman içinde dünyevî lekeler bulaştırılmış olan, ama gene de o hakikatten bir kısım parıltıları hâlâ barındıran bir dine karşı bu kadar 'uyanık,' bu kadar gerilim yüklü olan şu toplum; ne yazık ki, aynı uyanıklığı ve aynı gerilimi, hiçbir semavî hakikat tanımayan ve hiçbir vahyi kabul etmeyen, "İlhamımızı gökten ve gaipten almıyoruz" gibi sözlerle bunu açıkça ifade eden bir dünyevî ideolojiye karşı gösterebilmiş değildir. Bir lise mektebinden başörtülü rahibe adayları çıkıyor olsa buna güya İslâm adına tepki gösterecek olan şu toplum, aynı okulda mini etekli, şeffaf gömleklili kız çocukları yetişmesini nedense normal görmektedir.

Çok tehlikeli bir yazı yazdığının, çok tehlikeli damarlara bastığının fardındayım. Birilerinin, "Çocuklarımız Hıristiyan mı olsun yani?" gibi çok ucuz savunmalarla bu yazının dokunduğu damarları bu tazyikten kurtarmaya çalışacağının da.

Ama, ne dediğimi, niye dediğimi ve neyi kasetmediğimi çok iyi biliyorum.

O yüzden, açıkça yazıyor ve açık açık soruyorum: Muharref de olsa din hakikatını bir derece barındıran bir yapıya bu denli nefret gösterilirken, lâdinî, dünyevî bir ideolojiye çoluk çocuk niye bu

kadar kolay teslim ediliyor? Burada gerçekten İslâmî duyarlılıktan gelen dinî bir hamiyet mi sözkonusu; yoksa milliyetçi duyguların beslediği millî bir hamiyet mi?

Bu düğümü çözmeden; ve çözülmesi gereken asıl düğümleri kimlerin attığını tesbit etmeden, şu modern zamanlar büyüünden imanın aydınlığına uyanmamız zor, hatta imkânsızdır.

Büyük Başlar, Boş Laflar

BUGÜNE KADAR OKUDUĞUM siyerler içinde ruhuma en yakın bulduğum, Martin Lings'in kitabıdır.

Bu adla başladığı hayat yolculuğunu Ebubekir Siraceddin olarak sürdüren ve halen 90'ına merdiven dayamış olan bu pîr-i fani, Mekke'nin gençleri ve fakirleri vahye kalblerini açmada daha bir özgür davranırken zenginlerin ve önde gelenlerin niye kaskatı durduğunu çok duyarlı bir üslub, çok ustalıklı bir muhakeme içinde tahlil eder.

Gençlerin ve zayıfların hepsi, ilâhî daveti hemen kabul etmemiştir; ama, hiç olmazsa, 'küçük yaşamlarını bir klarnetin notaları gibi bölen davet'e karşı kulaklarını tıkamalarına sebep olacak kendini beğenmişlikleri yoktur. 'Kureyş'in ileri gelenleri' ise, o gün hâkim olan anlayış uyarınca, 'hayatta belirli bir başarı kazanmış' kişilerdir. Kimi şiiri, kimi serveti, kimi cömertliği, kimi ise ailesinin gücü ile, zaten belli bir noktaya geldiğini; bu noktanın öldükten sonra da anılmaları için yeteceğini; ve böylece isimlerinin ölümsüz olacağını ummaktadır. Gelen vahiyler ise, tam da bu anlayışın can damarına dokunmaktadır. Dünya hayatının, Lings'in çok dikkat çekici vurgusuyla, 'onların başarı ve şeref kazandıkları hayatın' geçiciliğini vurgulayan ilâhî mesaj, damarlarına dokunur. "Hayatımda başarıya ulaştım" rahatlığıyla yaşayan bu insanlar, dünya hayatının bir 'aldanış konusu,' onların yaptıkları şeyin ise 'bir oyun ve oyalanmadan ibaret' olduğunu bildiren; sonra "Biz göğü, yeri ve ikisi arasındakileri oyun ve oyalanma olsun diye yaratmadık" buyuran bir mesajdan elbette rahatsız olacaklardır. Âyetler, mütemadiyen, ölümsüzlüğü şu dünyada arayan insanların yüzüne dünyanın faniliği gerçeğini haykırır; yatırımını şu dünyaya yapan insanları 'uçurum dibine ev yapan' gafiller meseliyle anar; "Ahiret yurdu ise, asıl hayat odur. Bir bilselerdi" diye hatırlatır; ve böylece, mütemadiyen gafil kafalara hakikati haykırır.

İlâhî mesajın, ekseriya uhrevî kayıplar pahasına, dünyevî açıdan 'başarı kazanmış' gözüken insanlara yönelik bu ikazının yalnızca Kureyş'in 'ileri gelenleri'nin değil, her çağın 'ileri gelenleri'nin damarına dokunduğunu ise, Said Nursî'nin *Mektubat*'ından anlarız. Zira, hem Allah'ın birliğini ve herşeyin O'nun ikram ve ihsanı olduğunu; hem de asıl olan âhiret yurdunu durmaksızın hatırlatan İslâm, 'tevhid-i hakikî' dini olarak sebepleri sukut ettirir, enaniyeti kırar, 'ubudiyet-i halisa' tesis eder. Nefsin rububiyetinden kavmini yüceltmeye, esbab şirkinden tabiatperestliğe, insanın 'benlik' iddiasını besleyen bütün kaynakları kurutur. O yüzden, "bir büyük insan, tam dindar olsa, enaniyeti terketmeye mecbur olur. Enaniyeti terketmeyen, salâbet-i diniyeyi ve kısmen de dinini terkeder." Kısacası, 'velediyet akidesi' ile sebeplere de tesir veren Hıristiyanlığın aksine, "Müslümanlarda, öyle makamlara girenler, nadiren tam dindar ve salâbetli kalırlar. Çünkü, gururu ve enaniyeti bırakamıyorlar."

Risale-i Nur'un siyasete bakışının; "Siyasetçi ekserce tam müttaki dindar olmaz. Tam müttaki dindar olan siyasetçi olamaz" cümlesiyle özetlenen o net hükmün altındaki derunî temelleri ele veren bu tahlili, yakın bir zamanda bir kez daha hatırladım. Zât-ı Zülcelâl'e bakan veçhi hariç, herşeyin fani olduğunu tâ en derin duygulara kadar nüfuz eden belîğ, selis ve kısa bir ifade içinde özetleyen "*Küllü men aleyhâ fân*" âyetinin iç dünyama güm güm vurduğu bir günde, bir büyük adamdan anlamsız bir 'son söz' işittim. Benim dünyamın bu âyetle hemhal olduğu gün, meğer fani dünyanın Türkiye denilen kısmında Meclis'in yeni yasama yılının açıldığı gün imiş. Ve bu açılıшта, ülkenin en üst makamınca yapılan konuşma 'laik demokratik Türkiye Cumhuriyetinin sonsuza kadar yaşayacağı'nı bildiren bir cümleyle bitmiş. Doğrusu, ister inanarak söylensin, ister 'lâf olsun' diye, bu söz aklıma hafif, kalbime boş, ruhuma anlamsız göründü. Nerede "Herşey fena bulucudur" ilâhî fermanı; nerede "Bu devlet

sonsuz dek yaşayacaktır”!

Hemen belirteyim: Bu sözde beni asıl rahatsız eden, birilerinin rahatsız olduğu kısım değildi. Biliyorum, kimileri, ‘laik’ vurgusuna takıldılar; ‘sonsuz dek’ kısmını atladılar. Çünkü, Osmanlı da kendini ‘devlet-i ebed-müddet’ olarak tanımlıyor, ama ‘laik’ ibaresi de taşımadığı için, kimsecikleri rahatsız etmiyordu. Oysa, âyetlerin dersiyle, asıl buna incindim. İster laik olsun, ister İslâmî; faniliğini nebîlerin sittin senedir haber verdiği şu fani dünyada, üstelik bilim ehline de faniliği apaçık kabul edilmişken, nasıl ‘sonsuz dek yaşayacak’ devletlerin sözü edilebilir ki?

Hayret! Ebed yurdunun ticaretgâhı olarak önümüzde duran şu dünyayı ve şu hayatı, ‘sonsuz’ zannettiğimiz faniler uğruna, nasıl da bozuk para gibi harcıyoruz.

Hem, büyük başlar zaman zaman ne kadar da boş lâflar ediyorlar...

Siyasetçi ‘Tanrı’ mıdır?

ŞU İÇİNDE YAŞADIĞIMIZ DÜNYA, Nebiyy-i Ekrem aleyhissalâtu veslemamın tek bir kez ‘inşaallah’ demeyi unutmaması yüzünden ikaza ve imtihana uğradığı bir dünyadır.

Hayatının tamamında “Muhammed’in nefsi Kudret Elinde Olan”ın şuuruyla yaşan o kudsî nebî, tek bir defa kendisine yöneltilen üç soruya karşı ‘inşaallah’sız bir karşılık verip “Yarın cevaplayacağım” demesi üzerine onbeş gün cevapsız bırakılmış ve onbeşinci günde cevabın yanısıra şu uyarıya da muhatap kılınmıştır:

“Ve sakın sakın, ‘Yarın bu işi kesin kes yaparım’ deme! ‘İnşaallah (eğer Allah dilerse)’ de!” (Kehf: 23-24)

İnsan herşeyin ve her ânın O’nun Elinde olduğunu, her fiilin ve her mevcudun O’nun dilemesiyle vücut bulduğunu akılda tutar, hele Nebiyy-i Zîşan’ın (a.s.m.) hayatındaki çok hikmetler yüklü bu hatırayı da zihninde saklar ve sonra şu günlerin ‘propaganda-i siyaset’ine bakarsa; doğrusu tüyleri ürpermeden duramıyor.

Zira muhtar adayından belediye başkan adayına, milletvekili adayından başbakanlığa talip parti liderine... seçilmek üzere yola çıkmış hemen her insan “Bu işi kesin kes *ben* yaparım” yahut “Bu işi kesin kes *biz* yaparız” diyor. Dinlisi dinsizi, mütedeyyini sefihi, hemen her aday habire vaad ediyor. Bol bol vaad ediyor. Yetmiş yıllık, hatta yediyüz yıllık meseleleri beş yıl içinde çözüp atacıklarını herkes rahatlıkla söylüyor.

Öyle ki, hangi adayı muhtar yaparsanız yapın, mahalleniz güllük gülistanlık olacak. Zira, hepsi de mahallenin bütün meselelerini çözmek üzere oy talep ediyor. Hangi adayı belediye başkanı seçerseniz seçin, şehrinizin hiçbir tasası, derdi kalmayacak. Hangi parti başa gelirse gelsin, ekonomiden siyasete, terörden hak ve hürriyetlere bütün meseleler çözüme kavuşacak.

Yolda beride, gazete sayfalarında, radyo-TV konuşmalarında, her zaman ve her yerde karşılaştığım bunca söz, bunca vaad, bunca iddia karşısında tek bir kez “İnşaallah” demediği için uyarılan ve nice kez “Ben göklerin ve yerin hazineleri benim yanımdadır, demiyorum” buyuran Nebiyy-i Zîşan’ın kudsî hatırasını gözönüne getirip de sormadan edemiyorum: Siyasetçi, bir ‘tanrı’ mıdır?

Bu soruyu sormaya kesinlikle hakkım var, biliyorum.

Zira dinlisiyle dinsiziyle, ancak ve ancak bir ilahın, Allah’ın havl ve kudretiyle olup bitecek vaadlerde bulunuyor, ancak O’nun dilemesiyle olacak işleri O’nu pek de nazara getirmeden yükleniyorlar. Herşeye şâmil bir ilim, herşeyi dizgininde tutan bir kudret, herşeye yeten bir servet gerektiren işler için, “Yaparım” diyor—istisnalar bir tarafa—“İnşaallah” demiyorlar!

Ve bu tablo, bana göre, siyaset alanındaki imanî şuur düzeyi konusunda benzersiz bir ölçü veriyor.

Gelelim madalyonun ‘seçen’lere, yani halka bakan yönüne... Siyasetçi, yani ‘seçilen’ ancak bir İlahın üstesinden geleceği vaadlerde bulunurken hata yapıyor, doğru. Ama dikkat edelim; ancak böylesi vaadlerle oy kazanacağını düşündüğü için böyle yapıyor. “Göklerin ve yerin hazinesi benim yanımda değil. Allah dilemezse hiçbir sorununuzu çözemem” diyecek olsa ‘seçen’in ona daha fazla oy vereceğini bilse, muhtemelen öyle diyecek. Ama böyle derse, işin hakikati bu olduğu halde kendisine rağbet edilmeyeceğini görüyor ve biliyor.

Velhasıl, seçmen kitlesinin kahir ekseriyeti ancak Allah’tan çözüm beklemesi gereken meseleler için politikacıdan çözüm bekliyor. Bir kuldandan, bir ilah gibi vaadde bulunmasını istiyor. Ve seçilmek isteyen kullar da, bunu gördükleri için, öylesi vaadlerde bulunuyorlar.

Bu vâkıa ise, seçeni ve seçileni ile, şu toplumun en birinci meselesinin ‘iman zaafi’ olduğunu bir kez daha hazin biçimde gösteriyor...

Kazananlar, Kaybedenler

GÖZÜNÜ SONUCA diken, hedefe ulaşılmış ise gerisini pek umursamayan bir çağın insanlarıyız. “Amaca giden yolda herşey mübahtır” diyen Makyavel’in manevî torunları, bugün dünyanın her tarafında dolaşıyor. Hâzır medeniyet, eğitim kurumlarından gazete haberlerine, romanlarından filmlerine.. hemen her vesileyle, önemli olanın ‘sonuç’ olduğunu fısıldıyor. Ne şekilde olursa olsun, yeter ki sonuca ulaş diyor.

O yüzden, nasıl kazanmış olurlarsa olsunlar, bolca para kazananlar ‘değerli’ oluyorlar. Bunun başkalarının kanını emerek, yani faizle mi; ahiretin tarlası olan şu dünyayı boş eğlencelerle geçirmeye sevkeden müzik, komedi, futbol vs. yoluyla mı; insanları ihtiyacı olmadığı halde tüketime sevkeden israf tuzağı reklamlarla mı, buna benzer başka bir yolla mı kazanıldığı kimseyi pek ilgilendirmiyor. ‘Sonuç’a ulaşılmışsa, o sonuca ne yolla ulaşıldığını soran eden olmuyor.

Oysa Rabbimiz, gözünü ‘sonuç’a diken insanlığa, sonuçtan çok daha önemli olanın ‘araçlar’ olduğunu bildiriyor. Yürünen yol doğru olduktan sonra, o yolun sonuna erişilip erişilmemesi, ancak ikinci planda anlam taşıyor. Meselâ, insanlara ilâhî vahyi iletip onları tek bir Rabbe kul olmaya çağırmakla yükümlü bir nebi, Yunus aleyhisselâm gibi, tek bir insana bile bunu kabul ettiremese dahi, yine de vazifesini yapmış oluyor, yine nebiler arasında anılıyor. Yine bu sırdandır ki, yeryüzünde hakikatın hükümferma olması yolunda maddî manevî cihada girişen biri, ölmesiyle, bu çağın anlayışına göre ‘başarısız,’ ama gerçekte ‘şehîd’ oluyor. O yüzdendir ki, Resul-i Ekrem’in (a.s.m.) bir beldeye tebliğ için gönderdiği kırk sahabiden biri, tuzağa düşürüldükleri ve mızrağın göğsünden girip sırtından çıktığı dakikada, “Vallahi zafere ulaştım” diye haykırabiliyor.

Kısacası, ehl-i dünya için ‘başarı’nın ölçüsünü ‘sonuç’ belirlerken, hakikat dairesinde ‘gidilen yol’ belirliyor. Doğru yolda giden, velev ki sonuca ulaşmış olmasın, ‘başarılı’ oluyor.

Bütün bunları niye anlattık dersiniz, ‘sonuç’a endekli bir çağda, büyük hayat imtihanı dahilinde bir dizi ‘sınav’la da yüzyüze geliyoruz. Okullardaki imtihanlar, koleje giriş sınavları, Anadolu Lisesi sınavları, işe giriş sınavları; ve bilhassa, üniversite sınavı... Bu sonuncusu, hayatın sonraki tüm dilimlerini şu veya bu düzeyde etkilediği görülen, ve herkesin kazanmayı arzuladığı, zaten o yüzden girdiği bir sınav.

Ve bütün bu sınavlarda, özellikle sonuncuda, kazananı da, kaybedeni de ilgilendiren çift-yönlü kayıplar ve kazançlar yaşanıyor.

Meselâ, kazananlar, bir gurur veya zafer sarhoşluğu içinde, kazandığı halde kayba düşebiliyor. Gerçekten öyleleri var ki, sonuca ulaşmışsa gururlanıyor; ve ‘gurur’ kelimesinin asıl anlamının ‘aldanmak’ olduğu bilinirse, aldanıyor! Zira, Allah’ın verdiği aklı, hafızayı ve yine Allah’ın ihsanı olan kazanma sonucunu kendisine mal ederek; Rabbine ait olanı kendisinin bilerek, yanılğaların en büyüğünü sergiliyor. İşte bu sırdan olsa gerek, Allah’ın yardımı ile fethin geldiğini görmedin mi, diyerek başlayan Nasr sûresinin sonunda, zafer karşısında ‘istiğfar’a çağırıyor Rabbimiz bizi. Zira, insan zaferle birlikte ‘zafer sarhoşluğu’ da yaşayabiliyor.

Diğer taraftan, kazanamayanlarda bir ‘başarısızlık’ duygusu hâkim oluyor. Eziliyor, büzülüyor. Hayat bir Kadîr-i Rahîm’in kudret ve rahmetine değil, bir ülkedeki bir sınavın, meselâ üniversite sınavının sonucuna bağıymış gibi, imanî ölçülere yakışmayan ümitsizlik ve bedbinlik örnekleri sergileniyor.

Oysa, nasıl kazananların bunu gurur değil şükür sebebi kılmaları gerekiyorsa, kaybedenlerin de bunu ümitsizlik değil muhasebe konusu yapmaları gerekiyor: Bu sonuç, başarılı bir neticeye ulaşmak için Rabbimizin koyduğu kurallara uymadığımız için mi alındı? Öyleyse, bu kurallara uygun biçimde,

ilgili sınavın hakkını vererek çalışmalı. Hayır, biz gerekenleri yaptığımız halde mi kazanamadık? Öyleyse, yeterince 'başarılı' sayılırız.

Kısacası, şu imtihan dünyasındaki tüm sınavların, ilâhî rahmetin kapısını çalma anlamı taşıdığını bilmemiz gerekiyor. O kapı, genellikle ilgili sınava hakkını vermeyenlere açılmıyor. Bunu bir ümitsizlik konusu değil, daha ciddi çalışma konusu kıldığımızda ise, bir musibet, ardısıra gelecek binlerce kazancın önsözü oluveriyor.

Öte yandan, sınava hakkını vererek kazanan nice insan, bunu kendine mal ederek, ne yazık ki kazandığı halde kaybediyor!

‘Kopyalama’ın Öteki Yüzü

İSPANYOL FİLOZOFU MİGUEL de Unamuno, “Hiçbir şey, bana *hiçliğin* kendisi kadar korkunç görünmüyor” der bir yazısında. İnsanın şuuru ‘eğer iki karanlık arasında bir şimşekten başka birşey değil’sen, yani insan yokluktan gelip gene bir yok oluşa gidiyorsa, ‘o zaman, hayattan daha iğrenç birşey olamaz’ da der. Ayrıca, yok olmaktansa, sonsuza dek cehennemde yanmaya razı olduğunu söyler.

Bu son husus, henüz ilkgençlik yıllarında Said Nursî’nin ruhunda da ma’kes bulan bir gerçektir. O da, bir milyon sene şahane bir hayat mı, yoksa öyle şaşaalı olmasa da ebedî bir hayat mı istediğini ruhuna sorduğunda aldığı cevap, “Cehennem de olsa, beka isterim”dir.

Kısacası, ölümsüzlük, fitratın vazgeçilmez bir özlemidir. İnsanoğlu, ilk insandan bugüne, sürekli ‘ölümsüzlük özlemi’yle, yani ‘sonsuzluk arzusu’yla haşır-neşir olmuştur. O kadar ki, İblis’in Âdem’i (a.s.) kandırması bile ancak ‘ölümsüzlük’ kozunu kullanarak mümkün olmuştur. Âdem’in yediğinin elma mı, buğday mı, başka birşey mi olduğunun pek önemi yoktur; her ne ağaçtan yemiş ise, onu ‘şeceretu’l-huld’ bilerek yemiştir. İblis, bu ağacın ‘ölümsüzlük ağacı’ olduğunu söylemiştir ona; bunun meyvesini yersen ‘beka’ meseleni çözersin demiş, ancak o şekilde aldatabilmiştir.

İşte, ölümün tartışmasız bir gerçek, ölümsüzlüğün de vazgeçilmez bir özlem olmasıdır ki, çağlar boyu, ‘sonsuzluk’ iklimlerinde dolaştırmıştır insanları. Kulağını vahye, kalbini imana, aklını dinin hakikatine açık tutmuş olanlar için, bu sonsuzluk özleminin iksirini bulmak pek o kadar zor olmamıştır.

Çünkü, ilâhî vahiy, öncelikle insana kâinatın Sâniini bildirmiştir çağlar boyu. Şu kâinatı vareden Zât-ı Zülcelâl, Kadîr-i Mutlaktır, Alîm-i Mutlaktır, Rahîm-i Mutlaktır... O halde, bütün beşerin en ziyade istediği şey olan ebediyeti verecek; o sonsuz adaleti ile, asileri cehenneme, itaatkâr kullarını cennete göndereceği bir âhiret yurdunu var edecektir. Kudreti mutlak olduğuna göre, bu O’na ağır gelmez. Hem, her bahar gösterdiği haşır-neşir nünuneleri, birer ‘yeniden diriliş’ müjdesi hükmündedir.

Buna karşılık, ‘felsefe çizgisi’ diye özetlenen ve en bariz özelliğini dinin cevap veriyor olduğu sorulara dine sırtını dönerek cevap bulma arayışının oluşturduğu bir akım da insanlık tarihi boyunca var olagelmıştır. Ki, filozofların hatırı sayılır bir kısmı bir Yaratıcının varlığını kabul etmezken, Yaratıcıyı kabul edenlerin büyük çoğunluğu da onu bir Kadîr-i Mutlak olarak tanımaz. O, koyduğu kanunların mahkumu olan, kötülöklere mani olamayan, sebeplerin işine ortak olduğu ‘eksik’ bir ilahdır onların anlayışınca. Bu bakımdan, ister bir Yaratıcıya hiç inanmıyor olsun, ister böyle ‘eksik’ bir uluhiyet anlayışı taşıyor bulunsun, felsefenin kendi öncüllerinden hareketle ‘ebedî bir âhiret âlemi’ düşünmek ya zor yahut hepten imkânsızdır.

Ama felsefenin en büyük açmazı da işte buradadır. Hele hele o, son asırlarda olduğu üzere maddeciliğin olabildiğine hükümranlığı altında ise, bu açmaz katmerlenmektedir.

Zira, felsefenin ölümü bir ‘son;’ ölümden sonrasını ile ‘yok oluş’ olarak sunmasına karşılık, insan fitratın ölümsüzlüğü istemektedir.

Bu duygu, bu talep, bu istek etle-tırnak misali insan ruhuna yerleştiği; insanlıktan vazgeçmeden bu istekten de vazgeçilemediği için de, felsefe ‘ara durak’lar bulmaya mecbur kalmıştır. Bunun en birincisi ise, hayatı boyunca eğlence, sefahet veya iş peşinde koşarak ruhun bu arzusunun unutmak veya uyuşturmaktır. Fakat, bu pek sadra şifa olamamakta; en azından ‘ayık’ ve ‘uyanık’ kalınan anlarda, ölümsüzlük arzusu kalbin çeperlerine güm güm vurmaktadır.

Bu yüzden de, felsefenin bulduğu ilave avantajlar vardır. En basitinden, kendi varlığının çoluk-

çocuğu ile ‘bir şekilde’ devam edeceğini düşündürür insana. Sonra, insanın ‘asabiyet’ damarını kullanarak, kendisi ölse de, ırkının, toplumunun yaşayacağını düşündürerek teselli eder. Bir diğer avunma tarzı ise, ‘eserleriyle’ yaşayacağıdır.

Nitekim, evlatlarının çokluğuyla övünmenin, soy-sopla gururlanmanın, milliyetçiliğin yahut sonsuza dek yaşayacağı ümit edilen devâsâ eserler, anıtlar, heykeller yapmanın felsefe çizgisinin işi olması bir rastlantı değildir.

Ne var ki, bütün bunlar insanın ölümsüzlük arzusunu bastırmaya yetmiyor olmalı. Woody Allen gibi inançsız bir mizahçı, vaktiyle *New York Times*’a yazdığı çok ciddi bir yazıda “Ben eserlerimle ölümsüz olmak istemiyorum. Ölmeyerek ölümsüz olmak istiyorum” dediğine göre...

Âhireti yaratmaya muktedir bir Kadîr-i Mutlak’a ve O’nun âhiret yurdunu iktiza eden rahmet, kerem, adalet gibi sıfatlarına olan imanını yitirmiş maddecilerin işte bu ‘ölmeyerek ölümsüz olma’ tutkusunun geçmişi, Eski Yunan’a izafe edilen ‘nektar’ efsanesine kadar uzanıyor muhakkak. Dahası, hemen tüm eski medeniyetlerde bir ‘ölümsüzlük iksiri’ arayışını buluyoruz.

Bu arayışın modern bir versiyonunu ise, Batıda sayıları ve okuyucuları giderek artan *Longevity* türü dergiler yahut kitaplar oluşturuyor. Bu eserlere bakarsanız, şu yemeği yemek, sabahları bu sporu yapmak, akşam üzeri şu şekilde oturmakla, insan ömrünü uzatabilir. Hem, kimi Batılı bilim adamlarının, aslında insanın 350-400 yıl yaşayabileceği türünden açıklamalarının tercümesini şu diyarda iman karşısındaki tavrı açıkça belli bir gazetenin ekinde okumak da tesadüf olmasa gerek. Bu yolda bulunmuş bir üçüncü modern avuntu ise, şu an tedavisi bulunmayan bazı hastalıklara yakalanmış insanların, bu hastalıkların tedavisi bulunduğunda yeniden aktif hayata dönmek üzere kendilerini dondurtmaları.

Ama bütün bunlar da işe yaramıyor. Sonuçta, dört yüz yıl da yaşansa, veya filanca yemeklerle hayattan diyelim ki on senede kazanılsa, bir hastalığın tedavisi sonradan bulunmuş da olsa, bütün kapılar ‘ölüm’e dayanıyor.

Dolayısıyla, ölümsüzlük arzulayan insan ruhu, yine de yaralanıyor!

İşte bu aşamada, yeni ve daha güçlü bir avuntu devreye giriyor: genetik kopyalama. Buna göre, insan bedeninden bazı parçalar alınıp, genetik kopyalama suretiyle insanın ‘kopya’ları üretilebilecek; insanın başına bir kaza gelse bile, hiç olmazsa o ‘kopya’ları yaşamayı sürdürecektir.

Bu olur mu, olmaz mı; olursa neler olur, ayrı bir konu. Ama, böyle bir ‘ihtimal’in şu modern çağda bu kadar velvele ve hayretle karşılanması, hele hele inanmayan bazı yazarların ruhlarının ölümsüzlük arzusuna böylece bir menfez bulduklarını ifade yahut ima eden yazılar yazması boşuna değil.

Bir Kadîr-i Mutlak’ın varlığına ve asıl olan âhiret yurduna olan imanını kaybeden modern dünya, imanın bir çırpıda çözdüğü en hayatî problemi kendi elleriyle aşmaya çalışıyor.

‘Genetik kopyalama’ serüveninin fitrat ve hakikat açısından tercümesinin sonucu, işte budur.

Hayatın Rengi

HERŞEY ALLAH'TAN GELDİĞİNE göre, her bir şeye rengini veren de O'dur. Ve O'nun bir isminin Mülevvin oluşu, işte bu gerçeğe, Allah'ın her mevcuda bir renk veriyor oluşuna işaret eder. Bununla birlikte, İslâm deyince, dost da, düşman da özellikle yeşili hatıra getirir. 'Yeşil' renk, İslâm'ın simgesi olmuştur sanki.

Neden acaba?

Bunu anlamak için, sanırım, kâinat üzerinde başlayan, Kur'ân âyetleri arasında devam eden ve Saadet Asrından bugünlere uzanan bir yolculuk gerekmektedir.

Kâinat sayfaları arasında yaşanan bir yolculuk, bize, yeşilin 'hayat'ın da simgesi olduğunu bütün berraklığıyla gösterir. Hayat kâinatın tam ekseninde yer almaktadır, herşey sanki 'hayat' sonucunu vermek için hazırlanmış ve ayarlanmış gibidir; ve yine hayat sayesinde, küçücük bir tohum yağmurların yağışından güneşin dünyaya olan uzaklığına... derken, kâinatın tümüyle ilgilidir. Hayat ise, kendisini 'yeşil' bir renkle teşhir etmektedir. İstisnalar hariç, otların neredeyse tamamı yeşildir. Hemen hemen bütün ağaçların yaprakları yeşildir. Kısacası, bitkiler âleminin tartışılmaz rengi yeşildir. O kadar ki, bırakın karada yetişen bitkileri, deniz dibinde boy veren yosunların rengi bile yeşildir.

Ve, bitkiler dünyasının hâkimi olan bir renk, kaçınılmaz olarak, tümüyle hayatın rengidir. Zira, hayvanların bir kısmı doğrudan bitkilerle beslenir, bir kısmı bitkilerle beslenen kimi hayvanlarla. Yani, hayvanların hayatı da, ya doğrudan, ya dolaylı olarak 'yeşil'de düğümlenir.

Bitkiler ve hayvanlar için durum bu olduğuna göre, bazı bitkiler ve bazı hayvanlar ile beslenecek şekilde yaratılmış olan; yakalandığı hastalıkların şifası da çoğunlukla gene kimi bitkilerde ve hayvanlarda depolanan insan için de yeşilin kaçınılmaz önemi ortadadır.

Bütün bunlar, yeşilin önemine dair, 'mide'ye bakan notlar. Bir de, yemyeşil ağaçların ve otların kirliliği temizleme, karbondioksit yiyip oksijen verme gibi bir görevleri de var ki, bu da hesaba katılınca, yeşilin hayat için önemi mutlak biçimde ortaya çıkar.

Yeşilin hayatın rengi olduğu apaçık ortadadır kısacası...

Peki, aynı yeşil, neden ve nasıl İslâm'ın da simgesi oluyor acaba?

Kimbilir, bunda İslâm'ın insanlığa 'hayat veren,' insanın şu dünyasını ve de öte dünyasını hayatlandıran bir din oluşuna da işaret vardır belki. Öte yandan, bunun, İslâm'ın 'hayat' üzerindeki ve elbette 'yeşil'in taşıyıcısı bitkiler ve bilhassa ağaçlar üzerindeki hassasiyetiyle de bir ilgisi olduğunu düşünüyorum.

Kur'ân âyetleri arasında yaşanan bir yolculuk, bize işte bu hassasiyetin esasını ihsas eder. Kur'ân, nardan muza, hurmadan üzüme bir dizi meyveli ağacı Allah'ın varlığına, birliğine, sanatına ve kudretine delil olarak gösterirken, yine Rabbimizin bizim için ve hizmetimize verilmiş hayvanlar için yarattığı bitkileri O'nun rahmetinin ve rızık vericiliğinin şahidi olarak sunar. Kur'ân'ın öğrettiği üzere, her canlı O'nu tesbih eder; varlığıyla O'nun varlığını, birliğini, herşeyin O'ndan geldiğini ve bütün güzel isimlerin O'na mahsus olduğunu bildirir. 'Gören gözler'in, 'işiten kulaklar'ın, 'akleden kalbler'in muhakkak derkedecekleri bir gerçektir bu. Nitekim, iman şuur işidir; ve Rabbinin varlık ve birliğinin şuurunda olan her mü'min, tüm günlerinin eksenini oluşturan vakit namazlarını kılarken, 'tahiyyat' okumaktadır. Tahiyyat ise, en kısa anlamıyla, "Bütün tahiyyeler Allah'a mahsustur" demektir. Mü'min, tahiyyatı okurken, 'tahiyye'leri, yani 'bütün canlıların hayatlarıyla ettikleri tesbihatı' Rabbine iletmektedir.

İşte bunun için, bir Hayy-ı Bâkî'den geldiği ve O'nu bütün isimleri ile tanıttığı için, İslâm'a göre,

çok azizdir hayat. O kadar azizdir ki, insana bütün ömrünü hangi ölçülere göre yaşayacağını öğretildiği bir 'hızlandırılmış kurs' niteliği de taşıyan hac esnasında bir otun küçük bir yaprağını koparmak bile haram sayılmıştır. Yine bu hayat-tahiyye-tesbihat bağlantısı iledir ki, Hz. Peygamber (a.s.m.), hurma dallarını kesen sahabilerine bunun sebebini sorma lüzumunu hissederek kesmemeleri ricasında bulunmuştur. Selman'ın kurtuluş vesilesi olan yüzlerce ağacı mübarek eliyle diken Hz. Peygamber'in, bir beldeye gazveye gidilirken yaptığı uyarılar arasında 'ekinleri tahrip etmeme, ağaçları kesmeme' emrinin de sürekli yer aldığı siyer kitaplarında kayıtlıdır.

Onun sahabilerine de intikal eden bu hassasiyet, sonraki mü'minlere de taşınınca, İslâm medeniyetinin bir 'yeşil medeniyeti' olarak zihinlerde yer etmesi elbette mukadderdir. Bu 'yeşil medeniyeti' içinde, hocası Üftade Hazretlerinin kendisine çiçek getirmelerini istediği talebeleri arasında yer alan; ama, 'canlılığını koruyan bütün çiçeklerin Rablerini zikrettiğini duyduğu için, boynu kırık bir çiçeği getiren' ve sonrasında Aziz Mahmud Hüdai olarak âleme nam salan zâtlar da vardır; yakmak için ormanda odun arayan talebelerinden, kuru dalları seçmelerini, el'an hayatta olup O'nu tesbih eden yaş dallara zarar vermemelerini isteyen Said Nursî gibi zâtlar da; hâlâ daha İstanbul'un akciğeri olan ormanların bânisi Fâtih Sultan Mehmed gibi zâtlar da.

Yeşil, hayatın rengidir ve her canlı kendi hayatıyla bir Hayy-ı Kayyûmu bildirmektedir. O yüzden, mü'minler 'kesen' değil, varolanı koruyan ve yenisini 'diken' insanlar olmuşlardır. Çünkü her ağaç hayatıyla O'nu tesbih etmektedir ve dikilen her ağaç, kâinat sayfasına yazılmış yeni bir 'tevhid' kelimesidir.

Mucizeler

ALIŞKANLIK PERDESİYLE KÖRŞELEN bir göz, her biri bir kudret mucizesi olan mevcutlara gafletle, sıradan şeyler imiş gibi bakar. Bu yüzden, gün gelir, en açık mucizeleri bile akıldan uzak görüp inkâra kalkışır.

Etrafında gördüğü herşeyin öylesine oluverdiğini zanneden akıllara ne Âdem'in topraktan yaratılışı sığar, ne de ateşin İbrahim'i yakmaması. Onlara göre, Musa'nın asâsını vurduğu yerden su çıkarması da, Yunus'un balığın karnında yaşadığı yolculuk da aklın alacağı işler değildir. Gözünü apaçık bir inkârın bürüdüğü insanlar, bu mucizelere çokbilmiş bir edayla açıkça ilişmeye yeltenirken; içlerinden biraz insafılı olanları, bunun akla sığmadığı, dolayısıyla ancak bir 'inanç meselesi' olduğu yorumunu getirirler.

Halbuki, peygamber mucizelerinin birer örneği, her zaman ve her mekânda, bütün insanlara arzedilir durmaksızın. Hangi peygamber mucizesini alırsak alalım, bir nümunesi kendi yaşadığımız hayatlarda da görülmektedir.

Meselâ, Allah'ın ateşin yakmadığı ilk ve son kulu ve mahlûku İbrahim aleyhisselam değildir. Daha doğrusu, ateşin İbrahim'i yakmaması, kâinata hiçbir örneği görülmeyen bir hadise değildir. İnsanoğlu, tâ Nemrud'un devrine kadar gitmeksizin içinde yaşadığı yıla dikkatle baksa; sonbaharda havalar serinlediği halde sararan yaprakların yazın en sıcak günlerinde yanmadan, sararmadan, yemyeşil kalabildiğini, bu İbrahimî mucizenin bir cilvesini her daim sergilediğini görecektir.

Yapraklarıyla ateş karşısında İbrahim aleyhisselamın mazhar olduğu mucizenin bir nümunesini sergileyen her bir ağaç, kökleri ile de asâ-yı Musa (a.s.) ile sergilenen mucizenin bir örneğini gösterir. Nasıl Musa aleyhisselamın kuru daldan yapılmış asâsı vurduğu yerden su çıkarıyorsa, her bir ağacın yumuşacık ve incecik kökleri de vurdukları yerden su çıkarırlar. Hatta, o ipek gibi incecik kökler, sert kayalar arasından dahi, izn-i ilâhî ile, ihtiyaçları olan suya ulaşırlar.

Ya Yunus'un balığın karnında yaşamasına ne demeli? Yaşadığı kâinata ibret ve dikkat nazarıyla bakmayan gözlere, bu da akıldan uzak gözükür. Bir insanın balığın karnında nefes alabilmesi, beslenmesi, ölmeden durabilmesi akıl alır işlerden değildir onlara göre.

Halbuki, insan için, bunun kadar akla uygun gelmesi gereken çok az şey vardır. Çünkü Yunus aleyhisselamın mazhar olduğu bu mucizenin bir benzerine her insan muhakkak mazhar olmaktadır. Yunus aleyhisselam belki yalnız birkaç gün balığın karnında kalmıştır; halbuki, bunu aklına sığdıramayan insanlar tam dokuz ay on gün suyun içinde yaşamışlardır. Her insanın hayat yolculuğu anne karnında başlamış, her insan dokuz ay on gün su içinde kalmıştır. Bir su torbacığı içinde dokuz ay nefes almış, beslenmiş, dahası gözle görülmez bir hücre iken elli santimlik bir bebek halini almıştır. Ama bu kudret mucizesini sürekli tekrarlandığı için 'sıradanlık' karanlığına atan sığ bir akıl, Yunus aleyhisselamın mazhar olduğu mucizeyi kabına sığtıramamaktadır.

Benzer bir durum Hz. Âdem'in yaratılışı açısından da geçerlidir. İnançsız nice insan, Âdem aleyhisselamın topraktan yaratılışı ona imkânsız gözüküğü için insanın maymundan geldiğini daha 'akla yakın' görür ve buna inanır. İnanan çoğu insan ise, insanın atasının Âdem olduğuna, Âdem'in de topraktan yaratıldığına inanır; ama kâinatı bu inancına şahit kılamadan inanır. O yüzden, en başta kendisini topraktan yaratılmış bir insan olarak düşünemez. Âdem topraktan, o ise etten kemikten yaratılmıştır!

Halbuki, bütün insanlar topraktan yaratılır. Hz. Âdem'in topraktan yaratılması mucizesinin bir nümunesi insanlık âleminde sürekli tekrarlanır.

Her insan, anne karnında gün gün, aşama aşama büyütülerek doğuma hazır bir bebek haline getirilir;

bu minvalde annesinin yediklerinin hülâsası olan gıdalarla beslenir. Peki annesi neler yer ve yedikleri nereden gelir? Ekmek, yağ, şeker, domates, patates, erik, zeytin, karpuz, üzüm derken, yediğimiz herşey topraktan gelir. Topraktan çıkıp gelmeyen tek bir sebze, tek bir meyve, tek bir tahıl yoktur.

Öte yandan, hayvanların eti, sütü, yumurtası da en nihayeti onların yedikleri topraktan aldıkları minarellere dayanır. Hatta, denizdeki balıklar bile, deniz altında kalan topraklarda yetişen yosun ve benzeri bitkilerle, yahut bu bitkilerle beslenen başka deniz hayvanlarıyla beslenirler.

Kısacası, ister domates yiyor olalım ister yoğurt, soframıza ister koyun eti geliyor olsun ister balık; hücrelerimizi, dokularımızı, organlarımızı, velhasıl bütün vücudumuzu teşkil eden herşey topraktan gelmektedir Hepimiz, gerek anne karnında, gerek sonraki hayatında her an topraktan yaratılmaktadır.

Sözün kısası, bizi çepeçevre kuşatan kâinata bu nazarla bakabilsek, peygamber mucizeleri akla yakınlaşacaktır.

Peygamber mucizelerine bu nazarla bakabildiğimizde ise, kâinat içindeki her bir şeyin bir kudret mucizesi olduğu anlaşılacaktır.

Kurban Bize Ne Söyler?

KURBAN BAYRAMLARININ, hepimiz için, ama özellikle çocuklar için, hüzünlü bir boyutu da vardır. Kurban keserken, yüreğimiz burkular. Hele kurbanlık hayvanı meselâ bir ay önceden almış, o süre zarfında ona bakmış, yedirmiş, gezdirmiş, onunla birebir dostluk kurmuş isek... O zaman, yüreğimiz kat kat burkular.

Kurban olarak seçilen mahluklar, bir bakıma, insana en yakın, en sevimli, en masum mahluklardır. Kocaman başından beklenmeyen saf bakışıyla öylece bize bakıp duran danalar, sanki hafiften gülüyormuş gibi bir eda taşıyan yüz ifadesiyle insanda hep tebessüm hissi uyandıran develer, en dik yokuşlara bile tırmanıp zıp zıp gezinen sevimli keçiler, ve hele uysallık timsali olmuş masum yüzlü koyunlar...

Hani, insanın bir derece korktuğu, uzak durduğu, çekindiği mahluklar kurban edilecek olsa, yüreğimiz belki bu derece burkulmazdı. Meselâ, bir yılanı, leoparı, kurdu, sırtlanı veya tilkiyi hiçbir yürek acısı duymadan kurban edebilirdik herhalde.

Ama Rabb-ı Rahîmimiz, zaten ürküyor ve uzak duruyor olduğumuz hayvanları değil; bize en yakın, en sevimli ve en masum yüzlü hayvanları kurban olarak istemektedir.

O yüzden, her Kurban Bayramı, bir yürek sızısı yaşarız. Bu sızı içinde, yaşanan bu ‘kurban’ olayını anlama çabasıyla, çoğu zamanlar unuttuğumuz gerçekler gündemimize gelir. Çokları gibi, benim de ilk dersim, “O koyun senin değil ki”dir. “Yaratan kim ise, söz sahibi de O olacaktır. Mülkün mâliki O ise, mülkünde dilediği gibi tasarruf edecektir.”

Bu gerçeğe, boynunu bükerek de olsa, razı olur insan. Ama bu ‘malikiyet’ dersinde, bir hikmet, rahmet ve şefkat boyutu da görmek ister.

İşte o zaman, ölümün bir son olmadığı, mevcudatın şu şehadet âleminden çekilmekle yok olmadıkları, Alîm-i Mutlak’ın daire-i ilminde, Levh-i Mahfuzda, ruhlar âleminde hayatlarının ve tesbihatlarının muhafaza ve devam ettirildiği akla gelir. Ölüm bir son değilse; o masum hayvanların ölümüne âdeta hiçliğe gitmişler gibi üzülmenin yanlışlığını görmeli; ölümün hakikatına ve mahiyetine dair daha yoğun bir talime ihtiyacı olduğunu anlamalıdır insan.

Ama, bir son olmasa da, ölüm kalbimizi incitir. O mahluka duyulan şefkat duygusu ile onun ölümünün verdiği acı arasında kalbî gelgitler yaşanır. O gelgitler içinde, kurban edilenin Mâlikinin bizim de Mâlikimiz olduğu hatıra gelir. Beni, koyunu ve danayı da yaratan yaratmıştır. Bana şefkat duygusunu veren Zât, koyuna sevimliliği, danaya saflığı veren Zâttır. Ben kendime malik değilsem, bana verilmiş şefkatin sahibi de ben değilsem; kendimi Mâlikimin emrine tâbi kılıp, şefkatimi O’nun emir ve izni dairesinde kullanmam gerekir. Kurban da, bir açıdan, şefkatimin O’nun adına mı, kendi adıma mı kullanıldığının sınanmasıdır.

Bu yönüyle de, kurban, bilhassa şefkat, acıma, merhamet, kerem gibi cemelî duyguları ağır basan insanlar için, bir celâl-cemal dengesi talimidir. Nasıl Allah’ın affettiğini affetmeyen bir celâl hali bir dengesizliğin ifadesiyse, Allah’ın emirlerine karşı gevşeme ve lâkaytlık biçimini alan bir cemel hali de dengesizliktir. Kurban, duygularımızı böyle ölçüsüz bir cemel halinden, yeniden cemel-celâl dengesine çevirme terbiyesidir. Benim, duygularımın ve sair mahlukların asıl Sahibini bilme; O’nun kudret, izzet ve azametini en azamî derecede hissetme dersleri yüklüdür. O yüzdendir ki, bu bayramın birinci alemi kurban kesme ise, ikinci alemi de O’nun celâl ve kibriyasını yoğun bir biçimde ders veren teşrik tekbirleridir.

Melekler

HAKLARINDA EN ZİYADE hataya düşülen mevcutların başında, herhalde, melekler gelir. Her nasılsa, melekler, zihinlere ‘pasif varlıklar’ olarak yer etmişlerdir. Hatta, çoğu kez, birer ‘robot’ gibi düşünülürler.

Halbuki ne Kur’ân böyle söyler; ne Resul-i Ekrem (a.s.m.) böyle bildirir. Ama, nereden ve nasıl aşılanmışsa, insanların zihni melekler hakkında böylesi düşüncelerle doludur. Onların Rablerinin her emrine itaat etmeleri, hiçbir zaman O’nun emri dışına çıkmamaları, nedense ‘robotluk’ ve ‘pasiflik’ olarak algılanmaktadır.

Böyle algılandığı için de, kimi insanlara, iman etmek ‘pasif’ bir fiil olarak gözüktür. Şeytanın üflediği vehimlere direnemeyecek kadar pasif hale düşmüş birileri, kendi hallerine bakmaksızın, mü’minleri ‘pasifliği’ ve ‘kolaylığı’ tercih etmekle suçlarlar. Onlar ise, zor—daha doğrusu imkânsız—işlerin adamıdır. Vahyi dinlemeden doğruyu bulacak, iman etmeden ahlâklı olacak, ‘imansız ve vahiyssiz bir maneviyat’ kuracaklardır. Eh, ne de olsa, iman ‘pasiflik’tir ve insanın özüne aykırıdır! Vahiyssiz bir çağın dünyayı defalarca kana bulaması, nükleer silahlarla yok olmanın eşğine getirmesi, kâinata hükmetme gayretiyle ekolojik felâketlere yol açması dahi onları akıllandırmadığı için, bu iddiayı açıkça tekrarlamaktan vazgeçmez; bu arada mü’minleri de tekrar tekrar ‘pasiflik’le suçlamaktan geri durmazlar.

Melekler, iman ve pasiflik arasında kurulan bu yanlış ve tehlikeli rabıta, maalesef, inanan birçok insanın zihninde de yer bulmuştur. Öyle ki, İslâm tarihinin önemli bir bölümünü ve 1400 yıl içinde gelip geçmiş Müslümanların büyük bir kesimini pasiflikle suçlayan, bunu ise ‘melekî sapma’yla açıklama cür’etinde olanlar vardır. Maamafih, ‘melek’ gibi olmayı, yalnız Allah’a değil, Allah’tan gayrısına da kayıtsız şartsız boyun eğme diye anlayan safdiller de azımsanmayacak sayıdadır.

Bütün bu yaklaşımların gözden kaçırdığı husus ise şudur: Melekler, Rablerinin emrine tam anlamıyla itaat ederler. Ama unutulmasın, emrine tam anlamıyla itaat ettikleri Zât, Rableridir.

O Rab ise, bir ismi Hak olandır. Kâinatı hak üzere yaratan, Ezelî Kelâmını hak ile indiren, tekvinî ve tedvinî şeriatıyla hakkı emredendir.

O Rab, aynı zamanda, Hakîm olandır. Her emrinde ve her işinde birçok hikmetler vardır; meselâ tek bir ağaca ilk bakışta anlaşılan yüze yakın görev yüklemiş, meselâ insanın elini binlerce işi yapabilir bir halde var etmiştir.

O Rab, Alîm’dır de. İlmi sonsuzdur. İlmi sonsuz ve mutlak olduğu için de, hiçbir emrine ve hiçbir işine bilgisizlikten kaynaklanan bir noksan, yanlış ve kusur bulaşmaz, bulaşmamıştır, bulaşmayacaktır.

Velhasıl, meleklerin emrine tam anlamıyla itaat ettikleri Rabbü’l-âlemîn, tüm güzel isimler Kendisinin olan Zâttır; hâşâ, sıradan biri değil! Her emrinde hak, hikmet, hakikat, ilim, kerem, rahmet, ihsan.. olan bir Rabbin her bir emrine karşı kula yakışan, elbette itaattir.

Böyle bir Rabbe itaati, iki sözü birbirini tutmayan insanlara itaatle karıştırmak ise feci bir cehalettir.

Dahası, Allah’ın emrine itaat etmek; O’nun mührünü taşımayan hiçbir emre uymama ‘aktifliği’ni de gerektirir. Meselâ, “Ben Allah’ın kuluyum” demek, “Allah’tan gayrı hiçbir şey beni kul edinemez” demektir. İman etmek için, küfre hayır diyebilmek gerekir. “Bismillah”la başlamak, ancak şeytan-ı racîme karşı “Eûzu” diyebilenlerin kârıdır. “Yalnız Allah ilahtır” demek, O’ndan gayrı her şeyin uluhiyet iddiasını reddetme gayretiyle mümkün olur. Hayır işlemek için, şeytanın nefsin kulağına üflediği şerhler karşı durmak icap eder. Melek gibi olmak, şeytan gibi olmama çabasıyla gerçekleşir.

Velhasıl, melek gibi olmak, bir ‘pasiflik’ ve ‘robotluk’ değildir. Bilakis yalana, küfre, inkara, zulme, Şeytanın desisesine, nefsin heva ve heveslerine karşı aktif olmayı gerektirir.

Zira melekler böyledir.

Şöhret Neden Riyadır?

HAYATIN HANGİ ALANINA bakarsak bakalım, bir ikili ayrımla yüzyüze geliriz. Doğru-yanlış, iyi-kötü, güzel-çirkin, hayır-şer, hak-bâtıl.. gibi tüm ayrımlar, varoluşun kaçınılmaz gerçekleridir. İnsan, bu ayrımları net bir biçimde çizip, kendi yerini net bir şekilde belirlemekle yükümlüdür.

Ve, tam da bu noktada ‘küçük’ bir ihmâl bizi bir kez daha yanıltır. Doğru ile yanlış, hayır ile şerri ayırt etmek yetmez. İlaveten, yanlışın da iki yöne ayrıldığını görmek gerekir. Zira yanlış ve şer, ‘ifrat’ ve ‘tefrit’ denilen iki ayrı cihette, iki farklı uçta tecelli eder. Meselâ, verilmiş olan akli kullanmayıp âtil bırakmak şer olduğu gibi, onu verilmiş amacı dışında—bilakis, bu amacın aleyhine—kullanmak da şerdir. Keza, yüzünü kâinattan çevirip ondaki ilâhî sanat cilvelerini tefekkür etmemek de şerdir; kâinata küfrî bir nazarla bakmak da...

Bu husus, Allah’ın belli bir alanda kabiliyetli kıldığı herkesi ilgilendirir. Nitekim, meselâ eli kalem tutanlar Allah’ın verdiği yazma kabiliyetini kullanmayıp heder ederlerse, Allah indinde mes’ul olacaklardır. Çünkü bu açık bir ‘küfran-ı nimet’dir; verilmiş bir nimeti görmezden gelip üstünü örtmektir.

Ama öte yandan, bu kabiliyeti kullanıp meselâ yazılar yazmak da insanı sorumluluktan kurtarmaz. Çünkü, verilmiş kabiliyeti kullanmak yetmez; onu, verilmiş amacına uygun biçimde kullanmak da gerekir. Küfrî şeyler yazan, veya yalnızca mâlâyânî ve boş şeyler yazan her insan, bir kabiliyeti kullanmakla ödüllendirilmeyecek, verilmiş bir kabiliyeti ‘veriliş amacı dışında’ kullanmaktan dolayı hesaba çekilecektir.

Gelin görün ki, kabiliyeti verilmiş amacı dahilinde kullanmak da insanı kurtarmaz.

Bu kez, kapıda yeni bir tehlike belirir: şöhret.

Allah’ın verdiği kabiliyeti öldürmez, meselâ yazarsınız. Doğru bir amaç dahilinde, doğru şeyler de yazarsınız. Ve, okuyanlar nezdinde bir tanınmışlığa ulaşır, şu veya bu ölçüde şöhret olursunuz. Bu, yeni bir fitnedir sizin için. Çünkü, siz bir hakikata ayna olmuşsunuzdur; ama muhatabınız ola ki sizi aynı değil, güneş zanneder. Siz hatanızı ve kusurunuzu değil, dünyanıza sunulan bir güzelliği yazarsınız; ama muhatabınız ola ki sizi hep böylesi güzellikler içinde bilir.

Bu bakımdan, şöhret, insanın malı olmayan, ancak ve ancak Allah’ın ihsanı olan hakikat ve güzellikleri insanın kendisine mal eder. Aynı şekilde, insanı, gerçekte kusurlarla dolu olduğu halde, kusurdan münezzeh imiş gibi gösterir.

Her iki yönüyle de, dehşetli bir beladır. Zehirli bir baldır. Ayn-ı riyadır. Olmayı var gibi gösterir; ve de olan kusuru gizler. Bu yüzden ikiyüzlülüğün ta kendisidir; bu bakımdan riyadır.

O yüzden, eli kalem tutan ve hasbelkader şöhret bulan hiçbir ehl-i dinin, o şöhrete beş para değer vermemesi gerektir.

Bilmelidir ki, takdir edilen güzellik benim malım değil; Allah’ın mülküdür.

Bilmelidir ki, bende, bilindiği anda kesinlikle takdir değil tekdir ve tenkid konusu olacak bir dizi kusur ve noksan bulunmaktadır.

Kendisini böyle görmemek çok tehlikeli bir yolculuğun habercisi olduğu gibi, kendisini böyle görmeyen muhatapların takdir ve iltifatını şahsına mal etmek de bu riya ve gizli şirk yüklü yola zaten girildiğinin habercisidir.

Ehl-i şöhretin, bu bakımdan, çok ama çok dikkatli olması gerektiğini düşünüyorum.

Açıkgası, Sâniimize, Sahibimize gitmeyen; yalnızca bizde kalan bir iltifata muhatap oluyor, üstelik bundan hoşlanıyorsak, hal ve gidiş hiç de iyi değil demektir.

Mü’mine düşen, ‘aldanış’ anlamına da gelen ‘gurur’a kapılmak değil; Süleymanvari, “Bu Rabbimin

fazlındandır” diyebilmektir.

Ey nefsim ve ey nefisler, lütfen dikkat!

* * *

İKİNCİ BÖLÜM

Modernlerin Göremediği

“Gözler kör olmaz; sinedeki kalpler körelir”

Bu din asla boşa gitmez

TARİH SAYFALARI ARASINDA dolaşırken, bugün tek bir müntesibi kalmamış bir dizi ‘din’ ile karşılaşır insan. Mısır’da firavunların dini, Eski Yunan diyarında Baküs ve Orpheus dinleri, Keltlerin dini, Vikinglerin dini, İran’da Zerdüştlük, yine İran’da Maniheizm, Hindistan’da Ekber’in kurduğu sözde ‘din-i ilâhî’... Tüm bu ‘din’lerden geriye, birkaç tapınak harabesi, birkaç efsane, belki birkaç kitaptan başka hiçbir şey kalmamıştır.

Peki, ne olmuştur da, bir zaman iktidarların da desteğiyle ortalığı kasıp kavuran bu dinler, birkaç yüzyıl yaşadıktan sonra kaybolup gitmişlerdir?

İslâm dünyasının yaşayan en önemli düşünürlerinden biri olan Seyyid Hüseyin Nasr, bir söyleşide, bu soruya karşı şu kısa ve net cevabı verir: “Yok olup gittiler, çünkü hakikatları yoktu.”

Yok olup gitmek ile hakikatsızlık arasındaki bu birebir eşleme, beni her zaman cezbetmiştir. Var olmak ile hakikat arasındaki bağı da açıkça ifade eden bir husustur bu. Nitekim, meselâ İslâm, ‘son din’ olarak ‘öncekiler’in ve de tüm dünyevî akımların husumetini üzerine çektiği halde, bin dörtyüz yıldır varlığını sürdürmektedir. El’an hayatta olan diğer dinler de, kesinlikle muharref yönleri bulunmakla birlikte, içlerinde bir hakikat çekirdeği gene de kalmış olmalı ki, yok olup gitmemişlerdir.

Buna karşılık, bir hakikata dayanmayan sözde ‘din’ler, ideolojiler yahut fikir akımları, uzun olmayan bir geleceğin akabinde, çöküp gitmektedir. Meselâ, doğuşunun üzerinden henüz yüzyıl bile geçmeden Marksizm-Leninizm, çatır çatır çökuvermiştir. Hem de, SSCB gibi bir ‘süper güç’ün olabildiğine totaliter bir hegemonya ile onu yaşatma teşebbüsüne rağmen. Yine, sözde ‘Aydınlanma’cı modern uygarlık, daha üçüncü yüzyılını doldurmadan iki dünya savaşı ile ve bir ekolojik felâketle tanıştırdığı dünyada, ‘postmodern’ çıkış yolları bularak postu kurtarma çabasındadır.

Tüm bunlar, sanırım, ‘hakikat’ın gücünü ve de hakkı kuvvette görenlerin âcizliğini belgeleyen vâkıalardır. Yine bu vâkıalar, ‘kanun-u fitrat’a uymayan, insanın fitratına denk düşmeyen, ancak hakikat ile sükûn bulabilen insan ruhunu doyurmayan fikirlerin sönmeye mahkum olduğunun da delilleridir.

Ki, bütünüyle insanlık tarihi, özellikle peygamberler tarihi, yok oluş ile hakikatsızlık, var oluş ile hakikat arasındaki bağın örnekleriyle doludur.

İnsanlığın ikinci atası Nuh aleyhisselâmın durumu, bu örneklerden biridir yalnızca. O, önceki nebilerin sunduğu tevhid davetine şirk lekesi bulaştıran toplumunu yeniden hakikî imana davet ettiğinde, onu çok az kişi dinlemiştir. Onlar da, kavminin acizleri ve fakirleridir. Ne makamları vardır, ne paraları, ne de iktidarları. Nitekim, kavminin zenginleri ve ileri gelenleri, bu durumu, Nuh aleyhisselâmın hakikatsızlığına delil olarak sunmak istemişlerdir. Ama bir hakka dayanan Nuh aleyhisselâm ve mü’minler gemiye binmiş; kavminin şirk bulaşığı sözde ‘din’i ise, müntesipleri ile birlikte tarih sahnesinden silinip gitmiştir.

İbrahim aleyhisselâm tebliğle görevlendirildiğinde de durum farklı değildir. Başta tanrı-kral Nemrud, etrafında onun için her türlü propagandayı ve fitneyi hazırlayan bir bürokrasi, ve de tanrı-kral Nemrud’a yönelik en küçük bir kıpırdanışı anında ezen bir ordu vardır. Zaten, halkın kahir çoğunluğu Nemrud’a ve putlara tapmaktadır. İbrahim’in babası dahil. İbrahim, böyle bir toplumu tevhide davet ederken, tek başınadır. Aleyhine her türlü fitne kazanları kaynatılır, kendisi için dağ gibi külhanlar hazırlanır. Ama ateşin yakmadığı İbrahim oğulları İsmail ve İshak’la başlayıp kıyamete dek uzanan iki nuranî silsilenin başı olurken, ne Nemrud bâki kalır, ne de bâtil akidesi. Halkının

önemli bir kısmı, daha İbrahim aleyhisselâm hayatta iken hak dine dönmüştür zaten. Hakikat, tek bir kişinin elinde de kalsa boşa gitmemiş; tek bir kişinin elindeki doğru, yüzbinlerce insanın elindeki yanlışı bir kez daha altetmiştir.

Musa aleyhisselâmın Firavun, İsa aleyhisselâmın ise dünyevîleşmiş Yahudiler ve Roma karşısındaki durumu da budur. Firavun'un yıkılmaz sanılan iktidarına karşı—Kârun gibi zenginlere, Hâmân gibi fitne uzmanı bürokratlara ve de muazzam ordusuna rağmen—hakikatlı bir Musa ile kardeşi Hârun yetmiştir. İsa ve oniki havarisinin baş düşmanı Roma, birkaç asır içinde, bu dinin merkezine dönüşüvermiştir.

‘Hakikat’ yolunun seyir defterine baktığımızda, bu yolda gidenlerin, bir yandan maddî anlamda müthiş bir acz, diğer taraftan hakikat olma ve fitrata dayanma noktasında müthiş bir kuvvet taşıdıkları görülür. Nemrud'un zalim yönetimine karşı İbrahim aleyhisselâmın ‘tek başına bir ümmet’ olarak biiznillah gerçekleştirdiği dönüşüm; Hâmân örneğinde bürokrasinin, Kârun örneğinde ehl-i servetin de desteğine dayanan Firavun karşısında Musa aleyhisselâmın gerçekleştirdiği dönüşüm; oniki havarisiyle İsa aleyhisselâmın gerçekleştirdiği dönüşüm işte bunun apaçık örnekleridir.

İslâm tarihi ise, ilk vahiy anından itibaren, hakka dayanan âcizlerin zaferini belgeleyen sayısız örnek taşımaktadır. Onu ne Mekke müşriklerinin zulmü, ne Medine münafıklarının nifakı, ne o zamana dek tahrife uğramış iki semavî dine taassupla bağlı kalanların hasedi, ne de Arap kabilelerinin milliyetçiliği yıkabilmiş; bilakis o, zaman içinde hepsini kendisine râm etmiştir.

İslâm'a girmenin ateşten gömlek giymeye denk olduğu ilk altı yıl içinde ancak kırk kişiye ulaşan hakikat nuru, kırk hakikat erinin elinde onüç yılda yüzlerce mü'mine ulaşmış; bir sonraki on yıl içinde ise, en amansız düşmanı olan Mekke'yi fethettiği gibi, tüm Arabistan'a da yayılmıştır. Eziyetler, işkenceler, boykotlar, iftiralar, öldürmeler.. hiçbir şey azların elindeki doğrunun çokların elindeki yanlışı bertaraf etmesine engel olamamıştır.

Hz. Peygamber'in vefatından hemen sonra çıkan Ridde savaşlarında ise, inanan azların bir hakikata dayandıkları için nasıl galebe çaldıkları bir kez daha görülmüştür. Yalancı peygamber Müseylime'nin yüzbin kişilik ordusunu hezimete uğratmaya, 3000 kişilik sahabi ordusu kâfi gelmiştir.

Sonraki dönemlerde, silah zoruyla İslâm'ı yıkamayan şirk ve küfür cephesinin bu kez felsefe yoluyla gelen dehşetli hücumunu boşa çıkarmaya ise, ‘Hüccetü'l-İslâm’ olan bir Gazalî yetmiştir.

Hemen akabinde, âlem-i İslâm, iki asır süren amansız bir Haçlı saldırısına maruz kalmıştır. Üstelik, batıdan İslâm'a saldıran Haçlılar, doğudan İslâm'a saldırmaya başlayan Moğollarla ittifak etmiş; müslümanların iki ateş arasında kesinkes yok edilmesi hedeflenmiştir. Bu uğurda hilafet merkezi Bağdat dahi önce işgal, sonra yerle bir edilecek; ama yıkıntılar arasında İslâm nuru yeniden filiz verecektir. Üstelik, dün topluca İslâm'a saldıran Moğol hanedanı içinde dahi, artık Altınordu Hanı Berke gibi İslâm'la şereflenen hanlar vardır. Dün İslâm'a saldıran kimi ordular, az zaman sonra, saldırdıkları dinin hakikatına teslim olarak, İslâm'ın ordusu olmuşlardır. O günün müslümanlarınca “Deccal bu olmalı” diye anılan Hülagu'nun torunu Gazan Han da, İslâm'ın safına geçenler arasındadır. Hakikat, bir kez daha, mağlup oldu zannedilen bir anda, galiplerine de galebe çalacaktır.

Asırlar sonra, İslâm adına kurulan Hind-Timur imparatorluğunda, bu kez, ‘din-i ilâhî’ mucidi bir Ekber çıkacak; onun fitne ateşini söndürmeye ise, zindanlara attırdığı İmam-ı Rabbanî'nin hakikat dersleri yetecektir. Öyle ki, Ekber'in torunu Evrengzib, bir sonraki yüzyılda, İslâm adına maddî-manevî bir dizi çabanın mimarı olacaktır. Mağlubiyet sanılan bir olayla yüzyüze gelen hakikat, bir kez daha, galiplerine galebe etmiştir.

Devran döner; topu da, güllesi de, fitnessi de olsa haksızlığa karşı hakikatın nasıl galebe çaldığını irili-ufaklı binlerce olay tekrar tekrar belgelerken, bu kez Gladstone adında biri çıkacaktır. 1800'lerin sonunda ‘dünyalar hâkimi’ Britanya'nın önce müstemlekeler nâzırı, sonra başbakanı olan

bu taş kalbli insan, Kur'ân'ı yeryüzünden silmeye yönelik açık bir savaşı duyurur. O sıralar, İslâm âleminin büyük çoğunluğu zaten Batının sömürgesidir. Osmanlı gibi devletler ise, sözde bağımsız, gerçekte Batının kontrolündedir. Neredeyse iki asırdır sistemli bir biçimde sürdürülen oryantalizm araştırmaları, müslümanların aklına ve kalbine, onları Kur'ân ve sünnetten alıkoyan binbir vehim ve desiseyi üflemeye çoktandır devam etmektedir. Ama Gladstone da ölür. Kur'ân ise âlemler Rabbinin Ezelî Hitabı olarak yüz milyonlarca kalbde varlığını sürdürür. Öyle ki, bugün Gladstone'un diyarında, Kur'ân nuru ile hidayet bulan yüzbinlerce İngiliz yaşamaktadır. Modern çağlarda mensuplarının neredeyse tamamı sömürgeleştirilen, maddî-manevî müthiş esaret zincirleri ile eli-kolu bağlanan ve hakkında ateizmden oryantalizme her türlü fitne ve desise tuzağı kurulan tevhid dini, 'Avrupa dinsizleri ve Asya münafıkları'nın tasallutuna rağmen, hâlâ dimdik ayaktaadır.

O yüzden olsa gerek, Avrupa'nın İslâm aleyhine tuzaklar kurduğu bir çağda Kur'ân'la tanışan, bir mektubunda "Kur'ân'ın benim ruhuma uygun bir havası var" diye yazan Goethe, bir başka mektubunda, dostu Eckermann'a İslâm hakkında şöyle demektedir: "Bakın, bu din asla boşa gitmez. Mevcut çeşitli sistemlerimizle biz; ve diyebilirim ki bütün insanlık, bundan daha ileri gidemez."

Çağ İslâm'a Cevap Verebilir mi?

KÂİNATA BAKTIKÇA, GÖZÜMÜZÜ kâinata saldıkça, sonsuz bir ilmin cilveleri karşılar bizi. Bu uçsuz bucaksız âlemde herşey herşeyle ilgilidir; herşey herşeyle bağlıdır. Bir pire midesinin ya da bir tohumun açılışının dahi bütün yeryüzüyle, güneş sistemiyle, Samanyoluyla ilgisi vardır. Atom-altı parçacıklardan galaksiler arası uzayın derinliklerine kadar her bir şeyin var oluşu ancak herşeyi bilen Birinin varlığıyla mümkündür; ve her bir şey, kendi var oluşuyla, herşeyi bilen Birinin varlığını bildirir. Bizi Alîm olan, yani ilmi *sonsuz* olan Biri ile tanıştırır.

Ve hiçbir şey boşu boşuna, lâf olsun diye yaratılmış değildir. En küçük bir bakterinin, tek-hücreli bir mahlukun, meselâ bir amipin dahi görevi vardır. Kuşların her bir türünün ayrı ayrı tüyleri oluşundan her bir kuşun boyun, kanat, kuyruk veya sırt tüylerinin ayrı biçimlerde dizayn edilmiş olmasına; her bir kuşun gagalarının farklı oluşundan dünya ile Güneş arasındaki uzaklığa; bir arının uçuşundan Samanyolunun dönüşüne kadar her bir şeyin mevcut haliyle var edilmişinde bir fayda, bir maslahat, bir hikmet vardır. O kadar ki, bir değil, birçok hikmetler vardır—sözgelimi, tek bir ele veya tek bir karaciğere yüzlerce iş yaptırılması gibi... Bütün bunlar ise, hikmeti de *sonsuz* olan Birini haber verir. Alîm olan o Zât, Hakîmdir de.

Ve, sonsuz sayılarla sınırlanamaz. Sonsuz, ne bir ile kıyaslanır, ne de trilyonla. En büyük sayının dahi sonsuzun yanında kıymeti yoktur.

Bunun gibi, sonsuz ilim sahibi Biri için, “Şunu biliyor; ama bunu da biliyor mu?” denilemez. Kâinatın da şahit olduğu üzere O sonsuz ilim sahibi Biri ise, herşeyi bilir. Ne zaman, ne mekân onun ilminin sınırı olur.

Kâinatın da şahit olduğu üzere O aynı zamanda sonsuz hikmet sahibi Biri ise, bilerek yaptığı her fiilinde, her eserinde, her emrinde muhakkak bir hikmet de vardır.

İşte bu sırdandır ki, gözünü kâinata açan ve kâinatın delâletiyle sonsuz ilim ve hikmet sahibi Ezel ve Ebed Sultanını tanıyan nuranî akıllar, Rablerinin Kur’ân’ı için, ‘Kelâm-ı Ezelî’ demişlerdir. Kelâm-ı Ezelî; yani, zaman ve mekânla sınırlı olmayan, geçmiş ve geleceği kuşatan sonsuz bir kelâm, sonsuz bir konuşma, sonsuz bir söz. Çünkü, o ‘öyle bir Zâtın kelâmıdır ki, bütün zamanları ve içindeki bütün eşyayı bir anda görüyor.’

Ki, ilmi, hikmeti, kudreti, ikramı, ihsanı, görmesi, işitmesi sonsuz Birinin konuşması da elbette sonsuz olacaktır. Ve hikmetinin sonsuzluğuna kâinatın şahit olduğu Zâtın Ezelî Kelâmıyla bildirdiği her emir de çok hikmetler yüklü olacaktır.

Velhasıl, Kur’ân, birilerinin zannettiği gibi, ‘1400 sene öncesi’nin kitabı değildir. 1400 sene önce insanlara nâzil olan, ama bütün zamanları kuşatan bir kitap ve hitaptır. Sonsuzdan gelen, sonsuz ilim ve hikmet yüklü bir Kelâm-ı Ezelî’dir.

Bunca sözü niye söyledik?

Çünkü, her bir zerresi O Zâtı tanıtan kâinatı ‘evrimci’ bir kafayla izaha çalışanlar, nasıl kâinattaki mahlukları ‘ilkel-gelişmiş’ diye ayırıyorlarsa; çağları ve asırları da öylece bölüyorlar. Nasıl ‘amip’i insandan önce var edilmişti diye ‘ilkel’ görüyorlarsa, ilk insanı da ‘ilkel insan’ olarak görüyorlar. Zamanı düz bir çizgi olarak algılıyor; sonraki her yılı önceki her yıldan ileride düşünüyorlar.

Böyle olunca, ‘geçmiş’te olan herşey, ‘bugün’ var olandan ve ‘gelecek’te olacak olandan ‘geri’ olmuş oluyor. Bu düz mantıkla, Kur’ân gibi bir Kelâm-ı Ezelî’yi de 1400 yıl öncesine hapsedip, matah soruymuş gibi, soruyorlar: “İslâm çağımıza cevap verebilir mi?” “Kur’ân çağımızın ihtiyaçlarını karşılayabilir mi?”

Oysa, bir kere, ‘ilkel’ bir yaratık yoktur. Herşey kendi görevini mükemmel biçimde yapmaktadır.

Hangi 'gelişmiş' insan 'ilkel' amipin yaptığını yapabilir?

İkincisi, 'ilkel insan' yoktur: ilk insan, bir peygamberdir!

Üçüncüsü, eğer çağlar 'ilkel'lik tasnifine sokulacaksa, şu modern çağdan daha 'ilkel'i yoktur. Çünkü, insanlık, başka hiçbir çağda, elli milyon insanı bir anda öldüren dünya savaşları, nükleer silahlar veya ekolojik felaketler görmemiştir.

Dördüncüsü, bugün birçok Batılının da kabullendiği üzere, zaman düz bir çizgi üzere gitmez; aksine bir daire gibidir. Gece-gündüz, ilkbahar-yaz-sonbahar-kış, tohum-ağaç-çiçek-meyve-tohum.. bütün bu örneklerin de göze gösterdiği gibi, bir 'dönüşüm' ve 'çevrim' sözkonusudur.

Beşincisi, Alîm, Hakîm, Semî ve Basîr olan; ilmi, hikmeti, kudreti, işitmesi, görmesi sonsuz olan Birinin kelâmı olan Kur'ân, Kelâm-ı Ezelî'dir. Yani çağlar üstüdür. 1400 yıl öncesini değil, bütün zamanları kapsar.

Zamanı ve mekânı elinde tutan; zamandan ve mekândan münezze; geçmiş, şimdi ve geleceği bir anda gören, sonsuz ilim ve kudret sahibi Birinin vahyidir. Her zamana bakabilir, her zamana cevap sunabilir; ama hiçbir çağ, hiçbir zaman onu yargılayamaz. Çünkü, bir zaman dilimi, zamanlar üstü bir hakikatı kavrayıp kuşatamaz.

O yüzden, "İslâm çağımıza cevap verebilir mi?" diyenlere biz de şunu soralım: "Çağ İslâm'a cevap verebilir mi?"

Zaman Ne Kadar Değişti?

MODERN ZAMANLARA DAİR bütün eserlerde vurgulanan hususlardan biri, çağdaş medeniyetin zaman anlayışıdır. Modernlerin zihninde, zaman yukarı doğru yükselen düz bir çizgiden ibarettir. Buna göre, her yeni yıl bir önceki yıldan ileridir ve her yeni yılda insanlık önceki yıla göre biraz daha ‘ileri gitmekte’dir.

Kökü evrimciliğe kadar dayanan bu ‘lineer’ zaman anlayışının kaçınılmaz bir sonucu, modernlerin, önceki tüm çağları ‘geri,’ önceki tüm çağlarda ortaya konan eserleri ‘geride kalmış,’ önceki çağlarda yaşamış insanların hayatını ve tefekkürünü örnek alanları ise ‘gerici’ diye damgalamasıdır. Modernlerin gözünde, herşey basit bir aritmetik işinden ibarettir. Meselâ, 1998, 628’den daha büyüktür; o halde, 1998 yılı 628 yılından daha ileridir. Aynı şekilde, yedinci yüzyıl, yani İslâm’ın ilk yüzyılı, yirminci yüzyılın öneüç asır gerisindedir.

Bir kere zamana böyle evrimci ve ilerlemeci bir nazarla bakınca, modernlerin bütün semavî dinleri düşman, bütün peygamberleri geri kalmış, bütün samimî dindarları ‘gerici’ diye tanımlaması kaçınılmazdır. İşin garibi, düz mantığın aldatıcı cazibesi, bu cür’eti büyük bir rahatlıkla irtikap etme imkânı da tanımaktadır.

Bugün birileri ortalarda İslâm’ı 1400 yıl öncesine atıyor, onun bugüne hitap etmediğini söylüyor, zira “Zaman değişti. Asır başkalaştı. İnsanlık ilerledi” diyorsa, kökeninde işte bu cazip ama aldatıcı düz mantıkla zamana bakılması vardır.

Maamafih, kendisinden son derece emin biçimde bu cür’etkâr sözleri söyleyenlerin zahiren tuttukları bir dal da vardır. ‘Zamanın değiştiği’ni belgeleyen deliller mevcuttur ellerinde. Meselâ mı? Eskiden uçak yoktu, şimdi var. Eskiden çamaşır makinesi yoktu, atom bombası yoktu, denizaltılar yoktu; şimdi hepsi var. Eskiden televizyon yoktu, elektrik de yoktu; ama şimdi var.

Dikkat edilirse, zamanı her geçen gün daha ileri giden düz bir çizgi olarak gören modernlerin ‘ilerleme’ ve ‘değişme’ delili olarak ortaya koydukları, teknolojik unsurlardır. Modernite, ‘herkesin işine yarıyor’ olan bu teknolojik buluşlardan hareketle, asıl felsefesini ve hayat anlayışını da ‘ileri,’ ‘en gelişmiş,’ geçmiş çağları aşan’ olarak görmekte ve herkesin de öyle görmesini istemektedir.

Halbuki, dün at sırtında giden insanın bugün uçağa biniyor oluşu, insanın esasına ilişkin bir değişme değildir. Dün iki katlı binalar yapılır iken bugün yüz katlı binalar yapar hale gelinmesi de ‘insana dair’ bir değişme değildir. Zamanın gerçekten ‘değiştiği’nden söz edebilmek için, çünkü zamanın insanı ile bugünkü zamanın insanı arasında temelde bir farkın varlığını göstermek gerekir. 1400 yıl önce vahyolmuş Kelâm-ı Ezelî ile gelen emirlerin, 1400 yıl önce yaşamış Resûl-i Ekrem aleyhissalâtu vesselâmın hayatıyla sergilediği sünnet-i seniyyenin artık ‘geçersiz,’ zira ‘geride kalmış’ olduğunu ileri sürebilmek, ancak bu takdirde tutarlı olacaktır.

Peki, modernler bunu başarabilecek midir?

Meselâ, insanda iki bin yıl önce yahut ondört asır önce ‘sonsuzluk arzusu’ ve ‘ölümsüzlük talebi’ var iken, bugün her ikisinin de devre dışı kaldığını kim ileri sürebilir? Yahut, kim, dün insanlarda şehvet duygusu varken bugün bu duygunun kaybolduğunu söyleyebilir? Kim, dün fitraten ‘sahip olma’ tutkusu taşıyan insanın bugün bu hırstan vazgeçtiğini iddia edebilir?

Biraz daha açarsak, modernler, 1400 yıl önce açık saçık bir kadın erkeklerin şehvî duygularını tahrik ederken, bugün durumun böyle olmadığını söyleyebilirler mi? Dün mal hırsı taşıyan, hatta bu uğurda birbirini boğazlayan insanların bugün rahat rahat ‘paylaşıp geçindiği’ni ileri sürebilirler mi? Dün ölümsüzlük arzulayan insanların bugün şu kısacık hayatı yeterli buldukları söylenebilir mi? Dün varolan “Kimim ben? Neden buradayım?” gibi hayatî soruların bugün hiçbir yürekten kopup

gelmediği iddia edilebilir mi?

Hayır, dün kalemle yazan insan bugün bilgisayarın tuşlarına dokunarak yazıyor; dün kılıçla savaşan insan bugün topla tüpekle savaşıyor olduğu için ‘zaman değişmiş’ değildir. Cümleyi bir kez daha okuyun: ‘Yazma’ denilen şey dün de vardı, bugün de var. Aynı şekilde, dün olduğu gibi, bugün de insanlar ‘savaşıyor.’

İnsanın fitratı aynı hal, aynı tavır, aynı kalıp üzere duruyor kısacası. Zahiren dünyanın yüzünde vuku bulan onca değişmeye rağmen, bugünün insanının dünün insanları ile aynı soruları, aynı tutkuları, aynı arayışları, kısacası aynı fitratı taşıması vâkıası ise, nedense kolayca gözden kaçan apaçık bir gerçeği haykırıyor: İnsan fitratı sadece mekân itibarıyla değil, zaman itibarıyla da evrenseldir. Şu an dünyanın dört bir tarafında bulunan beş milyarı aşkın insan, ayrı ayrı eğitim düzeyi, farklı farklı gelir seviyeleri içinde başka başka renkleri taşıyıp farklı yiyecekleri yiyor ve ayrı dilleri konuşuyor olsa bile, hepsi aynı temel özellikleri taşıyor. Aynen bunun gibi, bugünün insanı çok farklı ortamlarda çok farklı araç-gereçler kullanarak yaşayan dünün insanları ile de aynı temel özellikleri taşıyor.

İnsan değişmediğine göre, ‘insan’ı muhatap alan ilâhî vahiy de eskimiş değil.

İnsan değişmediğine göre, dün ‘insanca yaşama’nın örneğini sergileyen Resûl-i Ekrem aleyhissalâtu vesselam, bugün de ‘insanca yaşamının en güzel örneği’ olarak karşımızda duruyor.

Kimin ‘Mücadele’si?

HEPİMİZ, ETRAFIMIZDA olup biten bunca şeyi anlama çabasına giriştiğimiz günlerden bugüne, bir yardımlaşma-mücadele tartışmasına şahit olmuşuzdur. Hayat mücadele midir, yardımlaşma mıdır? Birilerine göre, hayat bir ‘mücadele meydanı’dır; birilerine göre ise, bir yardımlaşma alanı.

İlkinin delili kedi ile köpek, serçe ile atmaca, küçük balıklar ile büyük balıklar arasında eskiden beri sürüp giden kavgadır; ikincisinin deliline gelince, açık söyleyelim, zaman zaman acemice örnekler sergilenir.

Meselâ, kedi yavrusunu besleyen bir anne köpek; veya aynı evde yaşayan ve, kavga etmek ne kelime, beraberce uyuklayan bir kedi ile köpek.. konulu fotoğraflar elimize geçer; “İşte” deriz, “hayat bir yardımlaşmadır.”

Oysa, bu iki yaklaşımın da, gayet açık çelişkileri vardır. ‘Mücadeleci’lerin iddiası, hep kavga edegeldikleri halde binlerce yıldır kediler farelerin, köpekler kedilerin soyunu tüketmediğine; büyük balıklar ile küçük balıklar hep varolmayı sürdürdüğüne göre, tartışmaya açık demektir. Öte yandan, bir kedi ile köpeğin dostluğu, kediler ile köpeklerin genelde kavgalı olduğu gerçeğini değiştirmemektedir.

Kısacası, ikinci yaklaşım hayatın bir ‘yardımlaşma’ olduğunu isbata yetmediği gibi; ucu ‘tabii seleksiyon’a uzanan mücadele yorumunda ciddi zaafı vardır.

O halde nedir bu olup biten?

Büyük balıkların küçük balıkları yediği, küçük balıkların ise yem olmamak için kaçtığı; aslanların ceylanların peşine düştüğü, ceylanların da aslanlara yem olmamak üzere rüzgâr gibi bir sür’atle koştuğu; yeryüzünde böyle daha bir dizi olayın gerçekleştiği bir vâkıdır. Ve, bir Rabbi unutup kendi nefisini ilahlaştıran, nefis de evvelâ ve bizzat kendini düşündüğü için kendi menfaati uğruna başka herşeyi feda eden insanların kendi kara gözlükleri ile ‘mücadele’ olarak gördükleri bu vâkıyanın kendisi bir ‘yardımlaşma’yı içerir. Bu yardımlaşmanın bir boyutu, avcı hayvanın, avladığı hayvan türünün cılız, hasta veya yaşlılarını seçiyor olmasıyla gerçekleşir. Sıhhatli bir ceylana, asla aslana yem olmayacak bir sür’at verilmiştir. Bir balığın her yıl yumurtladığı bir milyona yakın balık içinde, ancak daha çelimsiz ve hasta olanları büyük balıklara yem olmaktadır. Böylece, ‘avcı’ hayvanlar bir nevi ‘çöpçülük’ yaparak, avladıkları türü salgın hastalık v.s. gibi tehlikelerden korumaktadır. Bunun böyle olduğu, avlayanın da, avlananın da tür olarak varlığını hep sürdürüregelmesinden anlaşılmaktadır. Ne ki, kendi kara gözlüğü ile bunu ‘mücadele’ diye yorumlayan, peşisıra insanın ‘doğaya hâkim olma mücadelesi’nden dem vuran felsefe şakirtleri, iki yüzyıl içinde avlayanları da, avlananları da yok oluşun eşiğine getirmişlerdir! Her mahluk türüne, rızık olarak bir başka mahluk türünün belli bir kısmı tahsis edilmiş; ve yalnızca insan, bir canlı türünü toptan yok etme ‘hüner’ini sergilemiştir.

Bu arada, bazı yufka yürekli insanlar, ‘doğaya hükmetme’ adına herşeyi mahveden bu acımasız tavra tepki olarak, kendileri için rızık olarak verilen kimi şeyleri yememe tavrına girmişlerdir. Meselâ, bir grup insan, ‘vejetaryen’dır. Et yemez; sebze, meyve ve tahıl ile yetinir. Zira, bir koyunun insanın yemesi için kesilmesi ona acımasız bir ‘mücadele’ olarak gözüktür. Halbuki, kendisinin ‘vejetaryen’ olarak yine canlı olan nice marulun, nice maydanozun, nice enginarın hayatına son verdiğinden habersizdir. Hayvanların ölümüne razı olamayacak kadar şefkatlidir; ama bitkileri rahatlıkla öldürür.

Halbuki, aslolan, kâinatın bütününe bakmak; ve parçaları bu bütün içinde anlamaktır. Kâinat, bize bir Yaratıcının varlığını bildirir ve onun kâinatı yaratmasında bir amaç olduğunu hissedebilir. Kâinatı

Yaratan, nebileri ile bildirdiği üzere, onu Kendi cemal ve kemalini görmek ve şuur sahibi mütalaacılara göstermek için yaratmıştır. Her mevcut, kendi varlığıyla, O'nun varlığını, birliğini ve isimlerini bildirir. İnsan ise, bildirmekle kalmaz; aynı zamanda, bilir. Zira şuur sahibidir. O yüzden, göstermekle kalmaz; görür. Üzerinde O'nun isimlerinin cilveleri okunmakla kalmaz; kendisi de okur. *Aklıkarişiklar için Kılavuz* yazarı E.F. Schumacher'in belirttiği, başka birçok akıl sahibinin de değişik vesilelerle vurguladığı üzere, 'varlık mertebeleri'nin en üstü şuur mertebesidir.

İşte, mücadele görünen kimi olaylar, bu 'varlık mertebeleri' açısından bakılırsa, ilerleme yolunda bir 'yardımlaşma'dan ibarettir. Meselâ, topraktaki minerallerin cansız, gizli ve kapkara bir halde durmasına oranla, bitki olup değişik renk, desen ve tatlar içinde zîşuur nazarlara görünmesi, mineraller ile bitki arasında bir mücadele değil; cansızlıktan hayata geçiştir. Varlık mertebelerinin üst basamağına doğru bir ilerleme, bu yolda bir yardımlaşmadır. Aynı şekilde, bir hayvanın bir bitkiyi yemesi mücadele değil; ruh mertebesine doğru bir ilerlemedir. Çünkü, bitkilerin yalnız hayatı var iken, hayvanlar hem hayat, hem de ruh sahibidir. İnsanın kendisine yeme izni verilen hayvanları yemesi ise, ruh mertebesinden şuur mertebesine yükseliştir. Cansız, şuursuz ve toprak altında gizli mineral, önce bir bitkinin yaprağına, sonra bir hayvanın midesine, sonra bir insanın kanına girmekle, adım adım hayat, ruh ve şuur mertebelerini tırmanmaktadır.

Velhasıl, varolan her şeye ve her olaya, kâinatın ve de insanın varoluş amacı açısından baktığımızda, bu amacı bulamayan veya bir Rabbin varlığından habersiz nefisperest insanların 'mücadele' diye gördüğü hadiseler, çift-yönlü bir 'yardımlaşma'ya dönüşmektedir. Mineral bitkinin hayatının devamına yardım etmekte; bitki ise onu cansız olmaktan alıp hayat mertebesine misafir etmektedir. Bitkiler ve hayvanlar için de durum budur. İnsanın eti-kemiği, ana karnında iken annesinin, sonrasında kendisinin yediği maddelerden ibarettir; ve o cansız şeyler, yahut yalnız hayat ve ruh sahibi şeyler, insanın bedenine girmekle şuur mertebesine yükselmişlerdir. Onlar insanın hayatının devamına hizmet etmiş; buna karşılık 'şuur'la şerefleşmişlerdir.

Mevlânâ, şahin ile köstebek örneğinde anlatır bunu. Köstebek kördür, toprak altında kendine bir yer bulmak üzere yerin altını habire eşeleyip durmaktadır. Bir gün başını yerin yüzüne çıkarır; yükseklerde uçan keskin bakışlı bir şahin onu görür, ve yakalayıp yuvasına götürür. Köstebek, artık kör bir köstebek olarak hayatta değildir; ama zerrelere bir şahinin gözüne yerleşmiş; yükseklerde, her tarafı seyretmektedir.

Yine bu sırdandır ki, Said Nursî, mücadele olarak görünen bu zincirin kendisini bir 'yardımlaşma' olarak tarif etmektedir. Herşey, kerem ve rahmet sahibi bir Yaraticının eseridir. Ve O'nun rahmet ve kereminin bir cilvesi, her bir şeyin kendisine ihtiyacı olanların yardımına koşmasıdır. İnkârcı düşünürlerin 'cansız maddelerin bitkilerin, bitkilerin hayvanların, hayvanların ise insanların yardımına koşmaları'nı mücadele diye yorumlaması 'ahmakâne' bir hükümdür. Bu hükümün perde gerisinde ise, o insanların kâinatın Yaraticısını ve kâinatın varoluş amacını tanımamaları; dolayısıyla 'varlık mertebeleri'ni kabul etmek bir yana, insanı bile maddeye indirgemeleri yatmaktadır. Onlara göre, tesadüfi evrimleşmeler sonucu eskiden bir madde iken zamanla basit bir canlıya, sonra maymuna, sonra da insana dönüşen bir varlıktır insan. Bir Yaraticısı yoktur; ve özünde maddîdir. Bütün derdi de, hayatta kalmak ve bu esnada alabildiği en yüksek haz düzeyine ulaşmaktır. Bu uğurda başkalarını ezmesi ise, bir 'doğa kanunu'nun sosyal hayata yansımalarından ibarettir. Ki, "Hayat mücadeleden ibarettir" diyenlerin, aynı zamanda "*Homo homini lupus*/İnsan insanın kurdudur" da diyor olmaları anlamlıdır.

Ama, unutulmaması gereken bir husus, her sapkın fırkada bir hakikat çekirdeğinin de bulunduğu. Tüm sapkın fırkalar, sapkınlıkları ile değil, o hakikat çekirdeği ile akıl sahibi insanı kendine celb ederler. İşte kâinattaki 'varlık mertebeleri'nde bir yükseliş için gerçekleşen yardımlaşmayı

‘mücadele’ olarak görenler de, burada yanılmakla birlikte, bir ‘mücadele’nin varlığını tesbit hususunda isabet etmişlerdir. Evet, mücadele vardır; ve bu, daha üst bir mertebeye gitmemek için değil, daha alt bir mertebeye düşmemek içindir. Mücadele bitkiyle hayvan, hayvan ile insan arasında değildir. Kalb ile nefis, vicdan ile nefsanî arzular, melek ile şeytan arasındadır; ve, gerek her bir ferdin dünyasına, gerek tümüyle insanlık tarihine iman-küfür, hidayet-dalalet, tevhid-şirk mücadelesi biçiminde akseder. Şeytan ve nefis insanı Allah’tan gayrısına kul kılmaya çalışır; kalb ve vicdan ise Allah’a kul kılmaya. İnsanoğlu, her zaman melek ilhamı ile şeytan vesvesesi arasında salınıp durmaktadır. İnsan akli her zaman ya vahyin sesine kulak verme veya vahye kulağını tıkama tercihiyle yüzyüzedir. Tüm bu alanlarda, bir ucu cennete, öbür ucu cehenneme uzanan müthiş bir mücadele—ve eğer imanî bir cehd taşıyorsak, mücahede—yaşanmaktadır.

Bu, insanlığının hakkını verip Rabbinin varlığına şuurlu bir şahit olma veya şuursuzca şeytana tâbi olma mücadelesidir. Şuuruyla ilâhî isimlere ayna olma veya bu ilâhî özellikleri ahmakçasına kör tabiata, sağır tesadüfe, şuursuz esbaba teslim etme arasındaki mücadeledir. Bu mücadelenin manidar bir örneğini ise, melekler sergilemektedir. Allah’ın emri sözkonusu olduğunda mutlak bir itaat sergileyen melekler, şeytanın tuzakları sözkonusu olduğunda mutlak bir direnç göstermektedir. Kur’ân’ın tarif ettiği üzere, Allah’ın her emrine kayıtsız şartsız tâbi olan bu itaatkâr kullar, öte yandan küffar ordusuna karşı savaşır, ve şeytanları semavî mancınıklarla recmederler. Kur’ân, meleklerle ilgili bu ikili tabloyu bildirir; tâ ki, Rabbine karşı ‘melek gibi’ itaakâr insanlar asilerle ‘mübareze’ye alışsın. En başta nefsinin, ve peşisıra tüm insî ve cinnî şeytanların onu şuur mertebesinden indirip ‘hayvandan da aşağı’ bir konuma getirmesine; hatta ‘maddenin bir bileşiminden ibaret’ görmesine karşı, şuurlu bir kul olarak yaratılış amacını gerçekleştirsin.

Velhasıl, inkâr ve gaflet ehlinin mücadele zannettiği şey, bir yardımlaşmadır. Ama kâinatta mücadele vardır; ve işte buradadır. ‘Mücadele’den söz edenler ‘mücadele’nin varlığını tesbit konusunda haklıdırlar; ama mücadelenin asıl adresini yitirdikleri için, nefis ve şeytan onları yanlış ‘mücadele’ adresleriyle oyalamaktadır.

Üçüncü Sayfa İtirafı

DÜNYASI ŞU DÜNYANIN FENA ve fani yüzünden ibaret olan kesimlerin çıkardığı gazetelerin, birkaç istisna hariç, tipik bir sayfa tahsisi vardır. İlk sayfa politika, ikinci sayfa ise magazin ağırlıklıdır ve üçüncü sayfaya gelindiğinde, ortalık kan gölünü andırır. Sarhoş halde yola çıkıp üç kişiyi ezenlerden karısını aldatan adamın kayınbiraderi tarafından bıçaklanışına, kumar dostluğunun ölüm getirmesinden öfkesini yenemeyip hastanelik oluşa, uyuşturucu çetelerinden kadın tacirlerine, rüşvetçiden gaspçıya, mafya tetikçisinden adi hırsıza.. uzanan kirli bir çeşitlilik oluşturur bu gazetelerin üçüncü sayfalarını.

Ama bu çeşitlilik bazı sabiteler de barındırır. Bütün bu kirli olayların perde gerisinde hep kimi ‘gedikli’ unsurların rolü okunur: içki, zina, kumar, hırs, zanna göre hükmetme, uyuşturucu, yalan, hırsızlık, dolandırıcılık, adam öldürme, vs. Kişiler değişir, olayların gelişme seyri değişir, suçların işlenme biçimi değişir; ama bu temel unsurlar hep sabit kalır.

Birinci sayfasında sık sık İslâm’ı tehlike gibi gösteren; şeriatı bir felaket unsuru olarak sunan; birinci sayfası başta olmak üzere bütün sayfalarında insanları şu dünyada varoluş amacını düşünmekten alıkoyan; kuytu köşelerinde çokbilmiş dünyevîlerin semavî olana duydukları kin ve husumeti kustukları gazeteler, ‘üçüncü sayfa’larında, aslında diğer bütün sayfalarında sundukları görüş ve yaklaşımın yanlışlığını itiraf ederler. Onlar şeriat düşmanlarıdır; ama üçüncü sayfalarını dolduran tüm kanlı olayların gerisinde, ilâhî şeriatın emirlerine itaatsizlik vardır. Onlar dinî bir hayata muhaliftirler; ama üçüncü sayfalarını dolduran tüm kirli olaylar dinî bir hayat yaşamamanın sonucudur. Zina da, içki de, kumar da, yalan da dinin yasakladığı şeylerdir; elbette, bu uğurda işlenen cinayetler de. Keza dolandırıcılıktan hırsızlığa, rüşvetçilikten uyuşturucuya... uzanan ve ‘üçüncü sayfa’ların kapsamına giren başkaca tüm şeyler de hakkında ilâhî bir yasak bulunan şeylerdir.

Kısacası, kan kokan üçüncü sayfalar, ilâhî şeriate kin kusan diğer sayfaların ‘sağlama’sı hükmündedir aslında. Dine muhalif gazeteler, üçüncü sayfalarıyla, din-dışı bir hayatın gelip dayandığı noktayı farkına varmaksızın itiraf etmektedir.

Kazananların da Kaybettiği Bir Oyun

BİNLERCE YILDAN BERİ, bütün semavî dinlerin açık yasağına rağmen zalimce bir oyun oynanır yeryüzünde. Görünürde birinin kazandığı, diğerinin kaybettiği bir oyun: faiz.

Son birkaç asırdan beri, bu oyunun tarafları çoğalmış ve hacmi olabildiğine genişlemiş bulunuyor. Artık, faizciliği, adı 'tefeci'ye çıkmış, zengin de olsa icra ettiği kirli iş dolayısıyla hakir görülen insanlardan ziyade, bankalar yürütüyor. Oturduğu yerden para kazanmak, başkasının çalışarak kazandığını oturduğu yerden yemek, başkasının batması pahasına da olsa kendi rahatına bakmak isteyen insan bozmaları paralarını alıyor, 'aracı kurum' olarak bankalara yatırıyorlar. 'Faizin kabı ve kapısı' olan bankalarda biriken para ise, esasen iki şekilde kullanılıyor. Banka ya bizzat bu parayı döviz, borsa, tahvil vs. için, yani para piyasası içinde kullanıyor; veya bir işe girişen ama yeterli parası olmayan kişilere veriyor. Elbette, 'aracı'lık bedeli olarak, meselâ yüzde 80 faizle aldığı mevduatı, kredi olarak yüzde 150 faizle satarak!

Bu, çoğu kez, alanın da, verenin de razı olduğu bir alışveriş olarak gözüküyor. Çok hikmetlere binaen Cenab-ı Hak tarafından yasaklanan faize, tenbel haram yiyiciler razı olduğu gibi, Rablerinin emrini çiğneyecek derecede hırslı müteşebbisler de razı oluyor. Ne de olsa, ödedikleri faiz, maliyet hesabında yerini alıyor; fiyatlar ona göre belirleniyor. Meselâ, arada faiz olmasa maliyeti elli lira olacak bir ürün, faizin devreye girmesiyle seksen liraya mal oluyor ve satış fiyatı ona göre belirleniyor. Böylece, sözümona oturduğu yerden 'kazanan'ların ilk kaybı gerçekleşiyor. Zira faiz devrede olmasa yüz liraya alınacak mal, faizle birlikte yüz elli liraya alınıyor.

Kayıp bununla bitmiyor. Bankalar, ellerinde biriken ve neredeyse katrilyona ulaşan parayla, müthiş bir güç sahibi oluyorlar. Bu sayede, sermaye piyasasını istedikleri gibi yönlendirebiliyor; borsayı ve döviz fiyatlarını rahatlıkla etkileyebiliyorlar. Böylece, kayıplara bir yenisi daha ekleniyor.

Ve ayrıca, yine bankalar, bu paralarla devlete yüksek faizle borç veriyorlar. Hazine bonoları, bu borçlanmanın yollarından biri. Kısa vadeli ödemelerde, meselâ maaşta sıkışan devlet kurumlarının aldığı kısa vadeli yüksek faizli borçlar ise, bir başka örnek. Peki, bankalardan aldığı bu borcu devlet nasıl ödüyor? (1) Kendi ürettiği ürün ve hizmetlere zam yaparak, (2) vergi oranlarını arttırarak ve yeni vergiler koyarak, (3) para basarak. İlk iki yolla, cebimizdeki para doğrudan alınmış oluyor. Diğeriyse, cebimizdeki para miktarı aynı kalsa bile, bu paranın değeri düşüyor, alım gücü azalıyor.

Sonuçta, bedavadan gelecek paralara tamah edip üç-beş milyonunu veya üç-beş milyarını bankaya yatıranlar sayesinde, faizle hiç ilişiği olmayan insanlar kaybettiği gibi, faiz alanlar dahi kaybediyor.

Bu, kazananların da kaybettiği faiz oyununun maddî yüzü. Manevî yüzünde ise, gelen haram, emeksiz ve haksız paranın davet ettiği manevî musibetler, aile ve evlat belaları.. kolayca gözüküyor. Gözükmeyen, ama işin en dehşetli yanını teşkil eden husus ise, Mahşer Gününde karşımıza çıkacak. Rabb-ı Rahîm, emek sarfetmeden ve kendisini asla riske atmadan üç kuruş kazanmaya tamah edenlere, apaçık emrine açıkça isyanın faturasını çıkaracak. Faizcilere, faizin kabı olan bankalara damla damla attıkları paralar yüzünden mağdur edilen milyonlarca insanın hesabını bir bir soracak.

Zahirde kazanıyor gözükeneğin bile maddî-manevî böylesi ağır kayıplara uğradığı aptalca bir oyunun içinde bulunmaya bir mü'minin aklının ve kalbinin elvereceğini sanmıyoruz.

Çünkü, şefkat imanının bir lâzımı olduğu gibi, feraset de imanının bir gereğidir.

‘İyi Para’ Ne Kadar İyi?

İSLÂM’LA ŞEREFLENMİŞ ÜNLÜ Fransız düşünür Rene Guenon’un en önemli kitabı, *Niceliğin Egemenliği ve Çağın Alâmetleri* başlığını taşır. Alâmetleri beliren çağ, tahmin edileceği gibi, bütün semavî dinlerin müttefikan haber verdiği ‘ahir zaman’dır. İşte bu zamanın habercisi ve en belirgin özelliği, Guenon’a göre, ‘niceliğin egemenliği’dir.

Niceliğin, yani sayı çokluğunun modern hayatın her köşesine, dimağlarımızın derinliklerine varıncaya kadar nasıl kök saldığı, şu zamanda değer ölçüsünün ‘sayısal’ olmasından da anlaşılabilir. Meselâ, bir gazete, ‘değer’li olduğunu ‘en çok satan’ olmakla isbata çalışır. Bir kitap, çoklarının gözünde, ‘çok satıyor’sa değerlidir. Bir topluluğun kalitesini, üyelerinin sayı çokluğu belirler. Ülkeler nüfuslarıyla, şehirler en yüksek binasının kat sayısı ile, şirketler cirolarıyla övünürler. Modern çağda hemen herşey maddî ölçülere dayalı ‘nicelik’ ölçüleriyle değerlendirilir.

Bunun bir örneği, özel hayatlara dair ‘değer’lendirmelerde görülür. Anneler ve babalar, yetişkin hale gelmiş çocukları için yöneltilen “Çocukların durumu nasıl?” sorusuna “Durumları çok iyi” cevabını veriyorsa, kasdolunan, ‘ellerine çok para geçtiği’dir. Kasdolunan, kesinlikle, ruhlarının huzur ve sükûn, akıl ve kalblerinin ise istikamet üzere oluşu değildir.

Aynı şekilde, birinin ‘iş iyi’ ise, bilin ki, işinin para olarak getirisi çok demektir. Bu getirinin götürüsü aile hayatının çökmesi, babanın geç saatlerde eve gelişi, çocukların sahte yuvalara teslim edilişi, insanların ‘para için çalışma’ dışında bir ‘çalışma’ya zaman ve enerji ayıramaması olsa bile, sırf parasının hatırına bir iş ‘iyi’ olmaktadır.

Bizâtihi ‘para’ya dair değerlendirmelerde de aynı tavrı ve mantığı görürüz. Bir insan, ‘iyi para’ kazanıyorsa, bunun anlamı ‘çok para’ kazandığıdır. Peki, bu ‘çok para’nın bedeli nedir? Hangi bedele karşılık bu kadar çok para kazanılmaktadır?

En bariz örneğinden başlayalım: Bir Mafya üyesi, gerçekten ‘iyi para’ mı kazanıyor? Ya bir dolandırıcı? Yahut bir şarkıcı? Veya reklamcı?

Karşılığında hayatların heder edildiği bir kazanç ‘iyi’ midir gerçekten? İnsanların şehvata sevkî ile kazanılan bir para ne kadar ‘iyi’ olabilir?

‘Niceliğin egemenliği’ni yaşadığımız bir çağda ‘niteliğin egemenliği’ni asıl tutarak eşyaya ve olaylara bakacak olsak, durum çok farklı olacaktır. Bize ‘insan’ olma niteliğini hakkıyla kazandıran semavî ölçülere vurunca, bu çağın ‘iyi’lerinin hakikat-ı halde ne kadar ‘iyi’ bir yüz taşıdığı anlaşılacaktır.

Hayır, ne bizi ubudiyet vazifemizden alıkoyan bir iş ‘iyi’dir; ne de karşılığı ilâhî ölçülerin çiğnenmesi olan bir para ‘iyi para’dır. Karşılığı ilâhî ve nebevî ölçülerin aşılması veya aşındırılması olan hiçbir para ‘iyi para’ olamaz—sayıca ne kadar çok olursa olsun.

Zihinlerimize yer etmiş ‘iyi para’ sözünün anlamını tartabilsek ve gerçekten iyi olan bir paranın izini sürebilsek, sanırım, bizi mü’minâne bir hayattan alıkoyan çok önemli bir zihinsel engel bertaraf edilmiş olacaktır.

Zaman Kimin Elinde?

ŞU DÜNYADA HERKESİN bir planı varken, gerçekleşen yegâne plan, kâinat Sahibinin planıdır. Hedeflediğimiz, yoluna koyduğumuz birşey, ancak O'nun emir, izin ve iradesi dahilinde gerçekleşir. Yoksa, kuru, boş, hayalî bir plan olarak kalır. Zamanı yöneten ve yönlendiren, ancak zamanı Yaratandır. Zamanın içinde olduğu halde zamanı yönlendirdiğini sananların bu kuruntusu, anlamsız ve mantıksız bir avuntudur.

Mü'min, bu sırrı 'inşaallah' gibi kısacık bir şifre ile dile getirir. Şuurla söylenmiş her 'inşaallah,' zamanın ve zaman içinde vukua gelen olayların takdir ve kazasının ancak O'nun elinde olduğu; birşeyin ancak O dilerse tahakkuk ettiği gerçeğinin kısacık bir tercümesidir.

O yüzden, mü'min bırakalım yıllar sonrasını, sadece bir ay sonrasını, hatta yarını, hatta yarım saat sonrasını, hatta ve hatta yarım dakika sonrasını dahi kendi elinde bilmez. "Kesinlikle yaparım" demez. "Tabii yaparım" da diyemez. "İnşaallah yaparım" der ve birşey yapmışsa 'inşaallah,' yani Allah'ın dilemesi ile yapar.

Gazetelerde, televizyonlarda verilen haberlerden insanların gündelik konuşmalarına doğru şöyle bir nazar edilse, bugünün dünyasında bu sırrın atlandığını söylemek olasıdır.

Bugünün dünyasında çokları, zaman sanki ellerinde imiş gibi konuşur ve davranır. Birilerine göre, 2000'li yılların komuta kademesi şimdiden belirlenir; 2000'li yılların takımı şimdiden kurulur, on yıl sonra hangi siyasînin lider olacağı şimdiden söylenir.

Gazeteler, televizyon kanalları, radyolar böylesi haberlerden geçilmez haldedir. Bu haberlerle beslenen insanlar da günlerini böylesi konuşmalarla geçirmektedir.

Oysa zaman kimin elindedir? Kim değil 2000'li yıllara, yarına çıkabileceğini garanti edebilir? Ölüm insanlara belli bir yaştan ve belli bir rütbeye eriştikten sonra mı gelmektedir?

Bu soruları asla sordurmayan determinist bir yanılıyla yaşar nice insan hayatını. General olma hayaliyle Harb Okulunda okuyup teğmen dahi olamadan gözlerini şu dünyaya yuman, ünlü bir şarkıcı olma hayaliyle başladığı konservatuvarı bitirmeden ölüp giden, şeflikten müdürlüğe atlayamadan ölümle tanışan, partinin genel başkanı olma planıyla girdiği siyaset sahnesinde henüz il, hatta ilçe başkanı bile olamadan ölen ne kadar çok insan vardır?

Durum bu iken, yarın ne olacağı kimsenin elinde ve garantisi altında değilken, hayatlarımızın hangi gün ve saatte son bulacağı O'nun elinde iken; bazı insanlar her nasılsa oturup birşeyler konuşmakta, böylece önümüzdeki yılları, hatta onyılları şekillendirdiklerini ummaktadır. Bunu çokları 'kesinlik' ve 'belirleyicilik' yüklü ifadelerle taşırlar başkalarının gündemine. Üstelik, bütün bunlar, insanın tek bir gününün bile kendi elinde olmadığı trafik kazalarından kalp krizlerine binbir türlü ani ölümle her gün binlerce kez belgelendiği halde olmaktadır.

Oysa şu hayatın en yalın gerçeğidir ölüm. Hayatlarımızın bizim elimizde olmadığını, bilakis her anı bütün zamanları Kudret Elinde tutan Zâtın varlığının şuuruyla yaşamamız gerektiğinin habercisidir.

Bu şuurla yaşayanlar, 'ölmeden önce öler,' öldükten sonraki hayatlarını mâmur kılmaktadır.

Bu şurardan mahrum kalanları ise, makamların ve rütbelerin olmadığı diyarda, ister müdür olarak ölsün ister memur, ister patron olarak ölsün ister işçi, ister general olarak ölsün ister er, kesin bir hüsrana, kaçınılmaz bir hasaret beklemektedir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Yoldaki İşaretler

“Sabah olup gün ışığınca, halk gece yol alanları över”

— Hz. Ali (r.a.)

İhlas

MADDİYATIN HAKİM OLDUĞU bir çağda yaşıyoruz. Böylesi bir çağda, çoğu kez farkına bile varmadan, kanaatlerimiz maddî kıstaslarla oluşuyor. Meselâ, başarıyı rakamlarla, sayı çokluğuyla ölçüyoruz. İdealize ettiğimiz kişiliklere maddî değerler biçiyoruz. Hayal dünyamızın kahramanlarına boylu-poslu, heybetli, en âlâ elbiselere bürünmüş sûretler giydiriyoruz. En iyi ikramı, en çok çeşit barındıran ikram olarak biliyoruz; vs. vs.

Şu asırda zihnimize nakşolan böylesi maddî kıstasları asıl tutarak Asr-ı Saadete gidecek olsak, herhalde büyük bir hayal kırıklığıyla karşılaşacaktık. Sözelimi, Ashabın en zengini Abdurrahman b. Avf'ı hemen elbisesinin kalitesiyle ayırt edebileceğimizi düşünürken, onu ancak gösterildiğinde tanıyacaktık. Çünkü, onca serveti Allah ve Resulü için harcayan o eşsiz sahabi, öte yanda, mütevazı kıyafetiyle, kölelerinden bile ayırt edilemezdi. Üstelik, sekiz dişi Uhud harbinde şehit olmuştu ve vücudunun—yüzü dahil—yetmiş küsur yerinde, Allah ve Resulü için giriştiği cihadın yadigârı yara izleri vardı. Hemen yanbaşında göreceğimiz bir diğer zengin sahabi Talha ise, yine Uhud'da Resul-i Ekrem'e (a.s.m.) savrulan bir kılıca karşı ellerini ve kollarını siper ettiği için, çolaktı.

Öte yandan, Ashabın zenginlerinden olan Ömer'i ve daha birçok sahabiye temiz ama kat kat yamalı elbiseler içinde görecektik. Hilafeti sırasında her gün Medine fakirleri, yolcular ve misafirler için yetmiş deve kestiren Ömer, halife olarak mütevazı bir evde kırk yamalı elbiseler içinde yaşıyor ve taş yastıkta yatıyordu.

Yahut, Resul-i Ekrem'in (a.s.m.) 'zamanın firavunu' diye tarif ettiği Ebu Cehil'i kabrin öte tarafına gönderen kişiyi iri cüsseli, pehlivan yapılı biri olarak ararken, bize Abdullah b. Mesud'u gösterdiklerinde şaşıracaktık. Çünkü, İslâm'ın en azılı düşmanını alteden Abdullah, bir kölenin oğlu olduğu gibi, boyu 1.50'yi ancak aşırıyordu. Bu ufacık insanın, Kur'ân'ı en güzel okuyan, okuyuşuyla Resul-i Ekrem'i (a.s.m.) ve sahabilerini en ziyade ihtizaza getiren kişilerden biri olduğunu da gördüğümüzde, hayretimiz bir kat daha artacaktı.

Hele onun Hz. Peygamber tarafından 'aranızda Kur'ân'ı en iyi bilenler' arasında zikredildiğini gördüğümüzde, hepten şaşıracaktık.

Aynı sırada, Bilâl-i Habeşî ezan okumaya başladığında, bir kez daha şaşıracaktık. Çünkü, en güzel ezanı en yüksek sesle en ziyade uzatılan ezan olarak gören bizlere, Bilâl'in dillere destan ezanında hiçbir fuzulî uzatma, hiçbir taganni, hiçbir gösteriş olmadığını görmek de şaşırtıcı gelecekti.

Örnekleri uzatmak mümkün...

Lâkin, bu kadarıyla iktifa ederek diyeceğimiz o ki, sahabeler, her asırda yüz milyonlarca müntesibi olan bir dinin alemi ve bayraktarı oldular. Bütün dünyanın karşılarında olduğu bir vasatta, bütün dünyayla başa çıkmayı başardılar. Bunu yaparken, bizim çok önemseydiğimiz maddî standartların çoğuna sahip değillerdi. Bizim başarısızlık mazereti olarak gösterdiğimiz maddî imkânsızlıklar ise, onlarda ziyadesiyle vardı.

Onlar, onca imkânsızlığa rağmen, sekiz yıl gibi kısa bir sürede bütün Arabistan'da; sonraki otuz yıl içinde ise, hemen hemen Atlas Okyanusundan Mâveraünnehr'e uzanan geniş bir coğrafyada gönülleri fethedebildiler.

Bizler ise, bunca imkâna rağmen, iki asırdan beri sürekli geri çekilmeler yaşıyoruz. Ve Allah'ın başarıya eriştirmesi için, sürekli maddî yükselişler arıyoruz. Meselâ, sanki süper güç olursa, en yüksek millî gelire ulaşılsa, en pahalı elbiseler giyilse, hep beş yıldızlı otellerde toplantılar yapılsa, boyumuz daha uzun olsa, sesimiz daha gür çıksa mesele hallolacak gibi görüyoruz.

Oysa, Abdurrahman'ı, Ömer'i, Bilal'i, Abdullah'ı, Cuayl'ı ve diğerleri ile, Asr-ı Saadet bize

apaçık bir ders veriyor: ihlas.

Onlar, Allah'ın onca yardım ve ikramına ve öylesine büyük fetihlere, herşeyi hiçbir dünyevîlik bulaştırmaksızın O'na has ve halis kılmalarıyla ulaştılar.

O halde, onları fersah fersah aşan maddî imkânlarla rağmen bir türlü başımızı yerden kaldıramıyorsak, ardında, onlarda olanın bizde eksik olması gibi bir sebep aramamız; ve bu eksikliğin telafisi için yola koyulmamız gerekiyor.

İmtisal

ÇOCUKLUKTAN BERİ, ZİHNİMİZE ulus-devlet mantığı aşılanıyor. Buna göre, dünyada bir biz varız ve de dostlarımız var; bir de bize düşman olanlar.

Milyonlarca insan dünyayı böyle görmeye devam ederken, gerçekte iman-küfür, hayır-şer, hidayet-dalâlet mücadelesi bütün hızıyla sürüyor.

Ulus-devlet sınırlarını anlamsız kılan bir mücadele bu.

Çünkü, yeri geldiğinde sizi ‘aynı vatanın evladınız’ diye susturan ve etkisiz kılan birileri, yine yeri geldiğinde, ait oldukları şer cephesinin dünyanın en ücra köşesindeki ifsadını dahi iç dünyamıza boca etmekten geri durmuyorlar.

Açıkçası, devletler-milletler muharebesi için zahirî kısmı. Hikâyesi.

Esasen, ülke, ırk ve coğrafya farkı gözetmeksizin, tüm dünyayı kuşatan bir iman-küfür savaşı yaşanıyor.

Ve bizim, sınıflandırmalarımızı buna göre yaparak, geçersiz ve anlamsız tasniflerin oyuncağı olmaktan kurtulmamız gerekiyor.

Zaten, ‘ülke menfaatleri,’ ‘aynı vatanın evlatlığı,’ ‘Türkiyeli olma’ gibi tasniflerle bizi asıl yolumuzda çelmeleyen pek çok şer cephesi mensubu, gerçekte kendi çizgisini hidayet-dalâlet, iman-küfür, tevhid-şirk denkleminin ikinci kısmına oturtmuş bulunuyor. Bu denkleme göre bir tercihle yüzyüze geldiğinde, bize tekrarladığı ‘ülke çıkarları’ni veya ‘aynı vatan’ edebiyatını kolayca unutuveriyor.

Bunun net bir örneğini, kendisine karşı hassas olunması ve kumanda cihazının kesinlikle nefsin eline bırakılmaması gerektiğine inandığım televizyonu geçenlerde bir vesileyle izlerken gördüm. Bulduğum mekânda sözümona ‘masum’ bir iş yapılıyor, ‘haberler’ seyrediliyordu—herşeyi hercümerc içinde göstererek insanın ilâhî rahmetten ümidini kesen ve dünyaya yönelik duygularını alarına geçiren ‘haberler.’ İki ayrı kanalda, birbirinden az zaman sonra, aslında hiçbir haber değeri olmayan iki ‘haber’ de geçecekti: Dünyanın bize göre çok uzak bir köşesinde bulunan, hayatlarını o hayatı veren Zâtın adına yaşamayan birileri, olimpiyatlara katılacaklarmış. Bugünlere kadar gelen küfrî fikirlerin doğum yeri olan Eski Yunan’dan miras kalan olimpiyatlar öncesinde, bu uzak ülke sporcuları, Rablerinin emaneti değil kendi malları bildikleri için, bedenlerini bir dergiye teşhir etmişler.

Sözde ‘haber’ diye sunulan; Kur’ân’ın ‘gözünü haramdan sakınma’ emrini ihlal ettiğimizde kalb ve aklımızı yaralayıp nefsimizi azdıran şer bir fiil idi bu...

Bu sözde ‘haber,’ sanmam ki, yalnız iki kanalda verilmiş olsun. Hayır-şer denkleminin şer kısmında yer alan; iman-küfür savaşında kesinlikle imanın yanında olmayan diğer kanallar da muhakkak aynı haberi ballandıra ballandıra aktarmışlardır.

Üstelik yalnız şu ülkede değil, Şili’den Japonya’ya uzanan tüm dünya coğrafyasında, aynı şer çizgisinde yürüyen tüm kanallar aynı görüntüleri izleyicilerine aktarmışlardır.

Açıkçası, iman-küfür savaşı devam ediyor ve şer cephesi müthiş bir dayanışma sergiliyor. Dünyanın her neresinde insanları Allah’a kul olmaktan uzaklaştırıp şeytana köle edecek bir adilik varsa; her nerede kalbi sultanlıktan indirip nefsi hâkim kılacak bir iş oluyorsa, her biri onu imtisal ediyor. Dünyanın neresinde olursa olsun, tek bir kişi dahi bu zehirli oktan kurtulmasın dercesine, tam bir gayret ve dayanışma halinde çalışıyorlar.

Bu uğurda, her usul denenip her yol kullanılıyor. Kimi insan o, kimi insan bu kanalla manen yaralanıyor. Kimi o, kimi bu gazete-dergi-sergi vs. ile manen zehirleniyor.

Şer cephesinin ticarî menfaatte rakip iki kanalının şerde gösterdiği müthiş dayanışmayı gördüğüm o akşam, kendime döndüğümde, kendi halime hem kızdım, hem utandım: Ehl-i imanın bir ferdi olarak, ben aynı dayanışmayı gösteriyor muyum? Ehl-i iman olarak bizler aynı imtisal sırrını uyguluyor muyuz? Birileri bir yerdeki şerri her yere yaymaya çabalarken, biz hayrı yayma konusunda ne kadar gayretliyiz?

Maalesef, çoğu kez aramıza kıskançlıklar, hasetler, rekabetler, küçük hesaplar giriyor. Şer cephesi dünyanın en ucundaki üyesiyle ortaklaşa iş görürken, bizler çoğu zaman yanibaşımızdaki kardeşimizin hayra ve hakikata hizmet eden söz veya fiilini bile görmezden geliyoruz. Kıskançlık, haset ve rekabet gibi duygularla o güzelliği ya küçümsüyor, ya gözlerden kaçırıyor, ya beğenmiyor; ama kesinlikle imtisal etmiyoruz.

Ehl-i dinin küfür ehline mağlup halde kalması için, galiba bu tavır yeter.

Ders alamazsak, yazıklar olsun bize...

Uyarıya Açık Olmak

ZOR BİR DEVİRDE yaşıyoruz. ‘Ahir zaman’ deyiminin çağrıştırdığı tüm anlamları, yaşadığımız çağda görmemiz mümkün. Adım başı, günaha çağıran binbir unsura rastlıyor insan. Dışarı çıkmamak da çözüm olmuyor. Radyoydu, televizyondur, şuydu, buydu derken; hâkim tabloya bir ucundan bulaşılıyor.

Bir boyutuyla maddeciliğin, esbabperestliğin, tabiiyyunluğun, dünyevîliğin alabildiğine kök saldığı; İslâm dünyasının hemen her tarafında dahi eğitimin bunlara dayandığı bir çağdayız. Öte yandan, bu çağda, enaniyet ve nefisperestlik alabildiğine hüküm sürüyor. Öyle ki, kendini beğenmek ve övmek, artık ayıplanmıyor. Bilakis, insanlar meydanlarda “Ben en iyiyim, ben en en akıllıyım; benden iyisi yok” diye seçim nutukları atıyor; alkışlanıyor. Meydana çıkanların en dindarı dahi bunu yapıyor; ama ne o, ne de bir başkası, bu yapılanın ‘nefis terbiyesi’ne yakışıp yakışmadığını düşünmeyi akıl edemiyor.

Böyle bir vasatta ya aldığımız eğitimin, ya çevrenin, ya hakim grupların tesiriyle, dünyamıza imanımızla hiç de kabil-i telif olmayan haller girebiliyor. Farkına bile varmadığımız küçük bir dünyevîlik, küçücük bir mikrobun bizi çaptan düşürüp yatağa mıhlaması gibi, tüm dengelerimizi altüst edebiliyor. İyi niyetlerle başladığımız bir imanî teşebbüs, böylesi ‘küçük’ engeller yüzünden akim kalabiliyor. ‘Küçücük’ manialar, hizmetteki ihlasın kaybına yol açabiliyor.

Diğer taraftan, enaniyetlerin pompalandığı, nefislerin dizgininden boşandığı bir çağda olduğumuz için, doğrunun karşısında sergilediğimiz herhangi bir hata, yanlış ya da sapmaya karşı üzerimize gelebilen uyarıları kaldıramıyoruz. Değil açıkça eleştirilmek; eleştirinin kokusunu dahi duymak istemiyoruz. Hatamız söylenmesin, hatasız olduğumuz söylensin istiyoruz. Nefsimiz bizi hep buna yöneltiyor.

Oysa, hele hele böylesi bir devirde, hatalarımızın söylenmesini büyük bir imkân olarak görmemiz gerekiyor. Gerçekten, birilerinin birilerini sırtını sıvazlaya sıvazlaya cehenneme ittiği bir vasatta, ehl-i cennet olmamız uğruna bize hatamızı söyleyip uyarı veren insanların varlığı, gece gündüz şükretmeyi gerektiren bir ilâhî lütuf olsa gerek.

Gerek fertler, gerek cemaatler olarak ehl-i din bu hususta rahat olsa, uyarılara açık bulunsa, bunun hepimiz ve herkes için büyük hayırlara vesile olacağını düşünüyorum.

Hatasızlık

ANLAYIŞLAR DEĞİŞİNCE, kelimelere yüklenen anlamlar bile kökten değişime uğrar. Resulullah'ın dilinde herşeyin ancak Allah'ın emir, kudret ve iradesi ile olduğunun ifadesi olan 'inşaaallah'ın bugün bir atlatma ve geçiştirme ifadesine dönüşmüş olması, bunun bir örneğidir. Aynı şekilde, bir hata durumunda hata sahibinin bağışlanması için duacı olmanın, "Allah mağfiret etsin" demenin ifadesi olan "Estağfirullah"a bugün bir hatasızlık teyidi anlamı yüklenmiş durumdadır.

Meselâ, "Zaman zaman gaflete düşüyorum" diyen birine "Estağfirullah" ile mukabele etmek, gerçekte, "Allah senin bu gaflet kusurunu affetsin" demektir. Oysa şimdilerde böyle bir itirafa karşı "Estağfirullah" demedeki kasıt, "Hayır, senin kusurun filan yok. Sen gaflete düşen biri değilsin"dir. Zira şu 'asr-ı enaniyet'te ubudiyetin bir anlamının 'kusurunu dergâh-ı ilâhiye karşısında ilan ve itiraf' olduğu unutulmuştur. Nefsin, gerçekte tüm kusurların dağıtım merkezi olduğu halde kendini kusur ve noksandan münezzeh gördüğü gerçeği de...

Ve bu 'hatasızlık' hatası, kendimiz için özellikle geçerli olduğu gibi; değer verdiğimiz başkaca kişiler, ve bilhassa kendi ailemiz veya cemaatimiz için de cari olabilmektedir. Nitekim, "Biz bugüne kadar hiç hata yapmadık" kabilinden sözler, ferdî, cemaatî veya içtimaî hatalar yapabilen bizlerin ağzından maalesef dökülmüş sözlerdir. İhtimal ki, bazı dillerden hâlâ daha dökülmektedir.

Halbuki, bunca hatamıza rağmen kendimizi temize çıkarmaya çalışmak yerine, arkadaşları olmayı umduğumuz meleklerin Rabb-ı Rahîm'e arzettiği bir tesbihatı asıl edinmek; bu noktada onlardan ders almak gerekiyor. Kusurdan münezzeh olanın Alîm-i Hakîm olduğunu; biz ne biliyorsak O'nun bildirdiğini; O bildirmese hiçbir şey bilemeyeceğimizi; O göstermese hikmetli olanı tesbit edemeyeceğimizi anlamamız ve ona göre davranmamız gerekiyor.

Kula yakışan, galiba, "Tek kusurumuz kusursuzluk" türünden çok kusurlu bir söylem değil; tam aksine, her an hataya ve kusura açık olduğumuzu bilmek. Ve, 'İnsanlar helak oldular...' ile başlayan nebevî ikazın 'İhlaslı olanlar da büyük bir tehlike içindedirler' uyarısıyla son bulduğunu unutmadan, velev ki ihlaslı olunsun, 'büyük bir tehlike'ye açık olduğumuzu görmek. Ve, bir hata sâdır olduğunda onun hata olmadığını izaha kalkışmak yerine; dürüstçe "Ben bir kulum. Acizim, zayıfım, nefis sahibiyim. Hata edebilirim, Allah beni affetsin" diyebilmek.

Bu noktalarda, elbette kendim dahil, hepimizin daha ziyade 'hatasızlık' hatasını tercih durumunda kaldığımızı hissediyorum.

Halbuki, hata da yapabildiğimizi itiraf edip istiğfar edebilsek, ne küçülecek, ne de yok olacağız. Bilakis, gerek iç dünyamızda, gerek haricî âlemde asıl inkişaf bu gerçeği açık yüreklilikle kabulün peşisıra gelecek.

Zira ancak bir hatayı kabul edenler o hatadan kurtulurlar. Hatasını hata görmediği halde o hatadan kurtulan tek bir insan yoktur.

Keşke hakkıyla "Estağfirullah" diyebilsek...

Yüz Tevbeli Adam

İNANDIKLARIMIZ İLE YAŞADIKLARIMIZIN mukayesesini yaptığımızda, arada muazzam bir mesafe göze çarpar. Görülür ki, olmak istediğimiz yer ile olduğumuz yer arasında müthiş bir uzaklık vardır.

Bu duruma karşı, insanın önüne üç şık çıkar. İki yanlı olmak üzere, üç şık...

Yanlılardan ilki, bu vâkıadan hareketle müthiş bir ümitsizliğe düşmektir. “Ben adam olmam” ile başlayıp “Biz adam olmayız”a kadar uzanan bu yeis hali, içimizdeki bütün ateşi, şevki ve heyecanı söndürerek bizi olmak istediğimiz yere doğru ilerlemekten alıkoyar. Nitekim, şeytanın hakikat yolunun yolcularına kurduğu ilk büyük tuzak bu yeis hali olduğu içindir ki, Kur’ân-ı Hakîm Rabbimizin bağışlayıcı, affedici, tevbeleri kabul edici, bağışlaması sonsuz bir Rab olduğunu bildiren âyetleriyle bizi bu öldürücü ve bitirici yeis tuzağına karşı ayakta ve diri tutmayı amaçlar.

Zira, olmak istediğimiz yer ile olduğumuz yer arasındaki mesafe, ‘bizde iş olmadığı’nın, ‘boşuna uğraştığımız’ın, ‘asla adam olamayacağımız’ın habercisi değildir. Bu mesafe elbette kısalmalı, hatta kapanmalıdır. Ama bunun yolu, yeis ve ümitsizlik durağından geçiyor da değildir.

İşte bunun farkına vardığımızda, çoğu kez, yeni bir şık daha karşımıza çıkar. Bu şık çerçevesinde, vicdanın olmamız gereken yere mukabil olduğumuz yere dair uyarısı karşısında, müthiş bir rasyonalizasyon hamlesine girişiriz. Vicdanımızı, aslında olduğumuz yerin zaten olmamız gereken yer olduğuna ikna etmeye çalışan bir hamledir bu. Olmamız gereken yer ile olduğumuz yer arasında bir mesafe görmenin bizim yanlışımız olduğu; gerçekte zaten iyi durumda olduğumuz şekilde iç savunmalar gelişir birdenbire. Bu iç savunmalar yüzünden, binbir türlü fiska bulaşmış zavallılar bile ‘kalbinin temizliği’yle avunur ve aldanır. Yine, bu iç savunmalar yüzünden, Peygamber sünnetinin temeline dinamit koyan niceleri, kendisini Kur’ân aşığı bilerek avunmaktadır. Yine bu yüzden, şeytanın öğrencisi durumuna düşen niceleri, kendisini evliyâ ve asfiyâdan daha yüksek mertebelerde görece hale gelmektedir.

Böyle bin türlü kalıba giren bu ‘ucb’ halinin özünde, işte sözkonusu rasyonalizasyon tuzağı vardır: Vicdanın ‘olmamız gereken yer’ uyarısına karşı aklı yedeğine alan nefis ‘olduğumuz yer’i ‘olmamız gereken yer’ diye yutturmaya; böylece vicdanı susturmaya çalışmaktadır.

İkinci yanlı şık, işte budur.

Görünürde birbirine zıt olup hakikat-ı halde birbirini izleyen bu iki yanlı şıkka mukabil doğru olan; olmamız gereken yer ile olduğumuz yer arasındaki mesafeyi kesinkes görmek, ve bu mesafeden dolayı Rabbimizden af ve mağfiret talep etmektir. Ne çare ki, zor olan budur.

Nefis “Öldüm, bittim, mahvoldum; ben artık adam olmam” yakınmalarından hiç mi hiç rahatsız olmaz. Çünkü bu yeis halini az sonra ‘ucb’a, sonra ‘gurur’a, ardından kendisinden başka hiç kimseyi beğenmez bir suizanna dönüştürebilecektir.

Buna karşılık, “Olmam gereken yerde değilim. Bu noktada olmamam, bu yaptığımı yapmamam gerekirdi. Rabbim, beni affet!” demek, nefse çok zor ve çok ağır gelmektedir. Çünkü özür dilemede, yani Rabbinden af ve mağfiret talebinde hem kul olduğunun açık bir kabulü vardır, hem nefsin kendisini kusurdan münezzeh görmesi fitnesinden uzak durulmaktadır, hem de Rabb-ı Rahîm’in üstümüzdeki hakkı ve otoritesi teslim olunmaktadır. Nefis, üç ayağından birden bağlanmaktadır.

Bu bakımdan, yeis de, ucb da nefse kolay; ama tevbe ve istiğfar nefis için çok zordur.

Yine bu sırdandır ki, âlemlerin Rabbi rahmetinden ümitsizliğe düşenleri yahut kendi haline güvenenleri değil, Kur’ân’ın bildirdiği üzere, ‘tevbe edenleri’ sevmektedir.

Mevlânâ Celâleddin’e atfedilen bir söz, bu zaviyeden bakıldığında, ne kadar da derin, nasıl da

anlamalı gözüküyor. ‘Yüz kere tevbe etmiş olsan da, yüz kere tevbeni bozmuş olsan da’ sana açık olan bir kapıdır sözkonusu olan.

Ama şöyle bir bakalım etrafımıza: Kendimiz dahil, çevremizde, yüz kere tevbe edebilen kaç kişi var? Hangimiz, tevbe gerektiren yüz tane kusur görüyoruz üzerimizde? Keza, bir hatayı tekrar tekrar işleyen, ama onun ‘hata olmadığını’ izaha kalkışmak yerine hatasına yüz kere işlenmişse de hata olarak bilip tevbe ve istiğfarı sürdüren kaç insana rastlıyoruz?

Mevlânâ veya bir başkası, bu sözü kim söylemişse bir bildiği var ki, “Gel!” derken, yeis veya ucb ehlini değil, tevbe ehlini kapıya çağırıyor.

Keşke davet edilen o adam biz olabilsek...

Keşke yüz türlü kusurunu ve günahını görüp yüz tevbeli adam olabilsek...

Keşke yüz kere ayna hataya düşmüş bile olsak, istiğfarımızla her defasında O’nun kapısında arz-ı hal edebilesek...

Kayıpları Kazanca Dönüştürmek

GÜNDELİK HAYATIMIZDA, belli bir problem veya belli bir olumsuzluk karşısında, zıt yönlü iki yanlışa düşeriz.

İlki, ölçüsüz bir iyimserlikle, aslında ortada bir mesele olmadığını iddia edilmesidir. Ya bir ‘pembe gözlük’ veya bir ‘at gözlüğü’ takar; olanı biteni görmezden geliriz. Görsek bile, çeşitli tevillerle, ‘endişeye mahal olmadığı’na hükmederiz.

Böylesi bir hal bizi daha yolun başındayken yahut daha herşey bitmemişken yapılabilecek şeylerden alıkoyar. Sonuç, ‘herşeyin bittiği’ni bildiren bir son darbeyle uyanmaktır. Ne ki, iş işten geçmiştir artık.

Öte yanda, bu hatayı sergilemiyor olmak da bizi yanıltmasın. Bu kez, yalnızca olumsuzluğu ve problemi görmekle yetinmek gibi bir yanılğı devreye girer. Böylesi kişiler durumu isabetle tesbit ederler. Olanı biteni görmezden gelme, örtbas etme, yahut teville girişme gibi bir tavırları da olmaz. Bilakis, doğru bir ‘durum tesbiti’ yaparlar. Ama yalnızca ‘durum tesbiti’ yaparlar. Bu tesbitten hareketle ortadaki olumsuzluğun kalkması yönünde bir yaklaşım ve de gayret göstermede ağır davranırlar. Hatta, hiç davranmazlar.

Dolayısıyla, yalnızca ‘durum tesbiti’ yapmak; insanı iki marazî noktaya sürükler: (1) olumsuzluğu görmekten gelen bir tenkitçilik hali, (2) olumsuzluğun öylece ortada durmasının getirdiği bedbinlik ve ümitsizlik.

Şu günlerde, Kur’ân’da sıklıkla vurgulanan bir hususun ışığında, bu ikili problem dünyamı kuşatıyor.

Sık sık, Rabbimizin ‘geceyi gündüze’ çevirip, ‘ölüden diriye’ çıkardığını bildiriyor Kur’ân. Bu âyetlerin bir dersi ise, iç dünyama, ‘kayıpları kazanca dönüştürme’ diye özetlediğim bir hareket tarzı olarak yansıyor.

Diyorum ki, kesinlikle pembe gözlük kullanmayalım. Var olanı var olmamış gibi ne görelim, ne de gösterelim. Aksine, olumsuzluğu mertçe, dürüstçe kabul edelim. Samimiyetle, doğru bir ‘durum tesbiti’ yapalım.

Ama bununla da kalmayalım. Tesbit ettiğimiz her olumsuzluğun bize bir ‘sorumluluk’ yüklediğini bilelim. Durum menfi ise, müsbetini ortaya koyma cehdiyle donanalım. Durum bizim boyumuzu aşılıyor görünse bile, en azından bize düşeni, yapabildiğimiz kadarını yapalım.

Nemrud’un İbrahim’i (a.s.) ateşe atacağını duyduğunda durduğu yerde sızlanmak yerine minnacık ağzına aldığı suyla külhanı söndürmeye koşan minik karıncanın öyküsünden alacağımız bir ders olsa gerek. Yolda cirmini hatırlatanlara karıncanın cevabı manidardır: “Bende bu niyet, Rabbimde bu kudret olduktan sonra, bu iş tamamdır.”

Küçük Bir Rica

ÇOĞU ZAMAN AYNI KEFEYE konulsalar bile, adalet ve eşitlik, gerçekte iki ayrı keyfiyettir. Öyle ki, eşitliğin adaletin tam zıddı olduğu durumlar bile vardır.

Meselâ, içinde çalışanların da, tenbellerin de olduğu bir sınıfta herkese aynı notu vermek, asla adalete sığmayan bir ‘eşitlik’ uygulamasıdır.

Gelin görün ki, ‘eşitlik’ anlayışı çoğu zaman bakışımızı körleştirir ve bizi adil bir tavırdan alıkoyar. Bizi alıkoyduğu gibi, gerçekten adil davranan insanları da yanlış anlayıp yanlış değerlendirmemize yol açar.

Nitekim, İslâmî bir hayata dair kimi sorgulamalarımız, bu durumla ilişkili gözüküyor. Farklı ortamlarda bulunan, farklı birikimleri olan insanlardan aynı anda aynı şeyler isteniyor. Yahut, iki ayrı ortam içindeki insanlardan ilkinе yönelik bir sorgulama, ikincisi öne sürülerek, ‘sert,’ hatta ‘geçersiz’ addediliyor.

Daha açık konuşalım...

Adalet, bizden, ateizmin anayasayla teminat altına alındığı, devletin anayasası ile ateizm propagandasını öngördüğü, bu uğurda özel enstitüler kurup eleman yetiştirdiği ve eğitim kurumlarında bu insanların görev yaptığı komünist SSCB’de doğup büyümüş bir Tarkovski ile, İslâm diyarında doğup büyümüş bir insandan aynı şeyi istememeyi iktiza ediyor. İlkinin belki yalnızca bir Yaratıcıya iman edebilmesi yeterli iken, diğeri belki beş vakit namazı dahi kurtarmıyor. Çünkü bir Yaratıcıya inanmak o ilk halde zaten yeterince zor bir vaziyet iken; diğeri ‘salih’ olmakla kalmayıp ‘muslih’ de olması, sair insanların da hakikate muhatap olmasına çalışması gerekiyor.

Bu bakımdan, ikinci durumdaki bir kişinin zahiren ilk kişiden daha ‘ileri’ durumda gözükmesi onu kurtarmıyor.

O halde, İslâmî bir ortamda doğup büyümüş birini bu ‘ilave’ görevleri konusunda uyarmak gerekli olduğu gibi; bu uyarıyı yapanı da ‘abartı’yla suçlamamak icap ediyor.

Şu örnek, bu noktada tutulması gereken tavrı sanırım açıklamaktadır: Hayatında hiç namaz kılmamış birinin Cuma namazına başlaması bir terakkidir. Günde beş vakit farz namaz kılmakta olan birinin bunu terkedip Cuma namazı ile yetinmeye başlaması ise tam bir tedennîdir. Bu iki insan zahiren ‘eşit’ konumda olsalar bile, hakikat-ı halde biri çıkış, biri iniş halindedir. Adalet, ‘eşit’ olan bu iki insana karşı bizden, ilki için tebrik ve teşvik; diğeri için ise uyarıyı istemektedir.

Bu çifte bakışı muhafaza edebilsek, çok şeyin yerli yerine oturacağını düşünüyorum.

Yanmazsan Yakamazsın

GÜNLER AKIP GİDERKEN, akıp giden günlerin iç dünyama bıraktığı bazı dersler, kısa cümleler halinde ruhuma nakşolur kimi zaman. Meselâ, bir zaman için, kendime “Suçlama, dinle!” demiş durmuşumdur. Sonra, “Sınanmamış sevgilere güvenme!” günleri gelmiştir. Peşisıra, “İman mesleği nefis teslim olunca kolay, ama nefsin teslim olması zor bir meslektir” deyip düşündüğüm günler...

İşte, son birkaç ayda en çok tekrarladığım cümle ise, bu yazının başlığını oluşturuyor. Ehl-i dinin, otuz yıl önce rüyasında bile görmediği imkânlarla ve rakamlara ulaştığı, otuz yıl önce hayal bile edemediği yetişmiş kabiliyetlere sahip olduğu bir vasatta gözlenen hâl-i pürmelâlimizin ruhumdaki izdüşümü, gariptir, özetini bu cümlede bulmuştur: Yanmazsan, yakamazsın!

Zannımca, bugünkü halimizin en iyi özetlerinden biri, gerçekten budur: Yanmazsan, yakamazsın!

Zira, itiraf edelim, her birimiz, dinin şu veya bu derece uzağında olanları, yaşamadığımız bir İslâm’a çağırıyoruz; *yaşadığımız* hal ise, pek de davete değer bir nitelik arzetmiyor.

Ebu Bekir’in (r.a.) sıdkını anlatarak insanlara İslâm’ı anlatıyor; ama o sıdkı kendi hayatımıza taşımaktan uzak duruyoruz. Ömer’in (r.a.) adaletini tebliğ konusu yapıyor; ama o adaleti kendi işlerimizde uygulamaktan kaçınıyoruz. Kudüs yolunda deveye kölesiyle nöbetleşe binen Ömer’i anlatıyor; ama geçelim nöbetleşmeyi, işçimizi aramıza ve arabamıza almaktan haya ediyoruz. Kırk yamalı halife Ömer dilimizden geçiyor; ama hayatımızdan ve bilhassa elbise dolabımızdan geçemiyor. Osman’ın (r.a.) kulluğa pek de güzel yakışan hilmi de, Ali’nin (r.a.) yüzü ilâhî marifete dönük ilmi de ağızımızda dolanıyor, ama dünyevî şeylere tahsis edilmiş kalb hanelerimizde onlara verecek bir yer kalmamış bulunuyor. Muhacirîn’in ‘Allah’ın arzındaki en sevgili yer’den hicretini, bu hicretin ne derece zor bir tercih olduğunu biliyor; ama, ‘televizyonlu oda’dan ‘televizyonsuz oda’ya, ‘üç çeşit yemek’ten ‘tek çeşit’e hicreti dahi beceremiyoruz. Ensâr’ın neyi varsa yarısını Muhacirîn’e vermesindeki îsar ve fedakârlık derecesini takdir ediyor; ama yirmidört saatin iki saatini olsun imanî bir bahsin talimine tahsis edemiyor, keza Ensâr’ın yaptığıнын yarısının yarısının yarısını dahi feda etmeye razı olamıyoruz. Ne Abdurrahman b. Avf misali zenginleriz, ne de Ebu Zer-i Gıfarî misali fakirler...

Onlar, Erkam’ın evinde toplandıkları günlerde, sadece kırk kişiydiler. Kelimenin tam anlamıyla yandılar. Rablerinin rızası yolunda nefsin taleplerinden, toplumun ve çağın baskısından, iktidar sahiplerinin korkusundan yılarak nem almadılar. Hak Olan’ın hak yolunda hakkıyla yandılar; yanlarında olanı da muhabbetullah kıvılcımıyla tutuşturdular. Erkam’ın evindeki kırk kişi, on sene içinde, hakkın en azılı düşmanlarından bir kısmının dahi hakka teslim olduğunu gördü. Yandılar; yakabildiler.

Bizler ise, üstlerinde “Vasati 40 çöp” yazan kibrit kutularını biriktirerek, sonra da “Şu kadar kibritimiz oldu” diye övünerek Rabbimizden ‘fütihat’ bekliyoruz.

Bilmiyoruz ki, yanmayı göze almayan bir milyar kibrit çöpü, yanmaya razı olan tek bir kibrit çöpünün ulaştığı fütuhata ulaşamayacaktır. Yanmayan, yakamayacaktır.

Bir anlayabilsek...

Şevkin Uyanışı

GEÇEN GÜN SIRTIMDA BİR ağrıyla uyandım. Ancak iki parmak genişliğinde bir kızarıklık peydahlanmıştı ve acı veriyordu. Birkaç gün sonra, kızaran yerde kabarcıklar vücuda geldi, içleri su topladı, ağrılar arttı. Bir hafta içinde, ağrıdan uyuyamaz hale geldim. Doktorun kapısını Şâfi isminin bir cilvegâhı olarak çaldığımda, rahatsızlığın bir virüsten kaynaklandığını öğrendim. Derimde husule gelen bu rahatsızlık, bazı sınırlara de temas ettiği için, bütün vücudu kendisiyle alâkadar ediyordu. Bütün beden, sinir sisteminin uyarısıyla, o küçücük yerin yardımına koşuyordu. Sâni-i Hakîm, insan bedenini, her bir yerinin her yeriyle alâkadar olduğu bir biçimde yaratmıştı; ve sinirler, bir yerin her yerle alâkasını kurmada anahtar bir rol oynuyordu.

Maddî bedenimdeki rahatsızlıktan Allah'ın izniyle kurtuldum. Ama bu vesileyle manevî vücudumdaki feci bir rahatsızlığın farkına varmış oldum.

Âhir zamanın alâmetlerini taşıyan, hakla bâtılın birbirine karıştığı, doğruyla yalanın bir çarşıda beraber satıldığı, kalb-nefis savaşlarında çoğu kez ikincisinin ağır bastığı, önündeki cenneti göremeyen insanların aldaticı propaganda ve eğlenceler eşliğinde sonu cehenneme uzanan sol yola saptığı bir ortamda yaşıyoruz.

Böyle bir ortamda, tüm bu insanlarla manen alâkadar olmamı sağlayacak şefkat, merhamet, acıma gibi manevî 'sinir'lerle donanmış biri olarak ben ne yapıyorum?

Eskişehir Hapishanesinin penceresinden karşıdaki lise mektebinde oynayan kız çocuklarının istikbaldeki haline gözyaşı döken bir şefkat timsalini tanıdığım halde, evimin tam karşısındaki lisenin önünde her gün o güne göre elli kez daha hazin tabloların sergilendiğini görüyor, ama o şefkat timsalinin döktüğü gözyaşlarının ellide birini dahi esirgiyorum. O mübarek insanın vicdanını ihtizaza getiren, beni ise kayıtsız ve ilgisiz bırakan ne? Her gün, bir kısmını gözlerimle gördüğüm manevî cehennemler karşısında bu rehavet, bu dağınıklık, bu "Kendimi kurtarayım, yeter" sevdası neyin nesi?

O maddî hastalıktan kurtulurken yaşadığım manevî sorgulama, bana, maddî bedenimdeki sinirler her daim görev başındayken, manevî bedenimdeki sinirlerin çoğu acaba mefluç mu diye düşündürdü. Sinirler gerçekten mefluç hale düşmüş, o sinirleri çalıştıran şefkat hissi sönmüş olmalı ki, her tarafımda bir şevksizlik, tenbellik ve gayretsizlik kol geziyor.

O halde, şevkin uyanışı için, manevî sinirlerin şefkat ilacıyla tedavisi mi gerekiyor?

Bedelini Ödedik mi?

EHL-İ DÜNYANIN İNSANLARI ‘elde etme’ yolları incelendiğinde, elde ettikleri koca koca kalabalıkların aslında bir zaaflar ve nefisler sürüsünden ibaret olduğu kolaylıkla görülür. Dünya ehli insanları ya para-pul tutkusuyla elde eder, ya makam sevdasıyla, ya şan-şöhret sevdasıyla, yahut nefsi hangi tür zaafların zebûnu ise onlarla. Deyim yerindeyse, dünya ehline iltihak etmiş her bir kişi, muhakkak ki bir ‘rüşvet’ almıştır. Kimi büyük taltifler görürken, diğeri rüyasında bile görmediği paralarla tanışmakta; kimi uyduruk makamların cazibesine râm olmuşken, bir diğeri nefsin dizginini gevşeten ‘özgürlük ortamı’na tutulmaktadır.

Bu bakımdan, ehl-i dünya saflarına iltihak etmiş her insan, bana göre manevî bir rüşvetçidir. Fıtratına ve hakikate hiç sığmayan bu yolda yürümesi, ancak aldığı ‘rüşvet’ler sayesinde mümkün olmaktadır.

O ‘rüşvet’ler kesildiğinde, can ciğer kuzu sarması insanların nasıl birbirine en olmadık sözleri ettikleri gerçeği ise, zaman zaman gazete satırlarını tarayanların yabancıları değildir.

Cahiliye asrından Asr-ı Saadet’e geçememiş talihsizlerde, bu ‘rüşvet’ hali tam bir açıklığıyla görülür. İnsanların mala, şöhrete, kadına, paraya, makama, itibara, güzel yemeklere, hâsılı nefsin hoşuna giden şeylere öylesine râm olduğu bir vasatta gelen Furkan-ı Hakîm, hiçbir zaman nefisleri bu hoş giden şeylerle okşamadı. Hiç kimseye değil rüşvet vermek, rüşvet teklifinde dahi bulunmadı.

Öyle bir vasatta, mü’min olmak, her türlü aşağılanmayı ve eziyeti göze almak demektir. Kavminin en itibarlısı olan el-Emîn (a.s.m.) bile bir anda en yaman düşman ve en ziyade taciz edilen insan haline gelebilmişse, başkalarına neler yapıldığı herhalde tahmin edilebilir.

Ammar’ın gözü önünde anne-babasının öldürülmesi, Bilâl’in kızgın kumlar, yakıcı güneş ve ağır kayalara rağmen ‘Ehad! Ehad!’ diye inleyişi, Ebu Zer’in imanını ilan ettiğinde yediği darbeler, Osman b. Maz’un’un moraran gözü, Haşimoğullarına uygulanan boykot yüzünden Resul-i Ekrem ve birçok akrabasının ağaç kabuklarını kemirerek hayatını idame durumuna gelişi, hicret adlı ateşten gömleği ilk giyenlerin Habeşistan yolculuğu, herşeyini geride bırakarak Medine’ye hicret, tüm Arap kabileleri ile Bizans ve Sâsânî onlara düşman iken sayıları bini bile bulmayan mü’minlerin sergilediği celâdet.. bütün bunlar, sahabilerin ‘iman’ında hiçbir ‘rüşvet’ kokusu olmadığını delilidir.

Mus’ab gibi giyimiyle nâm salmış bir insan, şehit olduğunda vücudunu tamamen örtecek bir elbise bile kalmaması pahasına girmiştir iman dairesine. Osman ibn Affan veya Abdurrahman ibn Avf gibi zengin sahabiler, gereğinde kazandıklarından fazlasını feda etme pahasına iman dairesine girmişlerdir. Bu yolda kabilesinden dışlanan, ailesince reddedilen sahabiler vardır. Hatta Habbâb gibi, çok ağır işkenceleri; Hubeyb gibi, işkenceli ölümleri göze almışlardır.

Kısacası, küfür ehlinin sunduğu onca rüşvete karşılık, Kur’ân bir ‘rüşvet’ teklifiyle gelmemiş; bilakis hakikatı söylemiş, bu hakikatı tasdik sonuçları konusunda da açıkça uyarmıştır: “Andolsun” demiştir, “canlarınızla, mallarınızla, evlatlarınız ve eşlerinizle sınanacaksınız.”

Apaçık bir sınanma yaşamışlardır zaten. ‘İman’a girmenin, nefsanî ve dünyevî anlamda çok ‘kayıp’lar içerdiğini bile bile iman dairesine girmişlerdir. Kur’ân ve Resul-i Ekrem (a.s.m.), onlara Hakk’ı bilmenin ve hakikatı teslim etmenin bir ‘bedel’i olduğunu bildirmiş; bu bedel bazan mal, bazan evlat, bazan hicret, bazan can olarak belirmiş, ama o ‘bedel’i ödemişlerdir.

Onların bu hali ile bizlerin böylesine rahat, bedelsiz, ‘sorun’suz ve sorumsuz hali arasındaki açık çelişkiyi gördüğümde, kendi kendime, bu ‘bedel ödememişliğin bedeli’ni soruyorum.

Sahabiler gibi bir bedel ödemiyor oluşumuz, artık herşey tamam olduğundan mı; yoksa bizim

sahabilerin sergilediği üzere tamıtamına sünnet-i seniyye üzere yürümeyi, tam bir imanî netlik sergilemeyi beceremiyor oluşumuzdan mı?

Allah Asla Terketmez

BİR BÜTÜN OLARAK İNSANLIK tarihine baktığımızda, karşımıza çıkacak en çarpıcı vâkıalardan biri, ‘dalgalanmalar’dır. Bir fert olarak kendi hayat tarihçemizde de bir dizi ‘dalgalanma’ yaşanır durur.

Bu gelişler ve gidişler, inişler ve çıkışlar insanın yüreğini helecana sürüklese bile, önemli ve değerlidir. Zira, Kadîr-i Rahîm nasıl deniz içindeki balıkları denizin akciğeri hükmündeki dalgalar sayesinde suya karışan oksijenle besliorsa, insan da bu dalgalanmalar ve gelgitler ile beslenir durmaksızın...

Nitekim, şöyle hayatımızın en verimli, en semereli, sonuçları itibarıyla en bereketli zamanlarına bakalım: Bu zamanlar, dalgaların şaha kalktığı musibet anlarıdır. İnsan musibetlerin insanı alabildiğine sıkıldığı o dalgalanma anlarını sükûnla, sabırla ve “Bu olayla bana ne söyleniyor?” sorusuna cevap arayışıyla geçiriyorsa, yaşadığı acılardan hayat boyu tadılacak tatlı sonuçlar çıkarır. Yüreğinin daraldığını hissettiği o zamanlarda, hayat boyu teneffüs edeceği hakikat oksijenleri bulur.

Velhasıl, ‘dalgalanmalar’ suretinde akseden bu ‘sınanma’ anları, gerçekte hayata tadını ve anlamını veren anlardır. Ama bu, bu anlarda, az önce sözünü ettiğimiz hali yaşayanlara mahsus kalır. Öte yanda, ne yazık ki bu kadar açık mesajlara rağmen ne ders, ne de ibret alanlar vardır.

Manidardır, kendi hayatlarından bu ders ve ibreti çıkarma inceliğinden mahrum olanlar, bir bütün olarak insanlık tarihinden de aynı dersi ve ibreti çıkaramayacak kadar kördürler. O yüzden, hayat çizgilerini kesintiye uğratan, hayat ritimlerini bozan, hayat anlayışlarını sorgulanır duruma getiren ‘sınanma’ anlarında, Kur’ân’ın deyişiyle, ‘ne tevbe eder, ne de hatırlarlar.’ Bu olayın niye yaşandığını sormaz; bilakis inat ve isyanlarını arttırırlar. Arızanın asıl sebebini farkedebilecekleri müthiş imkânları, mağrurcasına giriştikleri ‘balans ayarları’ ile kısa vadeli ucuz kârlara, ama sonucu hüsrân olan adımlara dönüştürürler. Bu hüsrânların en büyüğü ise, kabrin öte tarafında durmaktadır. Ölüm ötesinde; kimi yüzlerin utancından mosmor, korkusundan bembeyaz, kahrından kapkara kesildiği o günde yaşayacakları en büyük hüsrân ise henüz akıllarının ucunda dahi değildir.

Allah insanlara mühlet verir. Şu dünyayı bir imtihan ve ‘sınanma’ yeri olarak yaratmıştır; ve şu dünyada, insanlık tarihinin iki ana akımını bu ‘mühlet’in içinde sınar. Ölüm ötesinde hakikatın mutlak hükümranlığı vardır; ama imtihan gereği, şu dünyada, ‘günler döndürülür.’ Hakikat nurları kâh her tarafı kaplar, kâh gizlenir. Kâh gündüz olur, kâh gecenin karanlığı çöker insanlığın üzerine. Kâh baharlar ve yazlar yaşanır, kâh güzler ve kışlar. Bu gelgitler ve ‘dalgalanma’lar hengâmında, insanlar sınanırlar: O’na teslim olanlar veya nefesine teslimiyeti tercih edenler, O’na itaat edenler veya isyan edenler, O’nun emrine uyanlar veya emrine başkaldıranlar, O’nu tanıyanlar veya O’ndan gafil olanlar, O’nu bilenler veya unutanlar... şu dünya hayatının akışı içinde, bu ‘dalgalanmalar’la ayrışır durmaksızın.

Mü’minler, bu ‘mühlet’in şuuruyla, ne zafer anlarında ‘gurur sarhoşu’ olur; ne de ucu cehenneme uzanan ateş ırmaklarının yolcularının galebe çalıyor gözüktüğü anlarda ümitsizliğe kapılırlar. Aksine, böylesi anlarda sabır, teslimiyet, tevbe, tevekkül, tefekkür, dua, tezekkür, iltica, istiğfar, iztiâze, istiâne.. gibi bir dizi ubudiyet haliyle donanırlar. Gerçi dünyanın onlara dar geldiği, herşeyin çıkmaz gözüktüğü, Kıyameti çok yakınlarında hissettikleri anlar bile yaşanır. İbrahim (a.s.) ateşe atılır. Musa (a.s.) önünde deniz, ardında Firavun ordusu; bir an kalakalır. İsa (a.s.) için ölüm tezgâhları kurulur, bütün kavim Lût’un (a.s.) kapısına dayanır. Mağaradaki Nebî (a.s.m.) ile müşrikler arasında üç adımlık bir mesafe kalır. Bedir’de mü’minler üç kat güçlü bir orduyla karşılaşır. Bütün âlem-i İslâm, bir yanda Moğol, öte yanda Haçlı orduları arasında sıkışıp kalır. Batının, İslâm âleminin yarından

çoğunu sömürgeleştirdiği; kalan kısmını da fikrî esaret altına aldığı ‘sömürgecilik’ günleri yaşanır.

Ama Allah asla terketmez. O, ‘imkânsız’ın onun için ‘imkânsız’ olduğu bir Kadîr-i Mutlak’tır. O herşeye Kâdir’dir; hiçbir şey, hiçbir sebep ona karşı duramaz. O Latîf’tir; ‘sebeplerin sukut ettiği’ sanılan noktada dahi, herşeye nüfuz eder ve aşılmaz sanılan engelleri aşarak lütfuyla mü’minleri sevindirir. O Habîr’dir; kapalı kapılar ardında alınan ‘gizli’ kararların hiçbiri O’ndan saklanabilmiş değildir. O Azîz’dir; her türlü sebebin üstündedir, ve emrine dil uzatarak izzetine sataşanları, cümle âleme zelil ve maskara eder. O Cebbar’dır; herşeye boyun eğdirir. O Müheymin’dir; kullarını koruyup gözetir. O Muğîs’tir; ‘herşey bitti’ sanılan anlarda dahi, kullarını alıp kurtarır. Ve, eğer hikmeti iktiza ederse, Serî’l-Hisab’dır; gerekirse, hesabı çabucak görür.

Hem, Hakîm’dir de. Hikmeti gereği, şu dünyayı bir ‘meydan-ı imtihan’ olarak yaratmıştır—tâ ki, elmas ruhlar ile kömür ruhlar tanınsın ve bilinsin. Zaten o yüzden mühlet verir.

Ne ki, kimileri bu mühleti, ne yaparsak yanımıza kâr kalıyor şeklinde yorumlar; ‘duruma hâkim’ oldukları zannına kapılırlar. İnananlar ise, Allah’ın kimilerine verdiği mühleti, eğer her gün ve her saat O’nun güzel isimlerini teneffüs etmekte ihmale düşerlerse, “Acaba terk mi edildik?” korkusuyla karşılarlar.

Hayır! Allah mühlet verir; ama asla terketmez.

Bu muhakkak bilinmelidir.

İkinin Üçüncüsü

HİCRET İSLÂM TARİHİNİN en kritik dönemecidir. Bu hadisenin önemi, mü'minlerin sonraki bütün yılları sayarken 'Hicret'i başlangıç olarak almalarından da anlaşılabilir. Gerçekten, Hicret hem Asr-ı Saadet'in, hem bütün İslâm tarihinin en kritik dönemeci; ve dolayısıyla, bütün insanlık tarihinin en büyük hadiselerinden biri, belki de birincisidir. Çünkü, Kelâm-ı Ezelî'nin insanlık âlemine kök salması, Mekke'de kabuğunu çatlatan İslâm fidesinin bütün asırları meyvedar kılacak nuranî bir ağaç olarak boy vermesi, Hicret adlı o zorlu başlangıcın ardından mümkün olmuştur.

Hicretin en kritik anını ise, Resûl-i Ekrem aleyhissalâtu vesselam ile yol arkadaşı Ebu Bekir radiyallahu anhin Sevr mağarasında gizlendikleri, lâkin iz süren müşriklerin mağaradan içeri girerek onların üç adım yakınına kadar geldikleri an teşkil eder.

Bu an bir bakıma 'tarihin sonu' olmaya aday bir andır. Müşrikler biraz daha yaklaşacak yahut eğilip bakacak olsa, sonuç Resûl-i Ekrem aleyhissalâtu vesselam ile yol arkadaşını görmeleri, Mekke'de yapamadıkları cinayeti oracıkta icra etmeleri; böylece asırlara dal budak salacak İslâm fidanının daha Medine toprağına dikilmeden kırılıp ezilmesi olacaktır.

Yol arkadaşı Ebu Bekir radiyallahu anh, işte bu kritik anda, bu kritik durumun kesinlikle farkındadır. Müşrikler henüz onları fark etmese de onlar müşrikleri görüyor oldukları için, endişelenir. Endişesini Resûl-i Ekrem aleyhissalâtu vesselama da bildirir. Fakat Muhammedü'l-Emîn aleyhissalâtu vesselam, tam bir emniyetle, şu cevabı verir: "*Lâ tahzen! İnnallâhe meanâ.*"

"Hüzünlenme! Allah bizimledir" anlamını taşıyan bir sözdür bu. Gerçi, Resûl-i Ekrem aleyhissalâtu vesselamın bu anda "Hüzünlenme!" değil de "Korkma!" dediği şeklinde de rivayetler vardır; ama bütün kaynaklar söylenen bu ilk sözün devamında onun "*İnnallâhe meânâ*" dediği konusunda ittifak halindedir. Sözün devamı ise, olumlu düşünme için bütün sebeplerin sukut ettiği, lâkin endişe için her türlü sebebin mevcut olduğu bir anda, hiçbir zaman unutulmaması gerekeni hatıra getirir: "üçüncüleri Allah olan iki kişi..."

Bu, ne sıradan bir sözdür, ne de ezbere söylenmiştir. Bilakis, Resûl-i Ekrem aleyhissalâtu vesselamın hayatının o anına kadar yaşadığı imanî talim ile gelen bir sözdür bu. Bu sözü, hayatının o anına kadar, kendisini hep bütün güzel isimlerin sahibi olan Rabbinin huzurunda hisseden bir insan söylemiştir.

Ve gerçekten, her daim kendileriyle birlikte olan Allah, onları o anda da yalnız bırakmamış, sebepleri yaratan Zât-ı Zülcelâl 'sebeplerin sukut ettiği' anda Resûlünü aleyhissalâtu vesselam ve onun arkadaşını terk etmemiştir. Aralarında üç adım mesafe kaldığı halde müşrikler eğilip bakmayı akıl edememişlerdir. "Bu örümcek ağı Muhammed doğmadan önce de buradaydı. İçeride kim olabilir ki?" gibi beylik lâflarla, gerisin geri dönmüşlerdir. 'Üçüncü'yü hayatları boyunca asla görüp bilemeyen 'iz sürücü'lere, Allah celle celaluhu 'üçüncüleri Allah olan iki kişi'yi de göstermemiştir.

Resûl-i Ekrem aleyhissalâtu vesselamın hayatında, bu kritik an gibi, 'sebeplerin sukut ettiği' ama Müsebbibü'l-Esbâb'ın onları terk etmediği başkaca olaylar da vardır. Hem, sair peygamberler de böylesi olaylar yaşamışlardır. Resûl-i Ekrem aleyhissalâtu vesselamı mağarada yalnız bırakmayan Zât-ı Zülcelâl, kavminin gemi azıya aldığı bir dönemde Nuh'u, dağ gibi alevler karşısında İbrahim'i, çölün susuzluğunda Yusuf'u, arkada ordusuyla Firavun önünde ise Kızıldeniz varken Musa'yı terk etmeyendir.

Sebepleri izzet ve azametine perde kılarak işgören Müsebbibü'l-Esbâb'ı, mülkün ardında melekûtu, görünür âlemin ardında gaybı, dünyanın ötesinde âhireti bulan ve bilen bu kudsî nebîler, en büyük inayete en zayıf göründükleri anda mazhar olmuşlardır. Dünyanın kendilerine dar geldiği

noktada, imanın ve kurtuluşun en üst zirvesine ulaşmışlardır. Onlar için ‘esbabın sukut ettiği’ an, ilâhî inayetin perdesiz tecelli ettiği andır. Herşeyin Sahibini, en ziyade, herşeyin bittiği anda bulmuşlardır.

Buna karşılık, ‘üçüncüyü unutan’lar, herşeyi, herşeyi avuçlarının içine sığdırdıklarını sandıkları anda yitirmişlerdir. Nitekim, Sevr’de ‘üçüncüleri Allah olan iki kişi’ âdeta avuçlarının içine düşmüş olduğu halde, müşrikler Sevr’den elleri boş dönmüş, dahası yine ‘herşey tamam’ dedikleri Bedir’den ise dönememişlerdir! Nemrut’un, Şeddad’ın, Firavun’un; yahut Âd, Semûd, İrem ve başkaca inkârcı kavimlerin başlarına gelen de aynısı olmuştur. Mü’minleri beklenmedik bir anda ummadıkları bir lütufla kurtaran Zât-ı Zülcelâl, münkirleri ise ummadıkları bir helâketle tokatlamış; beklemedikleri bir azabın gelişiyle, onların güvendiği sebeplerin içyüzünü gören gözlere göstermiştir.

O Ezel ve Ebed Sultanının her daim mü’minlerin yanında, münkirlerin ise karşısında olduğunu bilmenin; bu çift yönlü hakikatin getirdiği imanî huzuru yaşamamanın anahtarı ise “Allah bizimledir” hakikatini hiç atlamamaktır. Tek boyutlu ve tek hayatlı yaşamamaktır. Çünkü tek başına kalmış isek, ikincimiz O’dur. İki kişi isek, üçüncümüz O’dur. Üç kişi isek, dördüncümüz O’dur. O, el-Muhî’tir. İlmi, iradesi, kudreti ve rahmeti her şeyi kuşatandır. Bizi var eden, varlığımızı devam ettiren, varlığımızın devamı ancak Kendisine bağlı olan, O’dur.

İnanmayan, tek boyutlu ve tek hayatlıdır. Ne şu dünya hayatının ötesinde bir âhireti umar, ne de eşyanın şu mülk veçhesi gerisinde melekûtu görür. O yüzden, hüznü de, sevinci de şu görünen âlemle kayıtlıdır. Mülkün ardında melekût, şehadet âleminin ardında gayb, dünyanın ötesinde âhiret, onun için yoktur.

Bu yüzden, sadece gözünün gördüğü ile hükmeder. Meselâ, taşlara oyduğu evlerin, teker teker saydığı paraların kendisini ebedî kılacağını; elindeki silahın her işi çözeceğini, oturduğu koltuğun her derde deva olduğunu sanır. Dünya üzerinden, insanlık tarihi boyunca, bu zanna yapışan niceleri gelip geçmiştir. Ama bu ‘daire-i esbab’ verileri boşa çıkmış: bütün sebepler kendileri lehine görünürken umulmadık tokatlar, hatta kesin ve mutlak helâketler yaşamışlardır.

Aynı ‘daire-i esbab’ verileri, mü’minler için de boşa çıkmış; defterlerinin dürüldüğü düşünülen zamanların tarih kaydı, defter dürücülerin defterinin dürüldüğü zaman olarak düşülmüştür.

Gelin görün ki, o ehl-i imana gafletin ârız olduğu dönemler de olmuştur. ‘Üçüncüsü’ unutulduğu için, bütün fütuhatlar esbab dairesinden ve kendimizden umulmuştur. Böyle gafletli durumların akabinde ise, ‘üçüncü’yü ihtar eden darlık ve eziyet imtihanları yaşanmıştır.

Lâkin, bugün ve her zaman, mü’minler “Allah bizimledir” sırrına hakkıyla erebilse ve mağaradaki ‘iki kişinin üçüncüsü’ olan Zât-ı Zülcelâle yönelebilsen, bütün dünya bize düşman olsa da gam vermeyecektir. Örumcek ağı zırha, Kızıldeniz’ler yola, ateş külhanları gülistana dönüşecektir.

Hicretin o kritik anından ve bütünüyle peygamberlerin hayatından alınacak bir ders budur.

Ders buysa, zaman ‘üçüncüsü Allah olan iki kişi’nin yaşadığı imanî aydınlığı kuşanma zamanıdır.

“Sizin Standardınız Size...”

MODERN ZAMANLARIN BÜYÜLÜ kelimelerinden biri, ‘standart’ır. Bilhassa kapitalizmin sağ kolu olan reklamcılığın sevkiyle, bu kelime hemen hemen bütün zihinlere ‘kutsanmış bir kelime’ olarak kazanmıştır.

Ürettiğiniz malın kalitesine itimad edilsin mi istiyorsunuz? En kolay yolu, TSE onayı almaktır. Türk Standartları Enstitüsü ilgili malı hangi ölçülere göre standart testine tâbi tutmuştur, orasını hiç bilmezsiniz. Lâkin ‘TSE güvencesiyle,’ ‘TSE onaylı,’ ‘TSE kalitesiyle’ gibi kelimeler, iç dünyanızda beliren alsam mı almasam mı tereddüdüne karşı, alma yönünde müthiş bir meyil uyandırır içinizde.

‘Türk standardı’ını yeterli görmüyorsanız, kapitalizmin sizi memnun edecek bir başka standardı kapıda durmaktadır. Esasen Avrupalıların oluşturduğu ISO standardı yetişir imdadınıza. ISO 9001 standardı, TV reklamları, gazete ve dergi reklamları, billboard panoları, radyo reklamları derken sürekli sizi ilgili malı almaya doğru kışkırtır durur: ‘ISO 9001 güvencesiyle...’ ‘ISO 9001 standardına uygunluğu onaylanmış ilk bilmemne...’ ‘Uluslararası standartlara uygunluğu test edilmiş...’

İşin bu kadarıyla kalmadığı da bir vâkıdır. Öyle mallar da görülür ki, onların reklamları ‘standartların üstünde,’ hatta ‘standartların ötesinde’ gezinir.

Bunlar, modern hayatın ‘standart’ mitinin hayatımızı kuşatan büyüğü hâlesinin gözle görülür boyutlarıdır. Ve buralarda ‘standart’ kelimesi ile TSE, ISO gibi kısaltmaların bizi nasıl etkileyip yönlendirdiğini görebilsek, herhalde, göze görülmeyen boyutlardaki etkilenme derecesi tahmin edilebilecektir.

Gerçekte, ‘standart’ mitinin görünmeyen kısmındaki istibdat çok daha büyüktür. Bugün, gerçekte hangi dine, hangi akideye, hangi zihniyete mensup olursa olsun, insanların hayatını bu görünmez ‘standart’ kayıtları yönlendirmektedir.

Meselâ, ister dindar olsun ister dinsiz, ister kapitalist olsun ister sosyalist, bütün zenginlerin kapısında Mercedes, BMW veya onların muadili olan bir markayı üzerinde taşıyan arabalar durmaktadır. Dindar birçok zengin tercih ettiği semt, dindar olmayan zenginlerin tercih ettiği semtin aynısıdır. Üstelik, evlerin iç dekorasyonu da hemen hemen farksızdır. Gariptir, her iki evin sakinlerinin giyindiği mağazalar da bu ‘standartlar’ uyarıncadır. İster dindar olsun ister dinsiz; lüks bir semtte oturan iki komşu aynı mağazadan giyinmektedir. Arada yalnızca başörtüsü farkı vardır. Bu iki komşunun sofralarındaki yemek sayısı ile cinsi de aynıdır. El’an fakir haldeki birçok ehl-i dinin imkân buldukça geleceği yer de maalesef burasıdır: bu semt, bu giyim anlayışı, bu yeme tarzı, bu ev döşemi...

İnsanın hayatında bir standart olmasının elbette bir hakikati vardır; ve bu standardı koymak öncelikle ve yalnızca insanı Yaratanın hakkıdır. Ki O, ‘ubudiyet’ diye özetlediğimiz bu standartları Kur’ân’ı ile koymakta; bu standartların nasıl yaşanacağını ise peygamberi ile göstermektedir.

Gelin görün ki, hayatlarımıza hangi standartların yön verdiğine baktığımızda, karşımıza bir yığın yüz kızartıcı manzara çıkmaktadır. Maalesef, ehl-i dinin hayatına dahi mührünü vuran, ilâhî standartlara yüz çeviren insanlarca oluşturulan standartlardır. Ehl-i din, o standartları yakalayıp büyük hizmetler etme hayaliyle dolaşmakta, lâkin sözkonusu insanların oluşturduğu standartlar zincirinin ucu bucağı olmadığı için, o yola girildikçe batılmakta, o yola girdikçe insan Rabbinin yolundan kopmaktadır.

Sözün kısası, dünyamıza hükmeden manevî TSE veya ISO’ların boyunduruğundan kurtulmadıkça, hiç kimse Rabbinin yolunun tam bir yolcusu olamayacaktır. Ve hiç kimse, bu manevî TSE veya

ISO'lar yerine NS ve İS'yi, yani nebevî ve ilâhî standartları koymadıkça da, sözkonusu boyunduruktan kurtulamamayacaktır.

Velhasıl, bugünün eh-i dini, "Sizin standardınız size, benimki bana" demesi gereken bir dönemeçte durmaktadır.

Rızık Peşinde

ESKİLERİN, “CAN BOĞAZDAN gelir” diye bir sözleri vardır. Bu söz, gerçekten, hayatın en temel noktasını işaretler. İnsan için olsun, sair canlılar için olsun, hayatın ta merkezinde ‘rızık’ meselesi yer almaktadır. Zira Sâni-i Hakîm, canlıların varlığının devamını onların yeniden yeniye ‘rızık’lanmaları, daha yeni ve ruhsuz bir deymi kullanırsak, ‘beslenmeleri’ şartına bağlamıştır.

O yüzden, tüm canlılarda, rızık karşı âdeta bir ‘taaşşuk’ hali görülür. Başka birşey için kılımı bile kıpırdatmaya üşenen insan, rızık peşinde nice meşakatlere katlanır, nice yüklerin altına girer. Küçücük bir sinek, rızık uğruna kaç diyarı dolaşır. Bir arı rızık için her gün kilometrelerce yol alır, binlerce çiçeğe konar. Göçmen kuşlar, rızık için binlerce kilometrelik yollardan geçer. Her canlının faaliyeti ‘rızık’ edinme amacı etrafında kurulur ve gelişir.

Bütün kâinatı kuşatan bu ‘rızık’ faaliyeti, bir Rezzak-ı Kerîm’in varlığını bildirir. Zira, en küçük bakteriden en büyük balınaya, en küçük sinekten en büyük file kadar bütün canlılara kendilerine münasip bir rızık mütemadiyen verilir. Bütün bu mahlukların milyonlarca yıldan beri var olmaları gerçeği, Rabbimizin yalnızca ‘Râzık’ olmakla kalmayıp, devamlı ve bol bol rızık veren bir ‘Rezzak’ olduğunu belgeler.

Bu gerçeğe karşılık, nankör bir nefis taşıyan insan, Rezzak-ı Kerîm’in mahlukat üzerinde milyonlarca yıldan beri; o insanın kendi varlığı üzerinde ise onca yıl, onbinlerce gün ve milyonlarca dakikadan beri devam edegelen ‘rezzakiyet’ hakikatini görmezden gelir. Hayatının devamı için gerekli olan rızık onay hayatı veren bir Rezzak-ı Kerîm’in hazinesinden mütemadiyen verildiğini; anne karnındaki hayatından başlayarak, onun için en münasip rızıkların sürekli önüne geldiğini unuttur. Ve, âdeta Rezzak-ı Kerîm’i mahlukatını bundan sonra ‘yüzüstü’ bırakmakla itham edip, kendi rızıkını kendisi temine çalışır.

Bunun en bariz göstergesi, insanın ‘rızık peşinde’ olmayı Rezzak-ı Kerîm’in ondan istediği ubudiyet vazifelerinin rakibi ve engeli haline getirmesidir. Rabbimiz bizden beş vakit namaz ister. Sair zamanlarımızı bu namazların verdiği şuur ve uyanıklık ile geçirmemizi ister.

Ki bu minvalde hem faiz, kumar, yalan, rüşvet ve ihtikar gibi Allah’ın yasakladığı fiillere bulaşmamak; hem nimet içinde in’amı ve elbette Mün’imi tefekkür edip O’na şükretmek; hem de bu tefekkür ve şükür vazifesini bizim için mümkün kılacak imanî çabalar içinde bulunmak da gerekmektedir.

Fakat, bütün bu hayırlı fiillerin önü, şu veya bu düzeyde, ‘rızık peşinde olma’ gerekçesiyle kesilir.

Maalesef, bugünün birçok ‘ehl-i din’i için dahi, böylesi bir vâkıanın varlığı gözlemlenmektedir.

Birçok insan, meselâ, tefekkür ve tezekküre vakit ayırma; Rabbini ve âhireti düşünme; O’nun Kelâmına muhatap olma; o Kelâm-ı Ezelînin ders verdiği hakikatler üzerinde yoğunlaşma özlemi içinde olduğunu kendi diliyle ifade eder. Ama ‘icraat’a sıra geldiğinde, ‘geçim derdi’ bahanesi devreye girer—bu bahaneyi ileri sürenlerin büyük çoğunluğunun, hayatından israf silinse, el’an bir ayda harcadığı ile bir yıl geçinmesi mümkündür ya, neyse...

Buna karşılık, hayatını Mün’im-i Kerîm’in emir ve izni dairesinde, O’nun kâinatı ve insanı var etme hikmeti doğrultusunda yaşamaya azmetmiş insanların rızık noktasında gördükleri müthiş kolaylık ve rahatlık, bana şu soruyu sorduruyor:

Biz rızık peşinde olduğumuz için mi ubudiyet vazifelerini ihmal durumunda kalıyoruz; yoksa, ubudiyet vazifelerini ihmal ettiğimiz için mi Rabbimiz bizi geçim derdine duçar kılıyor?^[1]

RAKAMLARLA DOLU BİR DÜNYADA yaşıyoruz. Gazeteler, dergiler enflasyon oranı, kişi başına düşen millî gelir, faiz haddi, borsa endeksi, döviz fiyatları derken, bize âdeta rakamlardan ibaret bir dünya sunuyorlar.

11.292, onlardan biri değil. Ne maaş bordrosunu, ne millî geliri, ne bir satış rakamını, ne de filan ülke parasının Türkiye'deki efektif satış fiyatını bildiriyor. 11.292, yanlış hesaplamadıysam, benim şu dünyada şu güne kadar yaşadığım günlerin sayısını ifade ediyor.

Yani, 11.292 gündür şu dünyada yaşıyorum. Ve bu 11.292 gün içinde, aç ve açıkta kaldığım tek bir gün bile hatırlamıyorum.

Bilakis, en başta bebekliğim, en âciz bir halde iken en sâfi, en besleyici gıdayla yaşanmış. Şefkatli bir annenin kollarında terbiye olunmuşum. Sonrasında, bir kısmını hatırlayabildiğim çocukluk günlerinden başlayarak bugünlere uzanan; her gün yeni nimetlerle tanıştığım, ama asla aç ve açıkta kalmadığım onca gün var.

Kısacası, kendi hayatımın 11.292 günü, Rabbimin merhameti, ihsanı, in'amı, ikramı sonsuz bir Rahmân, Rahîm, Muhsin, Kerîm ve Rezzak olduğunu bildiriyor. Bu isimlerin latif tecellilerinin her daim üzerimizde olduğunu gösteriyor.

Ama bu kadar çok sayıdaki, bu kadar kuvvetli delillere rağmen, nefsim müphem ve mevhum bir 'yarın'ı çıkarıyor karşıma: Acaba yarın yine seni doyuracak mı?

Üç kere doğru söylediğini gördüğü insanın dördüncü sözüne de itimad etmeme ses çıkarmayan, zira üç kere doğru söylemiş olmasını dürüstlüğü'nün yeterli bir delili olarak kabul eden nefsim, Rabbimin bana karşı Rezzak, Kerîm, Mün'im ve Muhsin olduğunu 11.292 gündür istisnasız her gün göstermesine nasılsa gözünü kapatıyor. Yarına dair bir ihtimali o 11.292 delilin önüne çıkarıyor ve 11.292 delili yok sayıp, o farazî ve hayalî 'yarın aç kalma' vehmiyle bütün duygularımı tek bir noktada boğmaya; kalbimi, aklımı ve ruhumu midemin hizmetine koşturmaya çalışıyor.

Dahası, çoğu kez, başarıya da ulaşıyor. Rabbimin nimetine muhatap olmak için bir fiilî dua nev'inden ve de haddimi bilerek maişetime çalışmak yerine, sanki rızkı edinmek benim elimdeymiş, sanki Rezzak benmişim gibi çalıştırıyor beni. Yarınki rızkımı bulsam ertesi günü; bir haftalık rızka kavuşsam bir sonraki haftayı; bir yıllık rızkım birikmiş olsa ertesi yılı; hayat boyu kendime yetecek imkânı bulsam, çocuklarımın ve torunlarımın hayatlarını düşündürüyor. Beni hep o bir türlü bitmeyen 'yarın'ı kurtarma adına bugünkü ubudiyet borcumdan, bugünkü şükür ve hamd görevimden uzaklaştırıyor.

Oysa bu dünyada 'yarın' değil, bugün yaşıyoruz. *Şimdi ve burada* yaşanıyor hayatlarımız. Karnımız tok, cebimizde bugün için haydi haydi yetecek para, dolaplarımızda altı aylık erzak var. Aç ve açıkta değiliz. Üstelik, yalnızca benim hayatımda, O'nun rezzakiyetini mütemediyen sergilediği 11.292 gün var.

İsterseniz, bunu eşimin, çocuğumun, anne-babamın, kardeş ve akrabalarımın aç ve açıkta kalmadığı günlerin sayısıyla toplayalım. Sonra, sizi ve akrabalarınızı da hesaba dahil edelim. Sonra yeryüzündeki altı milyar insanın aç ve açıkta kalmadığı bütün günler de bu sayıya dahil olsun. Her gün aradığı rızkı bulan sair mahlukların ömür günleri de buna ilave edilsin. Ortaya çıkan ve kelimelerle ifadesi imkânsız olan rakam, bize o Rabb-ı Rahîm'in mutlak ve hudutsuz rezzakiyetinin kesin bir delili olacaktır kuşkusuz.

İsterseniz, bu kadarını hesaplamaya girişmeyip, sadece kendi hayatınızın binbir nimetle doyurulduğunuz günlerini hesaplamakla da yetinebilirsiniz elbette.

Her hâlükârda, her bir zihayat kendi hayatıyla rızkın taahhüd-ü rabbanî altında olduğuna; O'nun daima rızk veren bir Rezzak-ı Kerîm olduğuna şehadet ediyor.

Bunca şahidi görmezden gelerek ve de asıl vazifesini bırakarak, O'nun Rezzak, Mün'im, Kerîm, Muhsin, Rahmân ve Rahîm isimlerini ittiham edercesine giriştiğimiz 'geçim derdi' koşturmacası ne derece aklınıza sığıyor şimdi: Haddimizi aşıyor, vazifemizi unutup vazife-i ilâhiyeye karışıyor sayılmaz mıyız?

Rabbimiz rezzakiyetini biliyor ve üzerimizde gösteriyor. Biz de kulluğumuzu bilelim ve bu idrake yakışan bir duruş sergileyelim.

* * *

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

Birkaç ‘Küçük’ Ayrıntı

“Ateş gibi değil, ağaç gibi büyümeyi öğrenmemiz gerek.”

— Wendell Berry,

Lüküs

MESNEVÎ-İ NURİYE OKUDUĞUMUZ akşamların birinde farkına vardığımız küçük, ama latif bir hakikatti. Okuduğumuz bahis, Kelâm-ı Ezelî'nin güneşi 'sirac,' yani lamba olarak tarif edişindeki i'cazı ele alıyor; ve bu tariften aldığı ders ile, güneşi 'âlem sarayında lüküs vazifesiyle muvazzaf musahhar bir memur ve bir hizmetkâr' olarak anlatıyordu.

Güneş gibi dünyamızdan kat kat büyük bir cismin de emre tâbi bir memur olduğunu bildiren ve böylece onu musahhar kılan Zâtın kudret ve rububiyetinin mutlaklığını ihsas eden bu Kur'ânî teşbihin i'cazını çalışırken, istitrad nev'inden, ilave bir konu gündemimize geldi: lüküs. *Mesnevî*'yi yazan Kur'ân talebesi, güneşi 'âlem sarayında lüküs vazifesi' ile muvazzaf görüyordu. Lüküs, bugünün çocuk ya da gençlerinin neredeyse hiç haberdar olmadığı birşeydi; bizim gibi orta yaşlılar ise, henüz evlerine elektrik alınmadığı için, hayatlarının belki de önemli bir kısmını 'lüküs' ışığı altında geçirmişlerdi. Ondan da önce, meselâ *Mesnevî*'nin yazıldığı tarihlerde 'lüküs' yalnız saraylara mahsus bir aydınlatma aracı olmalı ki, müellif, güneşi 'âlem sarayının lüküs lâmbası' olarak tarif ediyordu.

Peki, bugün hemen hepimiz için 'eskide kalmış bir hatıra' mahiyetinde olan lüküse, niye bu isim verilmişti?

Dünyamıza bu soru geldiğinde, nazarımız, 'lüküs'ten de öncesine uzanıverdi. Lüküsten de önce, insanlar yağ kandilleriyle aydınlanır; bu arada tavanlar kandilin isiyle iyice kararır. Bir başka aydınlanma vesilesi mumdu; ve asırlar boyu, nice insan mumun titrek ve fersiz ışıkları altında yazıp okumuştur. Sonra, elbette petrolün bulunmasını takiben gaz lâmbası geldiğinde, fitilini takma, camını her gün yıkama, iki-üç günde bir fitilini kesme gibi zahmetler herhalde hiç göze batmamış; gaz lâmbası eşsiz bir pırlanta gibi baş köşelere konulmuştu. Işığının gücü kandili de, mumu da, gaz lambasını da fersah fersah geçen lüküs ise, ayrıca daha zahmetsiz oluşu ile, insanlara 'lüks'ün ta kendisi gibi gözüküyordu. Lüküs, anlaşıldığına göre, 'lüks' kelimesinden türetilen bir yakıştırma idi.

Dünün lüksü 'lüküs,' belki birkaç dağ evi yahut geçici ova çadırları veyahut gececi işportacı tezgâhları dışında bugün neredeyse hiç kullanılmıyor. Daha dün gördüğüm üzere, birçok pazarcı dahi, havanın erken karardığı aylarda seyyar jeneratörler ile tezgâhını aydınlatıyor. Elektrik adlı latif, yarı-nuranî madde her tarafımızı kuşatmış durumda. Lüküs gibi hur-hur diye ses çıkarmadığı gibi, ne gömlek değiştirme derdi var, ne kibritle yakma telâş. İşaret parmağımızı bir düğmeye dokundurmak, Nur isminin latif bir cilvesine mazhar olmak için yetip de artıyor bile. Hatta, fluoresan yahut şeffaf cam elektrik lambaları dahi artık maziye karışıyor. Onların yerini de, güneş ışığının rengine daha yakın olup gözü daha az yoran halojen veya soft-on lambalar almaya başladı bile.

Ama, 'lüküs'ün lüksünü fersah fersah geçen bunca lükse mukabil, ne akıllarda ism-i Nur var, ne kalblerde nuranî bir hamd ü sena titreşimi, ne de dillerde şükür. Elektrik, çok değil yüz yıl önce bile çokları için hayal olduğu; hatta bugün evlerimizin en 'sıradan' gerçeklerinden biri iken ikiyüz yıl önce en büyük padişah bile bu devlete erişemediği halde, bizde hamdin ve şükürün esamesi okunmuyor. Akan suyun bir türbünü döndürmesiyle hâsıl oluveren ve binlerce kilometre yolu göz açıp kapayıncaya kadar kat'eden bu ilâhî hediye, bugünün insanları nazarında kesinlikle lüks değil; dünyanın insanların 'lüküs'ü kadar dahi değerli değil. Öylesine basit, öylesine sıradan... Öyle ki, üzerinde bir an olsun düşünmeye, bir kez olsun şükretmeye bile değmiyor!

Ve durum bu olunca, Rabbimiz, hazinesinden sunduğu kat kat 'lüks'ün kıymetini tefekkürle bilip teşekkürünü hamd ve şükür ile iletmeyen bizleri, arada bir 'enerji kesintisi'yle tokatlıyor. Gelin görün ki, hadisenin kaderî veçhesini hâlâ daha gören yok. Hâlâ daha, insanlar sorumluyu dışarıda

arama, hükümetlerden medet umma, yeni santral projelerini tartışma telaşında. Hâlâ daha, tartışmalar termik santral-nükleer santral-kirlilik-sanayinin ihtiyacı kelimelerinden öteye geçmiyor.

Heyhat! İman nuru dünyalardan yitip gidince, ism-i Nur'un en manidar cilvelerinden biri dahi O'na verilemiyor. Elektrik gibi yarı-nuranî bir hediye için dahi, eller "semavat ve arzın Nuru" olan Zât-ı Zülcelâl'in dergâhına yönelmiyor.

Elektriğe karşı şükür de insanlara pay ediliyor; elektriğin kesilmesi halinde, kesilmeden gelmesi talebi de...

Hiç akıllanmayacak mıyız?

Mü'min Tatil Yapar mı?

SÜNÛHAT’IN SONUNDA, MODERN zamanların ‘medenî engizisyonu’ndan söz açar Bediüzzaman. Orta Çağın bedenlere eziyet eden engizisyonunun aksine, zihinleri hedef alan bir engizisyonudur bu. Düşünce sistemimizi bozmakta, zihnimize ‘veled-i nâmeşru’ tohumlar ekmekte, aklımıza iman-dışı kavram ve anlayışları doldurmaktadır.

Bu noktada, sorgulandığında zihnimizi ne şekilde dumura uğrattığı, bakışımızı nasıl çarpıttığı açıkça görülecek olan o kadar çok kavram ve anlayış var ki... Meselâ, ‘tabiat,’ ‘tüketim,’ ‘olağanüstü,’ ‘doğal’ gibi sözümona masum kelimeler, aslında gayriimanî bir bakışı bize taşıyorlar.

‘Tatil’ de, böylesi kelimelerden. ‘Atalet’le akraba olan ve âtıl kalmak, vazifesiz ve boş olmak anlamına gelen bu kelime, nedense, bizim de dünyalarımızda değerli bir yer işgal ediyor. Hemen herkesin ‘tatil’ yaptığı zamanda ve yerde tatil yapma düşüncesi, bizim de peşimizi bırakmıyor.

Yaz tatili, öğle tatili, haftasonu tatili, yılbaşı tatili.. derken, günler geçip gidiyor. Bütün bu vakitlere ‘tatil’ diyoruz, çünkü hâzır medeniyet karşılığında para kazanılan işlere ‘çalışma’ adını veriyor; ve dolayısıyla, para için çalışmadığımız zamanlar ‘tatil’ oluyor.

Bu anlayış ‘modern’ler için, hatta Hıristiyanlar için belki normal olabilir. Ki, ‘tatil’ kelimesinin İngilizce’de yaşadığı seyir, iki ucuna da dahil olmamamız gereken bir hususu işaretliyor. Önce, haftayı ‘iş günleri’ ve ibadet günü (kutsal gün/holy day) diye ikiye bölen laik bir tavırla karşılaşırız. Sanki, pazar dışındaki günlerde ibadet sorumluluğu yok imiş gibi! Bu çizginin izi sürüldüğünde, zaman içinde, bırakın her gün ve her an ubudiyet üzere olmayı; Pazar’ın da ibadetten silindiği lâdinî bir tablo çıkıyor karşımıza. Bu seyir lisana da yansıyor; ve bir günlük ‘holy day’ de tatile uğrayıp ‘holiday’ oluveriyor!

Oysa, imanımız ne ‘ibadet’i bir günle sınırlamayı onaylıyor, ne de tatili. Çünkü, kâinatta tatile rastlanmıyor. İnsan dışında hiçbir mahluk, hatta insanın iradesi haricinde çalışan organ ve sistemleri tatile girmiyor. Kış, bahar, yaz, güz; gece, gündüz.. derken, mahlukat halden hale giriyor, ama tatile girmiyor. Her gün Allah’ın günü olduğu ve her yeni günde kâinat O’nun sanatını yeniden yeniye sergilediği için, insanın her gün ve her an O’nu sanatı aracılığıyla tanıma ve bunu ibadetle ifade etme sorumluluğu bulunuyor. Her sabah, her öğle, her ikindi, her akşam, her yatma zamanı bu yükümlülüğü namaz ile hatırlamak; bu arada, bu görevden gaflet ettiği saatler yahut dakikalar olmuşsa istiğfar ederek özür dilemek durumunda bulunuyor insan. Öyle ki, uykusunu bile, bir ‘boş vakit’ olarak değil, yeni bir gündeki yeni bir ubudiyet görevine hazırlanma zamanı olarak görmesi gerekiyor.

Çünkü, Resul-i Ekrem aleyhissalâtu vesselam, “*Ceddidû imâunekum..*” diyor. Her an yeni bir kâinat kuruluyor, her vakit Rabbimizi bize tanıtan yeni tablolar sunuluyor ise, bizim de ubudiyeti hiçbir zaman ‘tatil’e sokmadan imanımızı yenilememiz gereğini hatırlatıyor.

Bu sırrı anlarsak, sanırım, ‘tatil’ kelimesi hafıza dağarcığımızdan silinecek. Gerçi yine hafta sonları işyerine değil, başka yerlere gideceğiz. Gerçi yine ‘senelik izin’ler kullanacağız. Ama ‘tatil’ olarak; yani, yegâne ‘çalışma’nın paraya münhasır bırakıldığı bir çağda duygularımızı âtıl bırakarak değil. Bilakis, Rabbimizi tanıma vazifemizi maişet için bulunduğumuz mekânlar ve zamanlar dışında da sürdürmek için.

Unutmayalım: Tatil yok, görev yeri değişimi var!

Fıkıhın Anlamı

BUGÜN KENDİMİZE VEYA eşe-dosta “Fıkıh nedir?” diye sorsak, alacağımız cevap hemen hemen aynıdır. Fıkıh, zihinlerimizde, en başta ‘ilmihal’i; peşisıra ‘amelî hüküm’leri çağrıştırmaktadır.

Halbuki, ‘fikh’ı sadece bu çağrışımla sınırlı bilip, ardından İmam-ı Âzam’ın *Fikh-ı Ekber*’ini okuyacak olsak, karşımıza çıkacak olan tam bir hayal kırıklığıdır. Zira, Ebu Hanife’nin ‘en büyük fikh’ anlamını taşıyan bu küçük kitabında ne ilmihal bilgisi vardır; ne de amelî hususlara dair hükümler. *Fikh-ı Ekber*, iman esaslarına ilişkin bir risaledir; zaten, küçüklüğüne mukabil, bu yüzden kendisine ‘en büyük fikh’ adı verilmiştir.

Bunun, bizim ‘fikh’tan ne anladığımıza ve de ne anlamamız gerektiğine ışık tutacak bir husus olduğu kanaatindeyim.

Kaynaklar, ‘fikh’in sözlük anlamı itibarıyla ‘anlayış,’ ‘kavrayış,’ ‘derinlemesine kavrama’ gibi anlamlar taşıdığını kaydederler. Bu, bugün beşerî kanunların maddeleri gibi ruhsuz ve kuru hükümlere indirgediğimiz fikhî ölçülerin aslında nereden doğduğunun ve nereye baktığının ipucunu verir. Fıkıh, esasen, imanî hakikatleri derinliğine kavrama, bu esasları hayatın her bir ânına taşıma çabasının meyvesidir. Büyük fakihler, meselâ abdesti neyin bozup neyin bozmadığını belirlerken, kuru bir kanun maddesi yazar gibi hareket etmemişlerdir. Aksine, her biri, hükümlerinin ayrıştığı noktalarda bile, imanî ölçüleri gündelik hayata tatbik endişesi taşımaktadır. Rabbimizin rızası dahilinde bir hayat yaşama arzusunun yansıması olan bu çaba; ‘fikh-ı ekber’ üzere temellenen, Kur’ân’ı ve Resul-i Ekrem’in hayatını rehber tutan derin bir kavrayış istemektedir.

Bir örnek vermek gerekirse, Rabbimiz bizden namaz kılmamızı istemektedir. Kulun Rabbine en yakın olduğu; kendisinin O’nun huzurunda olduğunu derkedip ubudiyet miracına ulaştığı küllî bir ibadettir namaz. Huzurunda durulan, huzurunda kıyam, rüku ve secde üzere olunan Rab ise, Kuddûs’tür; mutlak anlamda pak, her türlü noksan ve kirden nihayet derecede uzaktır. O halde, O’nun huzuruna temizlenmiş bir surette çıkılacağı ortadadır.

Buraya kadar mesele çıkmaz. Zira namaz da, abdest de, Kur’ân ve Sünnet ile sabittir.

Peki, namazın ön şartı olan bu temizliğin bozulduğu haller nelerdir? Meselâ, bir tarafımız kanayacak olsa, namaz kılabilir miyiz? Yoksa, yeniden abdest mi almamız gerekir?

İşte böylesi noktalarda karşımıza, fakihlerin imanî ölçülere uygun olanı bulma cehdi, yani ‘içtihad’ çıkar. Yanlış anlaşılmasın, bu içtihad, ‘kafaya göre’ olmaz; gene Kur’ân ve Sünneti esas alır. Ama, sözgelimi abdestle ilgili bir hadis rivayetinde ‘ihtilaf’ konusu vardır. Bir örnek vermek gerekirse, meselâ hasırın kıymığının batması yüzünden Resul-i Ekrem’in (a.s.m.) namaz anında vücudu kanamış; hanımının kıymığı alması üzerine, Resulullah yeniden abdest almıştır. İmam-ı A’zam’a göre, kan yayıldığı için abdest almıştır; o halde, kanın vücuda bulaşması abdesti bozar. İmam Şafî’ye göre, hanımının eli değdiği için abdest bozulmuştur.

Zahirde iki zıt hüküm vardır; ama bu iki hükmün de temeli aynıdır. Birine göre vücuttan çıkmış kan ‘kirli’dir ve Kuddûs olan Zâtın huzurunda kirli halde durulması kulluğun edebine uymadığına göre, Resul-i Ekrem gibi, yeniden temizlenerek namaza devam edilmelidir. Diğerine göre, kan ‘kirli’ değildir, mesele hanımın elinin değmesi ile ubudiyet anında başka duyguların devreye girmesi endişesidir, o halde abdest ile bu duygulardan arınıp Kuddûs olanın huzurunda arınmış bir halde durulması gerekir.

Velhasıl, iki ayrı, hatta ‘zıt’ hükmün özünde, aynı imanî ölçü ve aynı ubudiyet cehdi hükümfermadır: Kuddûs isminin sahibi olan bir Rabbin huzuruna pis bir şekilde çıkmak, kulluğun edebine yakışmaz. Bu noktada ittifak; ama ‘kirlenme’nin sebebi konusunda ihtilaf etmişlerdir.

Nitekim, gerek sahabilerin, gerek tâbiînin, gerek mezhep imamlarının hayatlarına baktığımızda, bu ubudiyet şuurunun hayatlarını kuşattığı; bugün fıkıh kitaplarında imanî temeli vurgulanmadan aktarılan içtihadları imanî bir cehd ve hassasiyetle yaptıkları görülür. *İçtihad Risalesi*'nin ısrarla belirttiği üzere, onların izini sürdükleri asıl soru “Rabbimizin bizden istediği nedir? O'nun rızasına uygun olanı nedir?” gibi sorulardır. Bu sorunun cevabını, Kur'ân'ın ve Sünnetin rehberliğinde aramış; içtihadlarını da bu çerçevede yapmışlardır.

Ama gelin görün ki, yine *Sünuhat*'ta belirtildiği üzere, zamanla onlara hakim olan bu hassasiyet gözden ırak düşmüş; *Muvatta* gibi, *er-Risale* gibi kitaplar, müelliflerinin hayatlarının ana dokusunu oluşturan ubudiyet şuuru atlanarak, “İmam Malik (veya İmam Şafiî) Rabbimizin rızasına uygun olanın hangisi olduğunu söylüyor acaba?” diye değil, “İmam Malik (veya İmam Şafiî) ne diyor?” diye okunur hale gelmiştir.

Gerçekten, bugünün fıkıh kitapları da—ne derece imanî bir dikkatle yazılıyor, bilmiyoruz—ama, imanî bir dikkatle okunmuyor. Nazarlar, çoğunlukla “İmam-ı Âzam'a göre, Rabbimizin rızasına uygun olan şu” diye okunuyor. “İmam-ı Âzam şöyle demiş”te takılıp kalıyoruz. Maamafih, ilgili kitaplara da, ekseriya ‘ruhsat’ ve ‘cevaz’ bulma kasdıyla bakıyoruz—‘azimet’ ve ‘takva’ endişesiyle değil!

Böylesi bir ortamda yazılan Risale-i Nur'un, bildiğimiz anlamda neredeyse hiç fıkha yer vermemesi manidar olsa gerek. Çünkü, bildiğimiz fıkıh noktasında söylenecek şeylerin neredeyse tamamı söylenmiş; ama bu ‘fikh’ın ‘fikh-ı ekber’le bağlantısı unutulmuş.

Halbuki, ‘fikh-ı ekber’ dersini alabildiğimiz ölçüde, bildiğimiz ‘fıkıh’ gerçek yerine, kıvamına ve anlamına kavuşuyor.

O zaman kapalı kapıları zorlamaya, ‘açıklar’ aramaya yahut dünyevî ‘modern içtihad’lar üretmeye gerek kalmıyor zaten...

Hangi Şeriat?

DOĞRU DOĞRUNUN RAKİBİ değildir. Bir hakikat, diğer bir hakikati olsa olsa tamamlar ve takviye eder.

Meselâ, Allah'a iman melâikeye imanı da gerektirir. Hadis âyeti açıklar. Oruç namazdaki ubudiyet tavrını sürdürür ve destekler.

Gelin görün ki, dar akıllarımıza bir hakikat başka bir hakikatin rakibi yahut alternatifi imiş gibi görünebiliyor. Farkına varmadığımız bir gerçek bize söylendiğinde, onu kendi gerçeğimizin reddi şeklinde yorumlayıp, hemencecik itiraz kalkanını ileri sürebiliyoruz.

Meselâ, 'iki şeriat' nüansında, bu yaklaşım hatasını rahatlıkla gözlemlemek mümkün. Kâinatta cari olan fitrî şeriata mutabık her tavır vahiyle gelen tedvinî şeriatın da tasdikine konu olduğu halde, bizler, bu iki şeriati birbirine rakipmiş gibi görebiliyoruz.

Nitekim, kâinatı tefekkür yolundaki çağrılara karşılık, 'şeriati hakim kılma' itirazını çokça duymuşuzdur. Nerede sineğe, böceğe, dağa, denize, güneşe bakarak Allah'ın âyetlerini düşünme çağrısı yapılacak olsa, hususan siyaset ve devlet ekseninde düşünen birileri 'daha mühim meseleler' i hatırlatır. 'İslâm âleminin bunca meselesi varken sinekle böcekle oyalanmak' da neyin nesidir? Konuşma biraz daha uzayacak olsa, 'Kur'ân'ın hükümlerini hakim kılmaya çalışma' kabilinden sözler söylenecektir.

Bu mantığın zımnen içerdiği bir problem mevcuttur. Sanki kâinat ve Kur'ân iki ayrı alandırlar. Sanki kâinata bakmak, Kur'ân'a bakmaktan alıkoymaktadır. Sanki kâinatta cari fitrî şeriati anlamaya çalışmak, vahiyle gelen tedvinî şeriata sırtını dönmekle eşanlamlıdır. 'Kur'ân'ın hükümleri hakim değil'ken sinekle, çiçekle, böcekle meşgul olmak abesle iştigaldir sanki!

Ne ki, bu eleştiri yapılırken, Kur'ân'ın değil tek tek âyetleri, sûre isimleri üzerinde tefekkür etmek dahi unutulmuş olsa gerektir. Birçok sûre, adını doğrudan doğruya kâinattan almıştır oysa. Bakara (inek), Neml (karınca), Nahl (arı), En'am (et ve sütünden istifade edilen evcil hayvanlar), Necm (yıldız), Ra'd (gökgürültüsü), Hadîd (demir) bunun açık bir örneğidir.

Ve yalnız bu sûreler değil, bütünüyle Kur'ân, bizi yalnız O'na kul olmaya çağırırken, kâinatı şahit tutmaktadır:

"Bakmazlar mı deveye, nasıl yaratıldı? Göğe, nasıl yükseltildi? Dağlara, nasıl dikildi? Yere, nasıl döşendi?"

"Çevir yüzünü semaya..."

"Muhakkak göklerin ve yerin yaratılmasında, günün ve gecenin ard arda gelişinde akıl sahipleri için âyetler vardır."

"Allah sivrisineği delil getirmekten haya etmez."

"Bir yaprak bile, Allah'ın izni olmadan düşmez."

"Onlar ayakta iken, otururken ve yan uzanıyorken Allah'ı zikreder, göklerin ve yerin yaratılışı üzerine düşünerek 'Rabbimiz! Sen bunları boşuna yaratmadın' derler."

Kur'ân'ın hükümleri arasında, işte bu mealdeki âyetler de vardır. Kur'ân bir 'şeriat kitabı' ise, bu şeriatın emirleri arasında kâinat sayfalarını tefekkür de bulunmaktadır.

O yüzdendir ki, 'çiçekle-böcekle' Rabbinin sanatını tefekkür namına uğraşan, O'nun bir emrini uygulamaktadır. Kâinatı Kur'ân'ın; fitrî şeriati vahiyle gelen şeriatın şahidi, delili ve doğrulayıcısı kılmaktadır.

Bu bakımdan, "Şeriati dünyamıza taşıyalım" diyenlere katılıyorum. Ama ikisini birden. Birini diğerini ihmal vesilesi kılmaksızın.

‘Küçük’ Bir Ayrıntı

YAKIN ZAMAN İÇİNDE yaşananlar, umarım, gayrifitrî ve temelsiz yollarla makbul bir hedefe ulaşmanın imkânsızlığını gören gözlere göstermiştir. Son dönemin, bir dizi olay içerisinde verdiği en önemli ders, zannımca budur: Kısa görünen yollar, aslında en uzun, en kısır ve en sonuçsuz yollardır. İşte, sözümona bir ‘İslâmî iktidar,’ imanî bir tebliğe yakın olan kesimleri bile gerginleştirmekle kalmamış; deyim yerindeyse, kırk yıl içinde kazanılmış kimi ‘mevzi’lerin yitip gitmesine sebep olmuştur.

Öfke yüklü bir halet-i ruhiye ile imanî bir çizgiye karşı olanların sergilediği kesin haksızlığa hiddet edilirken, keşke bu vâkıanın da farkına varılabilse... Keşke, hadi çuvaldızdan vazgeçelim, iğne olsun kendimize batırılabilse...

Fani dünyanın zahiren büyük, hakikatte küçük hadiselerini günü gününe takip etmeyen biriyim gerçi. Bu halini koruma kaydıyla, dünya penceresinden arada bir baktığında, insan çok şeyi görebiliyor. Hatta, günübürlük haber peşinde koşanların içlerini dolduran öfke veya hiddet içinde göremedikleri kimi ‘ayrıntı’ları bile farkedebiliyor.

Meselâ, dinin öğretildiği bazı kurumlara yönelik tek parti kalıntısı husumeti protesto bâbında dile gelenlere bakıldığında, insan ehl-i dinin bugünkü durumunun en hazin fotoğraflarından birini oluşturan bir tabloyla yüzyüze gelebiliyor. “Kur’ân’a uzanan eller kırılsın” gibi sloganlarla yüzyüze olunabiliyor

Bu slogan, öncelikle, taşıdığı şiddet boyutuyla kalbimi incitiyor. Bu şiddet yüklü ifade, en başta kendisini taşıyan Taifliler için dahi bir helâket (bed)duası etmeyen Resul-i Ekrem’in hayatı boyunca ders verdiği ‘re’fet,’ ‘şefkat’ ve ‘itidal’ ölçülerine kesinlikle uymuyor.

Yine bu slogan, zahiren benzer bir ifade yüklü bir Kur’ân âyetiyle birlikte düşünüldüğünde, insanı daha bir hüzne sevk ediyor.

Ebu Leheb’in ve ‘cehennem oduncusu’ hanımının zemmedildiği Leheb sûresi, ilk âyetiyle, bize, ‘beddua’nın da ‘güzel’ini öğretiyor: “Ebu Leheb’in iki eli kurusun; ki, kurudu da.”

‘Elleri kırılsın’ ile ‘elleri kurusun’ arasındaki fark ise, bugünün ehl-i dini olan bizlerin Kur’ânî bir tefekkür ve yaşayıştan uzaklığını ele veriyor.

Zira, ‘elleri kırma,’ insana fitraten ters gelen bir kin ve öfke hali barındırdığı gibi, doğrudan dünyaya bakıyor ve sebepler dairesinde yüzyüze bir çatışma ve gerilimi hissediyor. ‘Ellerin kuruması’ ise, insana melekûtu hatırlattığı gibi, dünyadan ziyade ahirete bakıyor.

İnsan, bir ağacın dalını kırabilir; ama o dalı ‘kurutmak’ pek de insanın elinde değildir. Kırılan bir dal, yerinden yeni bir filiz verebilir; ama kuruyan bir dalı yeniden yeşertmenin imkânı yoktur. Zakkum ağacını kırmak veya kesmek, sizi belki tatmin edecektir; ama zakkum ağacı kökleri kurumadığı için yeniden boy vereceğinden, ömür boyu bir ‘dalkırcı’ olmanıza yol açacak—ve muhtemelen, dal kırmaktan, imanî meyveler yüklü ağaçlar yetiştirmenize imkân kalmayacaktır.

Kadîr-i Zülcelâl, “Ebu Leheb’in elleri kırılsın” diyemez miydi? Buna gücü yetmez miydi? Yeterdi ve diyebilirdi. Ama demedi. “Ebu Leheb’in elleri kurusun” dedi ve Ebu Leheb’in elleri kurudu. Yani, iman nurunu boğmak için giriştiği hiçbir teşebbüs sonuç vermedi; yaptığı hiçbir iş, hayır ve hasenat olarak âhirete intikal etmedi; bütün yaptıkları, fani dünyanın fena yüklü tavırları olarak kaldı ve bu dünyada dahi bir sonuca ulaşmadı. Yârenleriyle bir olup ‘ebter’ diye hakaret ettiği yeğeni (a.s.m.) öte dünyada ‘Kevser’e mazhar olduğu gibi, bu dünyada dahi Rabbi ona kıyamete dek sürecek altın bir nesil ve bindörtü yüz yıldır ışık saçan bir ümmet nasip etti. Ebu Leheb’in hissesine ise, Bedir’de müşriklerin yaşadığı bozgunun kahredici üzüntüsü içinde, pis bir ölümle ölmek ve Kıyamete kadar

Kur'ân'ın lisanıyla yerilmek düştü.

Mü'minler Ebu Leheb'in Kur'ân'a dil uzatan ellerini kırmadılar. Kadîr-i Zülcelâl de 'elleri kırılınsın' buyurmadı. Kadîr-i Zülcelâl, "Ebu Leheb'in elleri kurusun" buyurdu ve o eller gerçekten de kurudu. Öyle ki, yıllar boyu Ebu Leheb'in çizgisinde yer alan niceleri, meselâ Amr ibnu'l-Âs, meselâ Süheyl b. Amr, meselâ Ebu Süfyan b. Harb, meselâ İkrime b. Ebu Cehil, meselâ Halid b. Velid dahi o 'kuru' yolu terketti. Bu insanlar, Ebu Leheb örneğinde, iman ve âhîret hesabına olmayan tüm çabaların 'kuru'luğunu anladılar; öte yandan, mü'minler ellerini kırmadığı için de, düne kadar küfre adadıkları elleri, ölünceye dek iman yolunda kullandılar. İçlerinde 'Seyfullah' ünvanına mâsadak olanlar bile oldu.

Bugünün ehl-i dini ise, dünyanın fani yüzünün fenalığını 'ellerin kuruması' örneğinden ders alacağı —ve de vereceği—yerde, 'elleri kırarak' bir sonuca ulaşılacağını düşünüyor. Dal kırmanın da, el kırmanın da meseleyi 'kökünden' halletmediğinden gafil olduğu gibi, kırılmayan bir elin hakikatle tanışan bir kalbin emrine tâbi olursa yarın iman yolunda istihdam olunabileceğinden de gâfil bulunuyor.

En önemlisi, çok hikmetler yüklü Kur'ânî bir ifadeyi içimizdeki hissiyata tercüman edeceği yerde, bir hadis-i şerifi hatırlarsak, 'öfke anında öfkesini yenemeyen' ikinci sınıf pehlivanlar gibi davranıyoruz.

Sonra da, Rabbimizden yardım ve lütuf bekliyoruz.

Bu kafayla, bu öfkeyle ve bu yüzle mi?

Cuma Dersleri

ŞEYTANIN İNSANI ALDANIŞA sürüklerken kullandığı en önde gelen malzemelerden biri, maalesef bizatihî tecrübe ettiğim üzere, ‘belirsizlikler’dir. Kalben arzu ve niyet ettiğimiz halde, yerini ve zamanını tayin ve tesbit etmediğimiz için bir türlü yapamadığımız ne kadar çok hayır ve hasenat vardır kimbilir? Düşündüğümüz, gönül koyduğumuz şey haklı ve hakikatlı olsa bile, eğer ne zaman, nasıl, ne şekilde, niye yapılacağı belirsiz ise, büyük bir ihtimalle hiç yapılmayacaktır.

Zira, Allah’ın rızasına uymayan işlerde ‘hemen şimdi’ci olan nefis, ilâhî rızaya uygun işlerde ise tam bir ‘erteleyici’dir. Söz vermediğimiz, karar kılmadığımız her hayır, bu bakımdan, belki hiç yapılmamak üzere ‘ertelenmeye’ mahkum kalmaktadır.

İşte, belirsizliğe karşı insanın bu zayıf ve şeytan tarafından kullanılmaya açık durumuna mukabil, Rabb-ı Rahîm, hikmeti ve rahmeti ile bize ubudiyet nevlerini bildirmekle kalmaz; onların ‘yer ve zaman’ını da bildirir. Meselâ, şayet Kelâm-ı Ezelî’de yalnızca “Namaz kılın” denilse, ama vakti ve yeri tayin edilmese idi, zannederim—ben dahil—çoğumuz ‘ileride,’ ‘uygun bir zaman’ kollarken hiç namaz kılmadan bu dünyadan göçüp gidebilirdik. Ama namazların vakti bellidir; dahası, bu vakitlerin ne şekilde tayin ve tesbit edileceği Resul-i Ekrem (a.s.m.) tarafından bilfiil gösterilmiştir.

Keza, “Yılın bir vakti oruç tutun” denilse, herhalde ‘önümüzdeki ay,’ ‘gelecek hafta,’ ‘ertesi gün’ derken, şeytanın belirsizlik tuzağına düşmüş halde, ihtimal ki nice yıllarımızı oruçsuz geçirirdik. Ama Rabb-ı Rahîm, rahmeti ve hikmeti gereği, bize vakti de bildirmiştir: ‘Ramazan ayı.’

Öte taraftan, ‘hacc’ın da hem zamanı tayin edilmiştir, hem de yeri...

Gelin görün ki, bu kadar bariz ‘yer ve zaman’ tahsislerine rağmen, nefis ve şeytan hâlâ daha kaçamaklar peşinde koşar durur. Bunun son dönemlerde daha bir bariz gözüken bir veçhesi ise, Cuma vakitlerinde sunulur.

Adını bu günden alan Cum’a sûresinde, bu gün Cuma namazı için çağrıldığında mü’minlerden açıkça şu iki şey istenir: (1) zikrullah (namaza) koşmak, (2) alışverişi (para getiren bir işle iştigali) terketmek. Çok belagat incileri yüklü bir âyettir bu. Meselâ, “Allah’ın zikrine koşun” denilirken ‘fes’av’ ibaresi kullanılmıştır. ‘Fes’av’ı, aslî halini bozmadan Türkçe’ye aktarırsak, “Allah’ın zikrine sa’y edin.” Bu ise, maalesef ‘sa’y’i hep dünyalık işlere hasreden; doğrudan ahirete, ibadete ve esmâ-i hüsnaya yönelik hiçbir çabayı ‘sa’y’, yani ‘çalışma’ sınıfında görmeyen bizlere latif bir ilâhî uyarı hükmündedir. Gerçekte, maddî kazanç sağlayan bir işle iştigal nasıl ‘sa’y’ gerektiriyorsa, Allah’ı tefekkür ve tezekkür edip O’na ibadet etmek, yüz kat fazla sa’y gerektirmektedir. Zira, ilkinde nefis ve şeytan hiç engel olmaz iken; ikincisi için onların ördüğü binlerce tuzağı bozmak ve aşmak da gerekmektedir.

Bize Cuma vakti alışverişi terk ve zikrullah (namaza) koşma emri getiren bu âyet, böyle bir dizi hakikat dersi vermektedir. Ama bırakın bu dersleri, bugün âyetin en yalın, en basit ve herkesçe anında anlaşılabilir dersi bile nazarlardan silinmiş olmalı ki, yüzde 99’u müslüman olan şu ülkede, Cuma vakitleri artık pek birşey değişmiyor. Doğup büyüdüğüm mahallede o saatte kahveleri dolduran insan sayısı camiyi dolduran insan sayısını katladığı gibi; ömrümün yarısını içinde yaşadığım İstanbul’da da, Cuma vakti hayatın akışı hemen hiç değişmiyor. Yollar gene araba seli, kaldırımlar gene insan seli halinde akıyor. O kadar ki, nüfusu giderek artan şu şehirde caminin içine sığmayıp avluya taşanlar, korna, satıcı vs. gürültüsünden dolayı namaz esnasında imamı takip edememe problemiyle yüzyüze geliyor.

Öte yandan, aramızda, belki ‘Türkçe hutbe’ gibi bid’atlara dayanarak, şu diyarda Cuma namazının farzıyetine halel geldiği içtihadında bulunan; ama aynı vakti kendi hanesinde namaz, Kur’ân ve

‘zıkrullah’ ile değil, işine devamla geçiren ‘tutarsızlık’ timsalleri de bulunuyor.

Sonuçta, Cuma vakti sergilenen umumî hal, dünyevîleşmenin ve ‘sa’y’ denilen şeyi yalnızca ‘para getiren işler’e münhasır kılmanın açık bir delili halini alıyor.

O yüzden, Cuma vaktini evimde veya—herşeye rağmen—camilerde namaz ve Kur’ân ile karşılamaya çalışırken gözüme ilişen açık dükkanlar, vızır vızır işleyen yollar, kalabalık kaldırımlar, nerede ve ne halde bulunduğumuzu hatırlatıyor.

Açıkçası, nüfusunun belki yarısı dahi Cuma namazını kılmayan bir ülkede yaşıyoruz. Beş vakit farz namazı eda edenlerin oranı ise, bana öyle geliyor ki, yüzde 20’yi belki buluyor, belki bulmuyor.

Bu açık, hazin ve ibretli ‘Cuma dersi’nden ehl-i dinin alacağı anlamlı dersler olduğunu sanıyorum.

Bu tablo, bize, Mekke dönemine mi, Medine dönemine mi yakın durduğumuzu çok açık belgeliyor.

Ve elbette, ne yapılması gerektiğini de...

Şefkat ve Gıybet

GEÇEN GÜN GIYBET ETTİM. Ondan önceki gün de etmişim. Dün de ettim. Hoş değildi, biliyordum. Ama, yine de meş'um ve menhus bir zevk veriyordu, bırakamadım.

Sonra, sıkıntılı bir ânımda, Risale'den medet aradım. Gözümü yumdum, kitaplığa elimi öylece uzattım. Çekip aldığım kitabın sayfaları arasında tefe'ül ettim ve önce kitabı, sonra gözümü açtım. Şu başlığı gördüm: "Hâtime: Gıybet Hakkındadır."

Utandım.

Satırları zorlukla takip edebildim. Her bir paragraf, içimdeki nefis yılanına darbeler vuruyor, ama o yine de direniyordu. Dayanamadım, okumayı bıraktım.

Ama vicdanım boş durmadı. Okuduğum kısımları tekrar tekrar aklıma hatırlattı. Yaptığım onca gıybetin ne işe yaradığını düşündürdü. Beni hangi kemâlâta sevk etmiş, ubudiyetime nasıl bir boyut eklemişti? Sıfır. Bilakis, bir mahluk olarak benim Hâlıkımla olan bağımlı koparmış; semayı unutturup arzda sürümüşü.

Ya o gıybetini ettiğim insanlar, ben gıybet ettim diye o hatadan kurtulmuş muydu? Aksine, benim onlar için böyle böyle dediğimi öğrenseler, bana karşı ne hissederlerdi? Rabbim Settar isminin üzerimdeki tecellisini bir an için çekse de gıybetlerim bir anda ayan-beyan oluverse, yüzüne bakabileceğim kaç insan kalırdı ki?

Bu sorgulamadan sonra, son zamanlarda sık sık dünyamı ziyaret eden şefkat sırrını hatırladım. Gıybeti, şefkat açısından anlamaya çalıştım. İkisinin uyumsuzluğu ortadaydı. En başta Kur'ân-ı Hakîm, gıybeti, 'ölü kardeşinin etini yemek' şeklinde tarif ediyordu. Bunun hiçbir şefkat cilvesine sığmayacak şenî bir gadir olduğu ise aşikârdı.

Tüm bu muhasebelere rağmen, nefsim, hâlâ daha gıybetinde ısrarlıydı. "İyi de" diyordu, "yapılan iş ortada. Bunun hata olduğunu görmeyecek miyiz?"

Olabilirdi. Bir mü'min, imanıla bağdaştırmanın hiç de mümkün olmadığı fiiller sergileyebilirdi. Fena ve fani adamların dahi güzel sözler söyleyebildiği şu dünyada, güzel insanların da kötü fiil ve sözleri olabilirdi. Bu durumda bana düşen, asla gıybet olamazdı. Çünkü, bir mü'minin gayriimanî bir tavır sergilemesi demek, nefsinin o noktada kalbini ve ruhunu mağlup etmesi demektir. O duygunun, o fiilin veya o ânın o kişi için meflûç veya ölü olması demektir.

Bu durumda bana düşen ise, o felçli yeri, o ölü noktayı ısırmak ve ağzımda sakız yapmak olamazdı. İmandan gelen şefkat, buna asla izin vermiyordu. Bilakis, o kardeşimin o 'ölü' kısmının yeniden hayat bulması için duacı olmak; meflûç kalmış dem ve damarlarının tamir ve tedavisine çalışmak; imanın hükümsüz kaldığı o noktalarda da imanî bir tavır sergilemesi için gayret etmek idi bana düşen... Şefkat bunu gerektiriyordu.

Şefkat, yolda düşen insana yardım için koşturuyordu beni. Köşede durup "Baksanıza, adam düşmüş" dememi ise asla öngörmüyordu.

Hem, sırat-ı müstakîm üzere yürümeye çalışırken nefis ve şeytanın çelmeleriyle tökezlemiş ve düşmüş bir mü'min kardeşime karşı, "Baksanıza, düştü" demek olan gıybet mi doğruydu; yoksa, yardımına koşup kalkmasına çalışmak mı?

Aynı şekilde, onun o kusuru işlediği ân, artık geçmiş, bir bakıma ölmüş bir ân değil miydi? Ardından istiğfar etmediği, kusuruna devam edeceği ne mâlûmdu?

Bu vicdanî sızılar ve sorgulamalar içinde, Rabbim bana yeni bir dua ilham etti. "Allahım" dedim, "beni gıybetten; gıybetini ettiğim kardeşimi de o gıybetlik halden kurtar."

Âmin.

Zamanı Tanzim Etme

ABD’NİN KURUCULARINDAN Benjamin Franklin’e atfedilen meşhur bir söz vardır: “Vakit nakittir.”

Yıllar önce okuduğum, kapitalizmin doğuşunu tahlil eden bir kitapta, işte bu “Vakit nakittir”e de değiniliyor; bu sözün kapitalist mantığı özetlediği söyleniyordu. Bir bakıma, ‘nakit’ için, ‘para’ için kullanılmayan zamanları ‘boş’ ve ‘ölü’ gören, dolayısıyla vakiti ‘nakit’ ekseninde tanzime çalışan bir anlayışı beslemişti bu söz.

Nitekim, bu söz, bizim dünyamıza da bu şekliyle girmiş gözüküyor. Ömür sermayesini ubudiyet üzere geçirmenin; nefis ve malını Allah’a satmanın; O’nun adına yaşamanın lüzumuna dair onca ders almamız dahi, bizi ‘nakit’ için ‘vakit’ harcama ekseninde kurulmuş bir hayat tarzından alıkoyamıyor. Para kazanma çabası dışında geçen zamanlarımızı biz dahi ‘boş’ sayıp, âdeta ölü geçirebiliyoruz.

Sözgelimi, karşılığında para kazanacağımız ‘iş’e gidesiye kadarki, veya işten dönüşümüz sonrasındaki zamanı, iş saatleri kadar verimli kullanmıyoruz.

Oysa, yedi-sekiz saat uykuyu, bir o kadar ‘mesai’ vaktini çıkarsak bile, geriye yine de yedi-sekiz saatlik bir zaman kalıyor her gün. Hafta sonları da cabası. Topladığımızda, haftanın neredeyse yarısına yakını, en azından üçte biri yine de bizim elimizde kalıyor. Peki, bu zamanı ne kadar verimli kullanıyoruz?

Bu, sanırım tüm ehl-i dinin problemi. Ki, her birimizin kendi zamanını tanzim edememiş, para için harcananlar dışında kalan zamanı heba etmiş olması, bugün tüm ehl-i dini sun’î ve gayrifitrî ayrımlara yöneltmişe benziyor.

Meselâ, din ehlinin tüm kesimlerinde, bir ‘hizmetkârlar’ ve ‘finansörler’ ayrımı yaşanıyor. İlki maişetini temin için bir zaman ayırmazken, ikincisi para kazanma zamanları dışında bir zaman bulamıyor. İlki maişet için ikinciye, ikincisi marifet için birinciye el açma durumunda kalıyor.

Oysa, bilhassa enfüsî tefekkür sözkonusu ise, taşıma suyla değirmen dönmüyor. Defalarca tecrübe ettiğim üzere, benim çabam, gayretim, kendi iç dünyama sindirme cehdim olmadıkça ve de bunun için kendi dünyamda enfüsî tefekküre zaman ayırmadıkça, başkalarının kalb dilinden ballar damlasa bile, istifadem o anlık oluyor, tesiri az zaman sonra kayboluyor. Başkalarının dilinden eteğime inciler düşse bile, yola çıktığımda, neredeyse tamamı dökülüyor.

Çünkü, yirmidört saatimi—ister maişet için, ister yolda, ister çocuğumla oynarken olsun—aynı ubudiyet duası üzere tanzim etmediğim için, yola çıktığımda araba markaları, dükkan tabelaları, vitrinler, apartman tarzları ve de bıçaklı bacaklar aklımı çelip kalbimi çelmeliyor.

Aynı şekilde, yine para için harcanan zaman haricindeki zamanı tanzim edemediğimiz için, ailemize, çoluk-çocuğumuza ayıracağımız zaman kalmıyor. Zaten, çoğu kez onlar uyanmadan gidiyor, onların uyuma vaktinde eve dönüyoruz. Haydi biraz erken döndük diyelim. Hangi siyasetçinin öbürüne hangi boş sözle cevap verdiği, Patagonya’daki seçimleri kimin kazandığı, bu akşam için üstüme farz olmayan hangi bilgilerin haber olarak zihnime boşaltıldığı.. derken, çocuğumuzu dinlemeye yine vakit kalmıyor. Sonuçta, onlar bizi anlamıyor, biz onları anlamıyoruz. Birazcık daha büyüdüklerinde, “Bu böyle olmuyor” deyip, terbiyesini bir yurda, bir kursa, bir dersaneye, bir özel okula ihale etme durumunda kalıyoruz. Biz Allah’ın bize özel sevgi bağlarıyla donattığı bir veya iki çocuğa hakkıyla muhatap olamazken, başka birilerinin, her biri ayrı bir aileden gelip ayrı terbiye görmüş onlarca, yüzlerce çocukla hakkıyla meşgul olabileceği ham hayalini kuruyoruz.

Oysa, bu ‘mesailerin tanzimi’ problemini dert edindiğim bir aydan beri—yine birçok zamanım boş geçse bile—o kadar çok zaman kazandım ki...

En başta, televizyon denilen âletin kendisine ve fark ettirmeden bizi komutası altına alan uzaktan kumanda âletine hâkim olmak, her akşam için, insana dakikalar değil, saatler kazandırıyor. Televizyonu ev hayatının odağından çekip aldığında, insan eşiyle, çocuğuyla, dostlarıyla sohbet ve tefekkür içinde bereketlenen, ayrıca günün ve hayatın muhasebesini yapabildiği nice zamanlar ediniyor.

Öte yandan, yolda geçen ve ya araba modellerini yahut dükkan tabelalarını temaşa ile harcanan zamanlar ise, aynı kararlılık içinde, tesbihat, zikir ve enfüsî tefekkür zamanlarına dönüşüyor.

Çay demlenip sabah kahvaltısı hazır olasıya dek çoğu kez yatakta pinekleyerek geçen zaman, yine aynı kararlılık sayesinde, meselâ iki sayfa Kur'ân, üç sayfa Risale okuma imkânı veren hayli bereketli bir zaman haline geliyor. Üstelik, bu yirmi dakikalık sabah okuması, yolda ve çalışma saatlerinde dahi bizi terketmeyen marifetullah, zikrullah ve imanî tefekkür tohumları serpiyor gönlümüze.

Sözün kısası, artık “Zaman bulamıyorum” mazeretine inanmıyorum. Bizatihî gördüm ki, maişet için bize zaman veren Rabbimiz, marifet için de zaman vermiş.

Yeter ki, ‘marifet’e tahsis edilmiş o zamanları heba etmeyelim. ‘Zaman bulamama’ mazeretine sığınmadan, ‘zamanı tanzim etme’ hususu üzerinde ciddiyetle düşünelim.

Dış Merkezlerde Hava Durumu

‘HAVA DURUMU,’ EN ÇOK izlenen programların belki de başında gelir. Apartmanlar arasında güneşin ve bulutun zar-zor görüldüğü bir çağda, nice insan TV’lerin ‘yarınki hava durumu’na kulak kesilir. Ne giyeceği, şemsiyesini alıp almayacağı, kazağı yanına mı alacağı yoksa giyip mi çıkacağı, ‘hava durumu’yla ilgilidir çünkü.

‘Hava durumu’nun ‘nostaljik’ bir boyutu da vardır. Gurbettekiler, memleketlerinde hava durumunu öğrenir; o hava durumuna uygun hatıralar ve hayaller yüklenirler. Gurbette sevdikleri olanlar, gurbet diyarının ‘hava durumu’nu öğrenerek, onlarla gizli bir iletişim kurduklarını hissederler.

Hava durumu programı, bu kadarla bitmez. Çoğu kez, Türkiye’de ibrelerin kendisine ayarlı olduğu, soğuk hava dalgasının hep onun üzerinden geldiği Avrupa’daki hava durumu da verilir. Dünyevîliğini resmen ilan eden kanallar için iş burada biter. Onlar için dünya Türkiye ve Avrupa’dan ibarettir. ‘Dinî’ kesime yönelik kanallar ise, ‘bazı dış merkezler’i de eklerler. Kahire, Bakü, Duşanbe, Tahran, Şam, vs. Bu kanalların biri ise, diğerlerinin yapmadığını yapar ve listeye ‘Mekke’yi ekler. Allah’ın evini barındıran; Âdem, İbrahim, İsmail ve Muhammed’e (a.s.) mekân olan Mekke’yi. Kur’ân nurunun ilk kez indiği yer olan ‘emîn belde’yi.

Tüm mü’minlerin kalbinin attığı yer olan Mekke’yi de listeye dahil etmek, elbette bir iyiniyetin mahsulüdür.

Ama, tam da bu iyiniyetle birlikte, ulus-devlet mantığının zihnimizin ne kadar derinine işlediğini ele veren bir hal sergilenir. Çünkü, spiker ‘dış merkez’lerde hava durumunu vermektedir. ‘Merkez’i ulus-devletin sınırlarının belirlediği bir ‘millî eğitim’in talimiyle, mü’minlerin kalbinin ta merkezinde yer alan Mekke, ‘dış merkez’ oluvermiştir!

Bu durum ise, ulus-devlet zihniyetinin en iyiniyetli dimağları bile nasıl kısıkvırak yakaladığının göstergesi; bu zihniyete karşı son derece hassas ve dikkatli olunması gereğinin habercisidir.

Medeniyetin Arka Balkonları

BİR BAYRAM AREFESİYDİ. Sahil Yolu'nda 'Erenköy' yazılı levhanın gösterdiği yola giren birçok aracı, az ileride can sıkıcı bir sürpriz bekliyordu. 'Çağdaş uygarlık'ın İstanbul'da görücüye çıktığı yerlerden biri olan Bağdat Caddesine çıkan yolda trafik tıkanmak üzereydi. Kimi özel arabalar yan sokaklara saparak 'açık bir yol' arıyor; ama o yola zaten zar-zor sığın belediye otobüsü için beklemekten başka çıkar yol gözükmüyordu.

Otobüs milim milim ilerlerken, yolcuları aslında önemli bir fırsat yakalamışlardı. Diğer zamanlar hızla geçtikleri yerleri daha bir dikkatle inceleme fırsatı edinmişlerdi. Nitekim, otobüsün Bağdat Caddesine iyice yaklaştığı ama öndeki bir dizi aracı beklediği bir zamanda, iki yolcu, karmakarışık bir balkon manzarasıyla yüzyüze gelecekti. Balkon kiminin kafası, kiminin kolu kopmuş mankenler ve kırık-dökük raflar ile doluydu. Belli ki, bir giyim mağazasının arka balkonuydu.

İki yolcu, arka balkonu bu kadar dağınık, çirkin ve kirli olan mağazanın vitrin kısmının kimbilir ne halde olduğunu sordu birbirine. Bu mağaza, hangi markaya aitti? Vitrini böylesine dağınık mı, tam aksine son derece alımlı mı idi?

Bir müddet sonra otobüs 'Cadde'ye girdiğinde, böylesi kirli ve dağınık manzaraların yerini, ışıltılı vitrinler alıverdi. Hele, 'arka balkon'u berbat haldeki mağaza, vitriniyle tam bir dekorasyon harikasıydı! İç dizaynı da mükemmeldi. Ve mağaza, şu ülkenin en alımlı, en seçkin, en pahalı markasına aitti.

Bir numaralı firmanın vitrini ile arka balkonu arasındaki bu tezat, 'medeniyetin arka sokakları'nın değişik bir versiyonu sayılırdı. Bir kez daha görülmüştü ki, ikiyüzlü bir medeniyetti yüzyüze olduğumuz. Yalnızca vitrinini görmek, insanı yanıltırdı. İnsanları ve evleri gibi, mağazalarını da 'arka balkon'lara gizlenmiş 'ikinci yüz'üne bakmadan değerlendirenler çok çabuk aldanırdı.

Çöp Evler Çoğalırken

YAKIN ZAMANLARDA, İNSANLAR, birbiri ardısıra gelen şaşırtıcı haberlerle sarsıldılar. Bu haberler, aynı olayın değişik örneklerini içeriyordu. Kimi İstanbul'da, kimi Ankara'da, kimi İzmir'de, kimi başka yerde olmak üzere 'çöp evler' ortaya çıkmıştı. İnsanların pek çoğu evlerindeki çöpü bir an önce dışarıya çıkarma telaşında iken, birileri dışarıdaki çöpleri toplayıp kendi evlerine tikiyorlardı. Yıllardır bu işi yapan, sekiz-on senedir çöp biriktiren, en sonunda dışarı yayılan kokuların veya başkaca belirtilerin ardından gelen şikayet ve ihbarlarla bu işi yaptığı ortaya çıkan insanlardı bunlar. Kiminin evindeki çöp, yedi-sekiz çöp kamyonuyla ancak taşınacak kadar çoktu.

Bu evler birbiri ardınca ortaya çıktığında, insanlar şaşırdılar. Bir insan, nasıl evini çer-çöple doldurabilirdi?

Tesbit edilebildiği kadarıyla, bu işi yapanların şizofren bir yapısı vardı; ama niye böyle bir işe giriştikleri bugüne dek izaha kavuşabilmiş değildi.

Çöp evler herkesi şaşırtan bir durum, ama aslında bizim evlerimiz de onlardan pek farklı gözüküyor. Belki artık bir işe yaramadığı için 'çöp' olarak atılan şeyleri evlerimize dolduruyor değiliz; lâkin, el'an evlerimizde olanların hepsinin 'ihtiyaç' olarak evimizde olduğunu söylemenin pek imkânı bulunmuyor. Belki sokaktan çöp toplamıyoruz; ama pazarda veya mağazalarda bulduğumuz çoğu şeyi—hele bir de reklamı yapılmışsa—ihtiyaç olsun olmasın, alıyor ve evlere yığıyoruz. Nicemizin evleri, ömür boyu birşey alınmasa bile yetecek giyeceklerle dolu. Yiyecekleri de fazlaca alıp fazlaca yığdığımız için bir kısmı bozulup 'çöp'e dönüşüyor. Hem evlerimiz, öldüğümüzde 'ölü eşyası' olarak çöpe gidecek sayısız eşyayla dolu.

Çöp evlerin ortaya çıkmasına şaşmak yerine, müstakbel çöplerle dolu evlerimize şu dünyanın fani olduğu gerçeği ışığında bakmak daha akıllıca bir iş olmaz mı acaba?

Sonsöz Yerine

Küçük Bir Öykü

İŞYERİNİ EVİNE TAŞIMIŞ biri olarak bilgisayarın başında bulunduğum zamanlarda, bizim ufaklığın da yanıma geldiği olur. Kucağıma oturduğunda, yaptığı iki şey vardır. Ya tek bir tuşa basar, bilgisayara satırlar dolusu tek bir harfi yazdırır, sonra da ‘gibi’yi ‘dibi’ şeklinde telaffuz ederek bana “Bak, ben de senin dibi yazıyorum” der. Yahut, ‘davul sesi çıkarmak’ istediğini söyler; ve bana, bilgisayarın denetim masalarından, davul sesini kodlamak düşer. O dakikadan sonra, bilgisayar, onun için ikide-bir ‘davul çalan’ bir âlettir. Onun taşıdığı bir yığın dizgi veya grafik programının; bunca yazı ve şekli arşivleyip depolama imkânının, bir yazının rahatça kopyalanıyor veya üzerinde rahatça düzeltme yapılıyor oluşunun.. kısacası bilgisayara değerini veren asıl kısmın onun gözünde pek önemi yoktur. Bilgisayar, onun için değerlidir, çünkü kodlanmasının akabinde belli bir tuşa basınca, hep davul çalmaktadır.

Ufaklığın bilgisayarı bu şekilde algılayışının benim dünyamdaki yeri, uzunca bir zaman, yalnızca hoş bir çocukluk hali olarak kalmıştır. Onun böylesi her talebi karşısında, yüzümde bir tebessüm belirmiştir, o kadar.

Neden sonra, onda hoş bir ‘çocukluk hali’ olarak gördüğüm bu tavrın benzeri binlerce tavrın, bizim hayatlarımızda aptalca bir ‘büyüklük hali’ olarak tezahür ettiğini farketmişimdir. Bizim ufaklık, yazıdan grafiğe, muhasebe kaydı tutmaktan resim çizmeye.. pek çok iş için kullanılan; zaten bunun için yapılan bilgisayarı davul sesi çıkarmak amacıyla kullanır. Peki ya bizim yaptığımız nedir?

Evet, bilgisayarı, davul sesi çıkarmak için değil, yapılış ve alınış amacına uygun binlerce iş için kullanırız. Ama kendi varlığımız, kendi bedenimiz, kendi ruhumuz ve kendi kabiliyetlerimiz açısından olaya baktığımızda, aynısını söylemek mümkün müdür?

İnsana sonsuz cemel ve kemal sahibi bir Zât-ı Zülcelâl’i tanımak için ve de ebede kadar kullanılmak üzere verilmiş bunca kabiliyeti, verilmiş amacı uyarınca kullandığımız söylenebilir mi?

Meselâ akıl, şu kâinatta O’nu tanıyıp tanıtacak malzemeler toplayıp tartmak için verilmişken, bunu yapan kaç akıl sahibi var?

O ‘süper’ zekâlar, bu iş için mi; yoksa anlamsız zekâ oyunları, garip bulmacalar, seviyesiz komedilere ucuz espriler bulma çabaları adına mı harcanıyor?

Nice deha, fani bir dünyada birbirine karşı kurulacak tuzaklar hazırlamak için kullanılıyor değil mi?

Meselâ hafıza, şu kâinattan ve iç dünyamızdan derlediğimiz, bize O’nu tanıttıran sayısız hadiseyi ve mevcudu unutmamak, onları yeniden hatırlamak, ara ara onlar üzerinde yeniden tefekkür ve tezekkür etmek için verilmiş iken, bu hâfıza nerelerde kullanılıyor? Şarkı ezberleme, filanca takımın Türkiye ligleri başlayalı beri oynadığı bütün maçları hafızasına alma, filanca artistin hayat hikâyesinin ayrıntılarını kaydetme, filan şehrin telefon numaralarını akılda tutma; yahut, haydi bu uç örnekleri geçelim, çoğu insanın yaptığı üzere, içinde hiçbir ubudiyet ve tefekkür kısıntısı olmayan geçmiş zaman hatıraları ile hayatını harcama vesilesi kılınıyor değil mi?

Ya kalbler? Ya sevgiler? Ya şefkat? Ya merhamet? Ya tat alma, iştiha, lezzet gibi duygular ve latifeler?

Bütün bunların ne için verildiğine ama nerede kullandığımızı bakınca, doğrusu, ufaklığın yaptığı işi, bizimkinden çok daha anlaşılır, hem de masum, namuslu ve hoş bir iş olarak görüyorum.

Onun bilgisayarı davul sesi çıkarmak için kullanması, insana kesinlikle tebessüm ettiriyor; ama

bizim yaptığımız için, tebessümle geçilir bir tarafı olduğunu sanmıyorum.
Gölgeleri bırakıp ışığın peşine düşmeyi bir başarabilsek...

* * *

[1]. Cevap için ‘küçük’ bir ipucu: “Ubûdiyeti emreden tekliftir. Mükellefiyetini ifa edenin, mükellefiyet-i askeriye gibi yemekleri, libasları ve sair hayat lâzımleri hazine-i Rahmân’dan verilir. Mükellefiyet-i askeriye ikibuçuk senedir. Amma mükellefiyet-i ubudiyet, müddet-i ömürdür.” (*Mesnevî-i Nûriye*, “Onuncu Risale,” Sözler baskısı, s. 204).